

Improving the Quality of Life for the Kui, a Multicultural Group in South Isan, Thailand <i>PhramahaMit Thitapanyo, Chayapa Nabundhit, Suksamail Nabundhit.....</i>	1
The Potential Development Model of Participation in Community-Based Tourism : A Case Study of Ban Nong Sano Community, Village No.8, Tha Ang Sub-district, Chok Chai District, Nakhon Ratchasima Province <i>Wachiraya Tatiyanantakul</i>	12
Marketing Operation of Sabaidee Homestay Provinces <i>Watchirachai Wetchaninnart.....</i>	26
Factors Affecting Bangkok Residents' Behavior on Street Food Consumption <i>Wanlapa Potasin, Saowanee Ladnoi, Sarawoot Nienvitoon, Obcheuy Wongtong.....</i>	34
The Construction of Assessments and Evaluation Criteria for the Skills Test Occupational Learning Group Substance of Life and Family Grade 1, Kalasin Province <i>Mantana Khetchompoo, Arun Suikraduang, Apantee Poonputta.....</i>	45
A Study of Kowit Khansiri's Thai-Tune Violin Performance and Instruction. <i>Sitthiphong Yodnon, Sayam Chuangprakhon.....</i>	54
A Study of the Pan-Africanism Represented in Marvel's <i>Black Panther</i> (2018) <i>Jenjira Jitpaiboon, Kanyarak Sathapornpong</i>	64
Buddhist Beliefs in "The Tale of Heike" <i>Pathamaphon Varasiri.....</i>	72
Guidelines for the Prevention and Solution of Drug Problems in the Community of Thasailuat Municipality, Maesod District, Tak Province <i>Pakamon Charoensalung, Cherdchai Doungpamorn, Nattaphat Sathitpornthanachai, Rotjanaporn Srichuangchot, Dararat Rungrueng, Patchara Wanpiwat.....</i>	84
Wisdom of Folk Medicine at Wat Salut Community, Bang Phli District, Samut Prakan Province <i>Supachai Chumchuen</i>	95

การพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย <i>พระมหามิตร สุจิตบุญโญ, ชญภาภา น่วมันต์ชัย, สุชสมัย น่วมันต์ชัย.....</i>	1
รูปแบบการพัฒนาศึกษภาพการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านหนองโสน หมู่ที่ 8 ตำบลท่าอ่าง อำเภอโคกชัย จังหวัดนครราชสีมา <i>วชิรญา ดิยนันท์กุล</i>	12
การดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี <i>วัฒน์จิรัชัย เวชชนินนาท</i>	26
ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร <i>วัลลภา โพธาสิริ, เสาวนีย์ ลาคน้อย, สรวุฑ เนียนวิฑูร์ย์, อมเชย วงศ์ทอง.....</i>	34
การสร้างแบบวัดและเกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สาระการดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดกาฬสินธุ์ <i>มันทนา เขตชมพู, อริญ ชูยกระเคื่อง, อพันธ์วี พูลพุทธา</i>	45
การบรรเลงและการสอนไวโอลินสำเนียงไทยของโกวิทย์ขันธศิริ <i>สิทธิพงษ์ ยอดคนท์, สยาม จวงประโคน.....</i>	54
การศึกษาแนวคิดอุดมการณ์รวมกลุ่มแอฟริกาในภาพยนตร์แบล็คแพนเธอร์ <i>เจนจิรา จิตรไพบูลย์, กัลยรักษ์ สถาพรพงษ์.....</i>	64
ความเชื่อทางพุทธศาสนาในวรรณกรรมเรื่อง "Heikemonogatari" <i>ปฐมาภรณ์ วรศิริ.....</i>	72
แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดในชุมชนเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก <i>ภกมน เจริญสูง, เข็ดชาย ดวงภมร, ณัฐพัชร สถิตพรชนชัย, รจนภรณ์ ศรีช่วงโชติ, ดารารัตน์ รุ่งเรือง, พชร วรรณภักดิ์.....</i>	84
ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านชาวชุมชนวัดสลัก อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ <i>ศุภชัย ชุ่มชื่น</i>	95

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีที่ 38 ฉบับที่ 5 เดือน กันยายน - ตุลาคม พ.ศ.2562

เจ้าของ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ภาษา วรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ ออกราย 2 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ / เล่ม 2 มีนาคม – เมษายน/เล่ม 3 พฤษภาคม – มิถุนายน/เล่ม 4 กรกฎาคม – สิงหาคม /เล่ม 5 กันยายน – ตุลาคม และ เล่ม 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

บทความวิชาการและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้ จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ซึ่งปกติจะมี Double Blind (ผู้พิจารณา 2 คน) หรือ Triple Blind (ผู้พิจารณา 3 คน) ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษา	อธิการบดี	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
บรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.กรไชย พรสิทธิ์ชกร	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ท้ายเรือคำ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
	รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ น้อยวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
	อาจารย์ ดร.พิมพ์ยุพา ประพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน ริงคกุลนุวัฒน์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ศาสตราจารย์ ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิฤกษ์ศรี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท้วมสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกฤษดิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศารัตน์ เมตตาริกานนท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา ผดุงสิทธิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุดี	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา เจียมศรีพงษ์	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ ตันติธนาวงศ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมวชิราวุธ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ พิรัชต์โสภณ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.วนิช นิรันดรานนท์	สถาบันการพลศึกษา
รองศาสตราจารย์ยงยุทธ ชูแฉ่น	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์สิทธิพร ภิรมย์รื่น	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธ์านนท์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูเบศร์ สมุทรจักร	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรธนาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ คำคง	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.ท.ดร.เกษมศักดิ์ โชติชาครพันธ์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมพร หลินเจริญ	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมินทร เบ้าธรรม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม นาคอ้าย	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Mr.Paul Dulfer	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เลขานุการ

ฉวีวรรณ อรรถศรีษฐาน

ผู้ช่วยเลขานุการ

จิรารัตน์ ภูสิทธิ์ พัทธวีไฉ รุ่งวิสัย

สำนักงานกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเือง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
โทรศัพท์ 0-4375-4321 ต่อ 1754 หรือ 0-4375-4416

ราคาปก 60 บาท ราคาสมาชิก ราย 1 ปี 240 บาท ราย 2 ปี 480 บาท

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

พิมพ์เผยแพร่เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2562

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับที่ 5 ประจำปี 2562 ฉบับนี้ยังเข้มข้นด้วยเนื้อหาและสาระทางวิชาการ ทุกบทความวิจัยและบทความวิชาการได้ผ่านการกลั่นกรองจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบทางวิชาการ เพื่อให้วารสารเป็นที่ยอมรับและเกิดความเชื่อมั่นในวงการวิชาการ

ในการจัดทำวารสารทางวิชาการ กองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพของบทความวิจัยและบทความทางวิชาการที่คัดเลือกนำมาลงตีพิมพ์ในแต่ละฉบับ โดยบทความวิจัยและบทความทางวิชาการที่ถูกคัดเลือกตีพิมพ์จะต้องผ่านการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับสาขาวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ท่านเหล่านี้ได้สละเวลาอันมีค่าในการช่วยอ่านและพิจารณาต้นฉบับ พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินการจัดทำวารสารเป็น อย่างดี กองบรรณาธิการขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ฉบับนี้ประกอบด้วยบทความจำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ (1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ (2) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม (3) การดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี (4) ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร (5) การสร้างแบบวัดและเกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สาระการดำรงชีวิตและครอบครัว (6) การบรรเลงและการสอนไวโอลินสำเนียงไทย (7) การศึกษาแนวคิดอุดมการณ์รวมกลุ่มแอฟริกาในภาพยนตร์แบล็คแพนเธอร์ (8) ความเชื่อทางพุทธศาสนาในวรรณกรรม เรื่อง "Heikemonogatari" (9) แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน และ (10) ภูมิปัญญาหม้อพื้นบ้าน

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ยินดีต้อนรับสำหรับบรรดานักวิชาการและนิสิตนักศึกษาที่ต้องการนำเสนอผลงานวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความทั่วไป หรือบทความสั้นๆ ทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กองบรรณาธิการยินดีต้อนรับ เปิดกว้าง และพร้อมรับต้นฉบับของท่านตลอดเวลา ขอให้ศึกษารูปแบบการเขียนจากทำวารสารแต่ละฉบับ ส่งมาให้ยังกองบรรณาธิการโดยไว หัวข้อเรื่องและประเด็นนำเสนอที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และอื่นๆ กองบรรณาธิการยินดีและพร้อมรับต้นฉบับเป็นอย่างมาก เพื่อให้เกิดการเปิดกว้างด้านเนื้อหาและสาระที่จะบรรจุในวารสารและเพื่อให้ครอบคลุมทุกสาขาและวิทยาการ ที่เกี่ยวข้องกับทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ในสุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้อ่านทุกท่านที่ได้ให้คำติชมและให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงการดำเนินการจัดทำวารสารมาโดยตลอด โดยกองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นกับการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของวารสารให้เป็นที่น่าเชื่อถือและยอมรับในวงการวิชาการอยู่เสมอและต่อเนื่อง

รองศาสตราจารย์ ดร.กรไชย พรลภัสสรกร
บรรณาธิการ

สารบัญ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย พระมหามิตร วิฑิตปัญญา, ชญาภา น่วมันต์, สุขสมัย น่วมันต์.....	1
รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านหนองโสน หมู่ที่ 8 ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา วชิรญา ตติยนันท์กุล	12
การดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี วัฒน์จิรัชย์ เวชชนินนาท.....	26
ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร วัลลภา โพธิาสินธุ์, เสาวนีย์ ลาตน้อย, สรวุฑ เนียนวิฑูรย์, อบเชย วงศ์ทอง.....	34
การสร้างแบบวัดและเกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สาระการดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดกาฬสินธุ์ มณฑนา เขตชมพู, อริญา ชูยกระเตื้อง, อพันธ์ พูลพุทธา	45
การบรรเลงและการสอนไวโอลินสำเนียงไทยของโกวิทช์ขันศิริ สิทธิพงษ์ ยอดนนท์, สยาม จวงประโคน.....	54
การศึกษาแนวคิดอุดมการณ์รวมกลุ่มแอฟริกาในภาพยนตร์แบล็คแพนเธอร์ เจนจิรา จิตรไพบลีย์, กัลยรักษ์ สถาพรพงษ์.....	64
ความเชื่อทางพุทธศาสนาในวรรณกรรมเรื่อง “Heikemonogatari” ปฐมภากรณ์ วรศิริ.....	72
แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ภคมน เจริญสูง, เชิดชาย ดวงภมร, ณัฐพัชร์ สถิตพรธนชัย, รจนาภรณ์ ศรีช่วงโชติ, ดารารัตน์ รุ่งเรือง, พชร วรรณภักดิ์.....	84
ภูมิปัญญาหม้อพื้นบ้านชาวชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ศุภชัย ชุ่มชื่น	95

Contents

Improving the Quality of Life for the Kui, a Multicultural Group in South Isan, Thailand <i>PhramahaMit Thitapanyo, Chayapa Nabundhit, Suksamail Nabundhit</i>	1
The Potential Development Model of Participation in Community-Based Tourism : A Case Study of Ban Nong Sano Community, Village No.8, Tha Ang Sub-district, Chok Chai District, Nakhon Ratchasima Province <i>Wachiraya Tatiyanantakul</i>	12
Marketing Operation of Sabaidee Homestay Provinces <i>Watchirachai Wetchaninnart</i>	26
Factors Affecting Bangkok Residents' Behavior on Street Food Consumption <i>Wanlapa Potasin, Saowanee Ladnoi, Sarawoot Nienvitton, Obcheuy Wongtong</i>	34
The Construction of Assessments and Evaluation Criteria for the Skills Test Occupational Learning Group Substance of Life and Family Grade 1, Kalasin Province <i>Mantana Khetchompoo, Arun Suikraduang, Apantee Poonputta</i>	45
A Study of Kowit Khansiri's Thai-Tune Violin Performance and Instruction. <i>Sitthiphong Yodnon, Sayam Chuangprakhon</i>	54
A Study of the Pan-Africanism Represented in Marvel's <i>Black Panther</i> (2018) <i>Jenjira Jitpaiboon, Kanyarak Sathapornpong</i>	64
Buddhist Beliefs in "The Tale of Heike" <i>Pathamaphon Varasiri</i>	72
Guidelines for the Prevention and Solution of Drug Problems in the Community of Thasailuat Municipallity, Maesod District, Tak Province <i>Pakamon Charoensalung, Cherdchai Doungpamorn, Nattaphat Sathitpornthanachai, Rotjanaporn Srichuangchot, Dararat Rungrueng, Patchara Wanpiwat</i>	84
Wisdom of Folk Medicine at Wat Salut Community, Bang Phli District, Samut Prakan Province <i>Supachai Chumchuen</i>	95

การพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย

Improving the Quality of Life for the Kui, a Multicultural Group in South Isan, Thailand

พระมหามิตร ฐิตปญโญ¹, ชญาภา น่วมันต์², สุขสมัย น่วมันต์³

PhramahaMit Thitapanyo¹, Chayapa Nabundhit², Suksamail Nabundhit³

Received: 29 April 2019

Revised: 3 July 2019

Accepted: 10 September 2019

บทคัดย่อ

ความเป็นมาและคุณภาพชีวิตของชาวกูยบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย ชนเผ่ากูย เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นชนเผ่ากูยมีหลักฐานปรากฏในกฎหมายอยุธยา ฉบับ พ.ศ. 1974 ซึ่งตราขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (พ.ศ. 1967-1991) กูยเป็นชนชาติเดิมที่อพยพเข้ามาอยู่ในเอเชียตอนใต้ จัดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก วิถีชีวิตของชาติพันธุ์กูยจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค ดังนี้ ยุคที่ 1 อพยพสู่สยาม (พ.ศ.2200-2436) ยุคที่ 2 กว่าจะถึงสะเตาหวาน (พ.ศ.2437-2503) ยุคที่ 3 กวยยุคใหม่รวมใจกับลาว (พ.ศ. 2504) กลุ่มชาติพันธุ์กูยในปัจจุบัน ตั้งถิ่นฐานปะปนอยู่กับไทยอีสานตอนล่าง จึงมีการติดต่อ แลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาติพันธุ์ด้านวัฒนธรรม จึงเกิดมีการผสมผสาน กลมกลืน และยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน กลุ่มชาติพันธุ์กูยมีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกับกลุ่มอื่นได้ดี

คุณภาพชีวิตของชาวกูยบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์พบว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการส่งเสริมคุณภาพด้วยกิจกรรม เช่น กิจกรรมทางกาย มีการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม ให้มีการอนุรักษ์สืบสานและส่งเสริมประเพณี ที่ดีงาม เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ด้วยการสร้างผ่านโครงการสร้างองค์ความรู้ของประเพณีและภูมิปัญญาของชุมชนให้เกิดขึ้นในสังคมรอบข้าง และทางจิตภาพ มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิต ด้วยการสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้วยการสร้างจิตอาสาในการรักษาความสงบเรียบร้อย พร้อมทั้งสร้างองค์ความรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย เพื่อให้สามารถดูแลความปลอดภัยในชุมชนได้

คำสำคัญ : การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ความหลากหลายวัฒนธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์

¹ อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² ผู้อำนวยการโรงเรียน (ข้าราชการบำนาญ) สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

³ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาปรัชญามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น

¹ Lecturer, Faculty of Buddhist Studies of MCU Khonkaen Campus

² Mahasarakham Primary Educational Service Area 1

³ MCU khonkaen Campus

Abstract

The indigenous Kui people of Thailand were examined for their culture, history and development with a view toward improving their quality of life. The Kui live as groups, in the southern region of Northeast Thailand, Cambodia and Laos where they engage mostly in subsistence farming, cloth making and weaving. Establishing a secure base for their nation and improving their overall well-being are topics discussed during their regular community meetings, Researchers used interviews to collect data from 45 people, and a descriptive summary was written after analyzing the data. With respect to the history of the Kui people, research shows they are a large group of people in the provinces of Sisaket, Surin and Buriram. They are evidenced in an early edition of Ayutthaya Law, which was enacted during the reign of King Rama II. The Kui were one of the original ethnic immigrants in South Asia and organized the Austro-Asiatic family. Their migration is difficult to follow, as the group had no script. Their development as a society can be divided into 3 periods: Immigrated to Siam (2200 - 2436 BC), moved to Ban Sadao Sweet (BE 2437-1960) worked together with Laos (current 1961).

The Kui groups have their own language - a mix of local Thai languages - attire, and belief structure. Their worship practices are characteristic of group identity. In recent times they have attempted to integrate with the more modern values of present day society, so their identity will not become lost in the pages of history.

Keywords: Quality Life Development, Multi-cultures, Ethnic Group

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มชนที่มีความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตมากกว่าร้อยปี มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมประเพณีจากกลุ่มอื่นๆ ซึ่งชนกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่มก็จะมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง โดยอาศัยตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ใน 77 จังหวัดของประเทศไทยมีจำนวน 56 กลุ่ม มีประชากรรวมประมาณ 6,100,000 คน หรือร้อยละ 9.68 ของประชากรประเทศ จำแนกพื้นที่ตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานได้ 4 ลักษณะ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12, พ.ศ.2560-2564) คือ กลุ่มตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูงหรือชนชาวเขา กลุ่มตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบกลุ่มชาวเลและกลุ่มอาศัยในป่าวิถีชีวิตของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีความหลากหลาย มีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันไปโดยสภาพเศรษฐกิจสังคม ตามจารีตประเพณีเป็นการปรับตัวเข้ากับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิสังคมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่โดย “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง” หรือชนชาวเขาจะตั้งถิ่นฐานตามแนวเทือกเขาบนพื้นที่สูงทางภาคเหนือ เป็นสังคมเกษตรกรรมที่พึ่งอาศัยป่าเป็นหลัก “กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่ราบ” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ที่มีวิถีการดำรงชีวิตกลมกลืนกับคนไทยทั่วไป มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมืองมากขึ้นแต่ยังคงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเองอยู่ สำหรับ “กลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานตามหมู่เกาะหรือชายฝั่งทะเล” เรียกว่า ชาวเล มีวิถีชีวิตอยู่ทั้งบนเกาะและในท้องทะเล มีอาชีพประมงเป็นหลัก นอกจากนี้ยัง

มีกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มเล็กที่ขอบอาศัยในป่า ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่า

การพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ตลอดระยะเวลากว่า 50 ปีที่ผ่านมา เริ่มจากการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูง คือ “ชนชาวเขา” ด้วยสาเหตุสำคัญคือ ความมั่นคงบริเวณพื้นที่ชายแดนการแก้ไขปัญหาเสพติด ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย และการลดอัตราการเพิ่มประชากรโดยใช้ “นโยบายรวมพวก” เป็นหลัก เพื่อให้ชนชาวเขาเป็นพลเมืองไทยที่ดีและสามารถช่วยเหลือตนเองได้มีการตั้ง “คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา” ในปี 2502 และต่อมาได้บรรจุเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศครั้งแรกใน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) โครงสร้างงานบริหารงานของหน่วยงานต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป ขาดหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน การพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะเป็นงานประจำปกติ ในขณะที่การแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติโดยรวมยังไม่หมดไปทำให้กลุ่มชาติพันธุ์รวมตัวกันเรียกร้องเรื่องสัญชาติ การย้ายถิ่นและการแก้ไขปัญหาเสพติดตามปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิชนพื้นเมือง พ.ศ. 2550

สภาพปัญหาและสถานการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์โดยรวมในระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ดีขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ สังคม การปกครองและสภาพภูมิอากาศรวมทั้งการบริหารจัดการที่หลากหลายขาดความชัดเจน ปัญหาต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์จึงยังคงอยู่โดยเฉพาะเรื่อง การกำหนดสถานะบุคคล การจัดตั้งถิ่นฐานถาวรและการได้รับการยอมรับรวมทั้งยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนาที่หน่วยต่างๆ กำหนดขึ้นยังหลากหลายขาดการกำหนดจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

ถึงกระนั้นการรวมตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ยังคงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเองอยู่ สามารถสร้างความสนใจให้กับสังคมไทยโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูย ซึ่งมีวิถีชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมไหว้ครูและความเชื่อ โดยเฉพาะกู่ที่อยู่เขต 3 จังหวัด เช่น จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดบุรีรัมย์และ จังหวัดสุรินทร์ จะมีอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ที่มีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทยว่ากลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยได้มีการบูรณาผสมผสาน วัฒนธรรมให้มีความกลมกลืน และยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันกับเผ่าอื่นๆ ได้อย่างไร พวกเขาจึงมีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกับกลุ่มอื่นได้เป็นอย่างดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและคุณภาพชีวิตของชาวกูยบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยและบูรณาการสร้างฐานความมั่นคงของทรัพยากรในชาติไทย
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทยผู้วิจัยทำการวิจัยด้านเอกสารบวกกับการสัมภาษณ์ อันเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ได้ดำเนินการดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 45 รูป/คน ใน 3 จังหวัด และข้อมูลจากตำรา วิชาการที่เกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทยและบูรณาการสร้างความมั่นคงของทรัพยากรของกลุ่มชาติพันธุ์ในชาติไทย โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดสุรินทร์

ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Secondary Source) คือ ศึกษาข้อมูลจากหนังสือที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเผ่าพันธุ์ อัตตาลักษณ์ในประเทศไทยและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยสภาพปัญหาและสถานการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยและศึกษาองค์ความรู้ในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทยและบูรณาการสร้างความมั่นคงของทรัพยากรในชาติไทย

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดสุรินทร์บ้านตระเคียน ต.สำโรงภาพ อ.สำโรงภาพของประเทศไทยได้แก่

1. ผู้นำเผ่ากูยใน 3 จังหวัด 10 รูป/คน
2. คณะกรรมการดำเนินงานของกูยใน 3 จังหวัด 15 รูป/คน

3. ชนเผ่ากูยทั่วไปใน 3 จังหวัด 30 รูป/คน รวมทั้งหมด จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 45 รูป/คน

4. ขอบเขตพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการทำวิจัย 3 จังหวัด คือ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดบุรีรัมย์ และ จังหวัดสุรินทร์ บ้านตระเคียน ต.สำโรงภาพ อ.สำโรงภาพเป็นต้น อันเป็นจังหวัดที่เก่าแก่และมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน

5. การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะวิจัย และประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา แล้วยกร่างแบบสัมภาษณ์

2. แบบสัมภาษณ์มีทั้งแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง คือผู้สัมภาษณ์ใช้คำถามปลายเปิดเป็นคำถามกว้างๆ ปรับเปลี่ยนได้ ให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผู้สัมภาษณ์กำหนดประเด็นคำถาม หรือรายการคำถามเรียงลำดับไว้แล้วก่อนที่จะสัมภาษณ์

3. นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจในความเหมาะสมขอเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะ

4. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

5. นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเผ่าพันธุ์ อัตตาลักษณ์ในประเทศไทยและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทย

2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยศึกษาข้อมูลจากตำรา วิชาการที่เกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในภาคอีสาน

ตอนใต้ของประเทศไทยและบูรณาการสร้างความมั่นคงของทรัพยากรของกลุ่มชาติพันธุ์ในชาติไทยโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

3. รวบรวมเรียบเรียงข้อมูล จัดหมวดหมู่
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำนวน 45 รูป/คน ใน 3 จังหวัด และข้อมูลจากตำราวิชาการที่เกี่ยวข้องการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในภาคอีสานตอนใต้ของประเทศไทยและบูรณาการสร้างความมั่นคงของทรัพยากรของชุมชนชาติพันธุ์ในชาติไทยโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดสุรินทร์ หลังจากนั้นก็นำเสนอผลการวิจัยแบบการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. **ความเป็นมาและคุณภาพชีวิตของชาวกูยบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยพบว่า** ชนเผ่ากูย เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ ชนเผ่ากูยมีหลักฐานปรากฏในกฎหมายอยุธยา ฉบับ พ.ศ. 1975 ซึ่งตราขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2 (พ.ศ. 1967-1991) มีข้อความตอนหนึ่งระบุไว้ว่า พ่อค้าต่างชาติเดินทางเข้ามาค้าขายยังกรุงศรีอยุธยา ประกอบด้วย ชาวอินเดีย มลายู ชาน (ไทยใหญ่) กวย แกว (ญวน) และชาติอื่นๆ หลักฐานนี้เป็นหลักฐานขั้นต้นที่เก่าที่สุดปรากฏในราชสำนักสยามที่ใช้คำว่า “กวย” หลักฐานขั้นต้นที่กล่าวถึงลำดับต่อมาปรากฏในพงศาวดารเมืองละแวก (ประเทศกัมพูชาในขณะนั้น) ได้กล่าวถึงพระเจ้าธรรมราชาผู้ครองนครธม (พ.ศ. 1980-2017) ทรงขอความช่วยเหลือกองทัพจากเจ้ากวยที่ตั้งอยู่เมืองตบงขมุม (ThbongKhmum) ทางภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือของเขมร และอยู่ทางใต้ของเมืองนครจำปาศักดิ์ ให้ส่งทหารไปช่วยพระองค์ปราบกบฏ เมื่อกองทัพทั้งสองปราบกบฏสำเร็จ ประมุขทั้งสองได้มีความสัมพันธ์กันด้วยไมตรีอันดียิ่ง ในช่วงที่ชาวกวยเข้ามาค้าขายกับกรุงศรีอยุธยานั้น อยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-21 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวกวยเคยมีการปกครองเป็นอิสระอยู่ทางตอนเหนือของเขมรในเขตจังหวัดกัมปงสมิตติดกับดินแดนลาวได้ในปัจจุบัน

กูยเป็นชนชาติเดิมที่อพยพเข้ามาอยู่ในเอเชียตอนใต้ จัดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติกที่ใช้ภาษามอญเขมร ชนพื้นเมืองดั้งเดิมคือ พวกกูยโกยหรือกวย ที่เคลื่อนย้ายจากอินเดียสู่พม่าบางส่วนเข้าไปในลาว เขมรและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เมื่อประมาณ 12,000 ปี ก่อนคริสตกาลหรือประมาณ 3,000 ปีเศษ ซึ่งเชื่อว่าชนพื้นเมืองเดิมคือ พวกกูยหรือกวย กลุ่มชนพื้นเมืองเดิมเหล่านี้กูยชนชาติเจ้าของถิ่นเดิมของอีสาน ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองเดิมที่เป็นประชากรอีสานตอนล่างเป็นกลุ่มที่ร่วมกันสืบทอดวัฒนธรรม มีบทบาทในการสืบทอดวัฒนธรรมของหัวเมืองอีสานตอนล่างและพงศาวดารล้านช้าง ได้กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์กูย (ข่า) ว่าเป็นเจ้าของถิ่นเดิมที่มีชุมชนที่มั่นคง ไทยกูยเป็นคนไทยเชื้อสายหนึ่งที่อาศัยอยู่นานแห่งทางตอนใต้ ของอีสานในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ และกระจายในบางพื้นที่ของจังหวัดบุรีรัมย์

เมื่อจะกล่าวย้อนรอยชาติพันธุ์กวย ก็จะเห็นว่าชาวกวยปรากฏตัวขึ้นครั้งแรกในพงศาวดารครั้งแรกเมื่อปี 1974 มีหลายข้อมูลบ่งชี้ว่า ชาวกวยมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับชาวเขมรโบราณ เนื่องจากพื้นฐานภาษาที่มีความคล้ายคลึงกัน ในบางส่วน แต่ชาวกวยเองก็มีเอกลักษณ์ในภาษาของตนเองแม้ว่าจะจะเป็นแค่ภาษาพูดไม่มีตัวอักษรประกอบก็ตาม ในครั้งอดีตชาวกวยต้องเผชิญกับเรื่องราวที่กตสันตมากมาย หลายครั้งที่ต้องอพยพออกจากถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของตนเอง เพื่อรักษา

ความอยู่รอดของเผ่าตน ถ้าจะกล่าวย้อนกลับไปวิธีชีวิตของชาติพันธุ์กวยจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

ยุคที่ 1 อพยพสู่สยาม (พ.ศ. 2200- 2436) ชาว กวย เป็นกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตอยู่บนความยากลำบาก พวกเขาต้องเดินทางเพื่อหาที่พักพิงไม่ได้หยุด เนื่องจากเป็นคนต่างถิ่นที่ถูกรังแก หรือแม้ว่าจะหาที่พักพิงลงหลักปักฐานได้แล้วชีวิตก็ยังคงถูกบังคับไว้อิสระ ทำงานส่งส่วยบรรณาการอย่างอยากลำบากทุกปี โดนเกณฑ์แรงงานจนผู้ชายในหมู่บ้านแทบไม่เหลือ ทุกยากลำบากจากการขาดแคลนอาหาร และโดนดูถูกจากคนลาวในพื้นที่รอบๆ พวกเขามีคนคิดต่อต้านขึ้นมาก็โดนกวาดล้างแม้ว่าจะมีกลุ่มที่รอดชีวิตเหลือมาก็ต้องอพยพย้ายที่อีกไม่ได้หยุด

ยุคที่ 2 กว่าที่จะถึงสะเดาหวาน (พ.ศ. 2437- 2503) เป็นยุคที่ชาว กวย ยังอพยพเร่ร่อนเดินทางเพื่อหาที่พักพิงไม่ได้หยุด แม้จะมีถิ่นที่อยู่ได้ก็ต้องมีปัญหาตามมาไม่ได้หยุดหย่อน พวกเขาต้องเผชิญเหตุการณ์ที่เข้ามาบีบบังคับมากมายจนจำต้องละความยึดถือในตนเอง ลงบางส่วนเพื่อเปิดรับธรรมเนียม วิธีชีวิตของคนลาวในพื้นที่ แม้ว่าไม่ได้ทำไปด้วยความเต็มใจมากนัก แต่พวกเขาก็ต้องใช้กล้ำที่จะปรับตัววางออย่างเพื่อเปิดรับความเชื่อของคนอื่นเข้ามา การทำเช่นนี้ก็เพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์นั่นเอง

ยุคที่ 3 กวยยุคใหม่รวมใจกับลาว (พ.ศ. 2504) เป็นช่วงเวลาที่ สภาพแวดล้อม รวมถึงความเป็นตัวตนของชาว กวย ได้เปลี่ยนแปลง หายไปจากการปรับเปลี่ยนวิธีของตนเองของชาว กวย ในบ้านสะเดาหวาน และนั่นส่งผลอย่างมาก ถึงวิธีการใช้ชีวิต การเปิดรับสิ่งใหม่ๆ และปรับตัวให้เข้ากับชาวลาว เพื่อขยายสู่ทางการใช้ชีวิตในอดีต สู่การกลมกลืนการใช้ชีวิตท่ามกลางชาวไทย-ลาวไปกับชาวลาวจนยากจะแยกธรรมเนียมในอดีต ออกมาได้แทน แม้แต่ภาษาการพูด ขนบธรรมเนียมที่บรรพบุรุษคงไว้วันนั้นก็เริ่มจะจางหายไปด้วย เช่นกัน เยาวชนสมัย

ใหม่ก็ให้ความสำคัญกับชาติพันธุ์กวยของตนเองลดน้อยลงจนน่าตกใจเช่นกันวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ ล้วนถูกกลืนจนรวมเข้ากับวัฒนธรรมความเอกลักษณ์ของชาวอีสานไปบางแล้ว

กลุ่มชาติพันธุ์ กวย ในปัจจุบัน ตั้งถิ่นฐานปะปนอยู่กับไทยอีสานตอนล่าง จึงมีการติดต่อ แลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาติพันธุ์ต่างวัฒนธรรม จึงเกิดมีการผสมผสาน กลมกลืน และยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน กลุ่มชาติพันธุ์ กวย จึงมีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

2. อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาว กวย ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยและบูรณาการสร้างความมั่นคงของทรัพยากรในชาติไทยพบว่า

อัตลักษณ์ของบ้านเรือน ชาวไทย กวย อยู่ตามหมู่บ้านเก่าแก่มากมาย การสร้างบ้านจะเป็นบ้านที่รูปทรงสูง ใต้ถุนเรือนจะถูกแบ่งเนื้อที่อย่างน้อย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 วางที่หรือหูกทอผ้าซึ่งมีความยาวมาก ส่วนที่ 2 เป็นคอกวัวควาย ด้านหนึ่งของคอกใช้พาดหูกทอผ้า ส่วนที่ 3 เป็นร้านเก็บเครื่องจักสานต่าง ๆ และชั้นล่างเลี้ยงเปิด ไก่ และวางเชิงกรานหงต้มหรือย้อมไหม

อัตลักษณ์ด้านภาษาไทย กวย กวยมีภาษาภาษาเป็นของชนเผ่า ภาษา กวย ไม่ได้ใช้เสียงวรรณยุกต์แยกความหมายของคำดังเช่นภาษาไทย แต่มีลักษณะน้ำเสียง (voice quality) คือเป็นกลุ่มภาษาที่มีลักษณะเสียง (register) โดยมีความแตกต่างของพยางค์ 2 ประเภท คือ พยางค์ที่มีเสียงสระแบบธรรมดา (normal voice)

และพยางค์ที่เสียงสระก้อง มีลม (breathy voice) ซึ่งจะใช้สัญลักษณ์ทางสัทศาสตร์ (...) เขียนได้สระ ดังตัวอย่างเปรียบเทียบคู่คำที่มีลักษณะน้ำเสียงเป็นตัวแยกความหมายของคำเช่น

liap “เชิง ริม” liap เลียบ “ทา”

calah “ซัด” calah จะละฮ “เข้า ลักษณะนามเป็นหัว”

สำเนียงพูดในภาษาถิ่นพบว่าผูกพันกับระบบการออกเสียงในหน่วยคำของระบบภาษาเขมรอยู่มากน้อย และภาษาถิ่นมีเสียงละเอียดอ่อนมากต่างไปจากภาษาเขมรอีก เช่น มีเสียงหน้าพยางค์ท้ายพยางค์ที่มีทั้งเสียงหนัก เสียงสะกดเต็มรูปแบบ และเสียงครึ่งเสียงคำว่า คทะห์ ที่แปลว่าดิน คนสวยแท้ๆ ตัว ค ออกเสียงเพียงครึ่งเสียง ส่วนท้ายพยางค์ที่มี ห์ เป็นเสียงที่ปล่อยลมออกเสียงก่อนไปเสียงสูง เป็นต้น

กวยไม่มีภาษาเขียน การที่ไม่มีภาษาเขียนจำเป็นต้องทำให้เสียเปรียบด้านวัฒนธรรมทางภาษา เพราะต้องปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มชนอื่นๆ ตลอดเวลา ชาวกวยจะใช้ภาษาอื่นๆ เมื่อมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนนั้นๆ ดังนั้นเมื่อมีกลุ่มชนอื่นเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยเป็นเวลานานจะทำให้กลุ่มชนกวยสูญเสียเอกลักษณ์ทางด้านภาษาไป ดังเช่น เมืองสุรินทร์เดิมพูดภาษาถิ่นกวยได้เปลี่ยนมาพูดภาษาเขมรเรียกว่า กวยเขมร ที่เมืองศรีสะเกษเดิมพูดภาษาถิ่นกวยได้เปลี่ยนมาพูดภาษาลาว จึงเห็นได้ว่าพื้นที่ทั้งสามพื้นที่ ที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยนั้น ได้มีการประยุกต์ภาษาไปตามกลุ่มคนรอบข้าง หรือเรียกอีกอย่างก็เป็นภาษาผสมไปแล้วเป็นบางส่วน ถ้าจะเหลือก็คงเป็นการสนทนากลุ่มเฉพาะเผ่าพันธุ์เท่านั้น ถ้าอยู่ในสังคมหมู่ใหญ่ก็จะภาษาไทยกลางไปเกือบหมดแล้ว ในปัจจุบัน ชาวกวยส่วนใหญ่พูดได้ทั้งภาษาถิ่นกวยและภาษาไทยกลาง ในชุมชนกวยที่ไม่มีผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสานอาศัยปะปน จะไม่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานในชุมชนกวยที่มีคนเขมรและคนลาวอาศัยปะปนกัน จะพูดภาษากันและกันได้

อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม: ชาวกวยมีอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์การแต่งกาย อัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อ อัตลักษณ์ทางด้านภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ชาวกวยนั้นมักจะเน้นในด้านการใช้ภาษาพิธีกรรมและพลังความคิดและภูมิปัญญา ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามวิถีที่แตกต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ มีผลงานหลายเรื่องที่แสดงถึงการธำรงเอกลักษณ์ทาง

ชาติพันธุ์กวย วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นตัวกำหนดในการสร้างวิถีชีวิตประจำวัน โดยสะท้อนออกมาในแง่ความเชื่อจึงเกิดมีพิธีกรรมในสังคมของชาวกวย

อัตลักษณ์ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาวกวย: ผ้าไหมลายขิดเป็นจุดเด่นของชนไทยกวย อันแสดงศิลปะการแต่งตัวที่น่าทึ่ง กล่าวคือหัวชิ้นใช้ประโยชน์ในการพับเป็นถุงเงินสีแดงลายขิด ที่ตัดกับสีผ้าถุง มีผ้าโพกหัวลายขิด เรียกว่า สไบเจียดตวย มีชายครุยห้อยลูกปัด สำหรับหนุ่มสาวโพกศีรษะในขบวนแห่บั้งไฟขอฝน และที่การทำแซวบนเนื้อที่ลวดลายคล้ายหางตะกวดสวยงามเช่นกัน

อัตลักษณ์ด้านการแต่งกายของชาวกวย: มักจะนุ่งผ้าลายเฉพาะของชาวกวยซึ่งจะเห็นผ้าถุงนั้นแบ่งออกเป็นสี่ชนิดคือ กระจิกน้อย คล้ายผ้าหางกระรอกหรือผ้ากระเนี้ยวของชาวไทยเขมรลักษณะลายจะเป็นจอกอกเหลืองมัน เป็นผ้าสำหรับผู้ชายนุ่งในพิธีการสำคัญต่างๆ จะกวีเป็นผ้าที่มีลักษณะคล้ายผ้าอันลุ่มของชาวไทยเขมร จะมีลายยาวทางเป็นร่องเล็กๆ ใช้นุ่งในงานสำคัญ

อัตลักษณ์ด้านความเชื่อทางศาสนาของชาวกวย: ความเชื่อมีลักษณะผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธและการนับถือผี (animism) ภายในชุมชนชาวกวยจะมีทั้งวัดและศาลผีประจำหมู่บ้าน ชาวกวยบูชาผีบรรพบุรุษ ซึ่งเรียกว่า ยะจัวะฮบบนบ้านจะมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษ มีรูปเทียนและกรวยที่เย็บจากใบตอง บางบ้านก็จะสร้างเป็นศาลผีบรรพบุรุษไว้ใกล้กับศาลเจ้าที่บ้านที่ไม่มีหิ้งหรือศาลก็อาจจะไปไหว้ผีบรรพบุรุษที่หิ้งหรือศาลของญาติพี่น้อง บ้านส่วนใหญ่จะมีหิ้งบูชาพระพุทธรูปไว้ในบ้าน และจะสร้างศาลผีบรรพบุรุษไว้ใกล้บ้าน มีการเซ่นบรรพบุรุษอย่างน้อยปีละครั้ง

บูรณาการสร้างฐานความมั่นคงของทรัพยากรในชาติไทย: ชาวกวยส่วนใหญ่อาศัยปะปนอยู่ในชุมชนชาวเขมรและลาว จึงทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกันเป็นบางส่วนบางก็ยากที่จะจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ได้

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานตอนล่างของประเทศไทยพบว่า พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประชาชนมีชีวิตการเป็นอยู่ดี กินดี มีความปลอดภัยในความเป็นอยู่นั้น เป็นคุณภาพชีวิตที่ดี การพัฒนาอาชีพชีวิตของประชาชนจึงเป็นหน้าตาของประเทศ การพัฒนาจำเป็นต้องกำหนดการวางแผนและนโยบายในการพัฒนา การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการสร้างเครื่องมือทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐการพัฒนาจึงจะเกิดผลได้เท่าที่ควร อย่างไรก็ตามการพัฒนาชีวิตของกลุ่มเผ่าที่อยู่ใน 3 จังหวัด ก็เช่นกัน ในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้กำหนดไปหมู่บ้านกู่ ในชุมชนหมู่บ้านกู่จะมีนโยบายในพัฒนาชีวิตของคนในพื้นที่ด้วยการกำหนดโครงการในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน การกำหนดการสร้างเครือข่ายนี้เป็นการเริ่มต้นจากกลุ่มประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มเผ่าชาวกูยที่ได้กำหนดกันขึ้นมาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเอง เมื่อการกำหนดโครงการในการพัฒนาแล้วจำเป็นต้องมีการหาเครือข่ายและแหล่งสนับสนุนเพื่อให้โครงการนั้นดำเนินไปได้ ซึ่งการกำหนดนโยบายในครั้งนี้ก็จะทำร่วมกับองค์กรส่วนท้องถิ่น หรือ รัฐบาลนั่นเอง โครงการที่กำหนดขึ้นคือ “โครงการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีการจัดการท่องเที่ยวปราสาทปรารังค์กู่ เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่ม” มีประชาสัมพันธ์ไปยังบุคคลภาคนอกโดยสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีผลคือทำให้ชุมชนคิดค้นสร้างผลิตภัณฑ์ออกมาจำหน่าย การสร้างรายได้ให้กับชุมชน สร้างผลการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น จากสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำของจังหวัดศรีสะเกษตามที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 4 ว่า การดำเนินชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยซึ่งบุคคลเหล่านั้นให้ข้อมูลว่า การจัดโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีการจัดการท่องเที่ยวปราสาทปรารังค์กู่ นั้นเป็นการสร้างรายได้ สร้างเครือข่ายและการสืบสานวัฒนธรรม สร้างความสัมพันธ์ให้กับ

ชุมชนไกลและใกล้ที่เข้ามาเยือน การจัดงานก็ย่อมจะมีผู้คนจากที่อื่นทุกคนในวันธรรมเดียวกันและคนต่างวัฒนธรรมเข้ากิจกรรม... ในขณะที่เดียวกันชาวกูยก็มีเรียนรู้เพื่อที่จะปรับตัวในเรื่องดำรงชีวิตให้เหมาะสมในประเด็นดังกล่าวนี้ก็เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยความสัมพันธ์กับสังคมโดยรอบ การปรับตัวนั้นพวกเขามีความตระหนักถึงการดำเนินชีวิตในสังคมชนเผ่าและสังคมพหุวัฒนธรรมด้วย การฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวกูยนั้นก็เพื่อให้ลูกหลานชาวกูยได้เรียนรู้และเข้าใจให้ลึกซึ้งในวัฒนธรรมของตนทั้งภาษา ศาสนา ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี พิธีกรรม อาหารการกิน เครื่องแต่งกายของตน ในภายหลังลูกหลานชาวกูยจะได้รับความภูมิใจในวัฒนธรรมของตน พวกเขามีความเชื่อว่าลูกหลานของพวกเขาจะรู้จักเรียนรู้วัฒนธรรมอื่น รู้เลือกสิ่งที่ดี รู้จักปรับตัวและอยู่ร่วมกับคนในวัฒนธรรมอื่นได้อย่างมีความสุข

ในส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์: จากการสรุปบทสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำกูยจังหวัดบุรีรัมย์เห็นว่า วัฒนธรรมที่บ้านโคกวัดมีหลายอย่างที่เด่น ๆ อย่างเช่น วัฒนธรรมทางความเชื่อ มีพิธีแซนตาเหลียน พิธีแซนหลาว และพิธีแซนญะจื้อ และประเพณีหัวบุญเบิกฟ้าในเดือนสาม พิธีแซนแซงแซนในเดือนหก และ คือพิธีแซนซึกชาวกูยในเดือนสิบ รวมทั้งวัฒนธรรมทางภาษาวัฒนธรรมเหล่านี้ พวกเขาได้ร่วมกับคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายไปที่การฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรม อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กูยและการสร้างจิตสำนึกของชุมชน มีวิธีการสร้างความร่วมมือของชุมชน โดยการสร้างองค์กรเพื่อรับผิดชอบในงานแต่ละฝ่าย คือจัดตั้งฝ่ายปรับปรุงพื้นที่ ฝ่ายส่งเสริมอาชีพ ฝ่ายส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมชาวกูยและฝ่ายพัฒนาองค์กร ที่เรียกว่าการทำงานเป็นทีม... เป็นพิธีแซนหัวบรรพบุรุษและญาติผู้ล่วงลับไปแล้วนี้ เป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวกูยที่จะขาดไม่ได้ ทุกครอบครัวต้องประกอบพิธีตามประเพณีดังกล่าว เพราะชาวกูยเชื่อถือและ

ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของพี่น้องชาวภูยกวักทั้งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว การจัดกิจกรรมนี้ก็จะมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนรอบข้างเข้าร่วมด้วย การที่บุคคลเข้าร่วมด้วยนี้เอง ก็จะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน สร้างรายได้ให้กับชุมชน เพราะในชุมชนนี้มีร้านค้าของที่ระลึก เช่น ผ้าไหม และอื่นเป็นต้นที่กลุ่มได้ทำขึ้นมาเพื่อใช้ในการซื้อขายเป็นของฝากหรือ ของที่ระลึกแก่บุคคลทั่วไป

จังหวัดสุรินทร์ก็เช่นกัน พวกเขาการสร้างกิจกรรมหลายอย่าง ซึ่งที่เด่นๆ ก็คือ โครงการ “ต้นกล้าตะเคียน” และโครงการ “ไต้ร่มตะเคียน” ให้ความสำคัญกับเยาวชน เพราะเยาวชนถูกเป็นทรัพยากรที่มีค่า ควรมีจิตสำนึกในความเป็นชนเผ่า “กวย” มีความรู้ความสามารถทางด้านศิลปกรรมและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นได้ดี เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นประชาชนที่ดีมีคุณภาพในอนาคต เหมือนต้นกล้าตะเคียนที่ดี แข็งแรง จะเป็นต้นตะเคียนใหญ่ที่มีคุณภาพและแข็งแรงต่อไป...โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็ก เยาวชน ประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจดังนี้ 1. เข้าถึงวัด เข้าถึงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานใต้ (กวย) 2. ตระหนักถึงศิลปกรรม จริยธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของอีสานใต้ (กวย) 3. รักษาเอกลักษณ์ ประเพณี ความเป็นชนเผ่าของตนเอง 4. มีความสามารถด้านการร้อง รำภาษาท้องถิ่นของตนเอง 5. ได้รับความรู้ประเพณีวินัยและค่านิยมที่ดีงามจากพื้นฐานของศิลปกรรม 6. มีความรักความสามัคคีในหมู่คณะของตนมากขึ้น 7. อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความขัดแย้งกันน้อยลง 8. ห่างไกลอบายมุขและสิ่งเสพติด 9. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ 10. ร่วมกันฝึกสร้างอาชีพเสริม หายรายได้พึ่งตนเอง และ 11. ได้ร่วมพลังกันช่วยงานสาธารณกุศลทั่วไป...จะเห็นว่าโครงการนี้จะสร้างคุณภาพชีวิตทั้งภายในและภายนอก เป็นการออกแบบงานที่สร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมของพวกเขา ซึ่งเมื่อจะ

กล่าวสรุปในภาพรวมแล้วก็จะเห็นว่า ทั้ง 3 ชาติ ที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่แล้วก็จะสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ด้านร่างกาย คือ การพัฒนาทางกายภาพ หมายถึง การสร้างอาชีพ การสร้างรายได้ เป็นต้น ให้กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน รายได้เหล่านี้มีผลต่อชีวิตประจำวัน เพราะเป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจที่อิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมีการสร้างความความสามารถในการทำงาน ความสามารถการพึ่งตนเอง เป็นต้น การวัดคุณภาพชีวิตนั้น มักจะมีการกำหนดตัวชี้วัดดังนี้ (1) มีผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่สามารถส่งจำหน่ายได้ (2) มีรายได้ที่ขึ้นกับครอบครัวและชุมชน (3) สังคมมีความสามัคคี (4) มีการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนกับชุมชน (5) มีผลกำไรในกลุ่ม (6) มีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และ (7) มีการฟื้นฟูอาชีพหลักของบรรพบุรุษ

2. ด้านจิตใจ คือ พัฒนาการด้านจิตใจ เช่น สร้างความรู้ความเข้าใจในทางบวก ที่มีต่อบุคคลและตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของกลุ่มมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง สร้างความมั่นใจในตนเอง สร้างความคิดที่เป็นอัตลักษณ์ กล้าที่จะตัดสินใจและความสามารถที่จะเรียนรู้ เรื่องราวต่างๆ ของตนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น มี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) ความรู้สึกด้านดี (2) การคิดเรียนรู้ (3) การนับถือตนเอง (4) ภาพลักษณ์และรูปร่าง (5) ความรู้สึกในทางที่ไม่ดี (6) จิตวิญญาณ ศาสนา และความเชื่อส่วนบุคคล

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าตนได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่น ในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ ในเรื่องอารมณ์ทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์ มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) สัมพันธภาพทางสังคม (2) การช่วยเหลือสนับสนุนทางสังคมและ (3) กิจกรรมทางเพศ

4. ด้านสิ่งแวดล้อม คือ สามารถสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การจัดกิจกรรมสนทนา การและมีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น มี 8 ตัวชี้วัด ได้แก่ (1) ความปลอดภัยทางด้านร่างกายและความมั่นคงในชีวิต (2) สภาพแวดล้อมของบ้าน (3) แหล่งการเงิน (4) การดูแลสุขภาพและบริการทางสังคม (5) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและทักษะใหม่ๆ (6) การมีส่วนร่วม มีโอกาสพักผ่อนหย่อนใจและมีเวลาว่าง (7) สภาพแวดล้อม และ (8) การคมนาคม

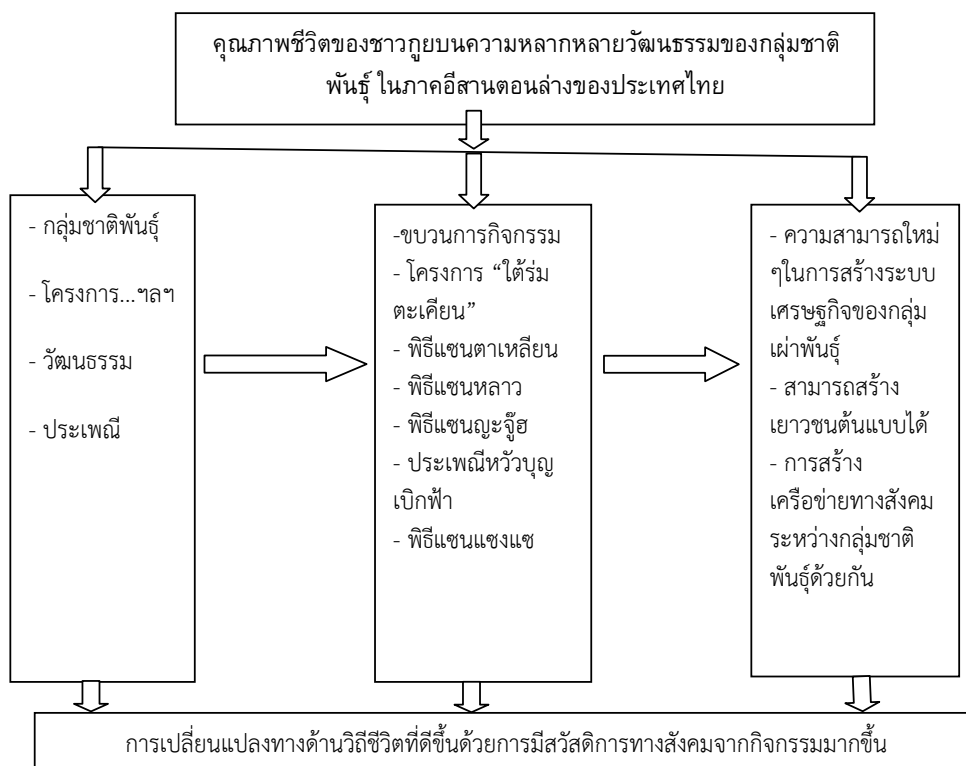
ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตบนความหลากหลายวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยในอีสานตอนล่างของไทยจึงเป็นการปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น พวกเขาสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขคุณภาพชีวิตของชาวกูยกลุ่มทั้ง 3 ชุมชนที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จึงเห็นว่าคุณภาพชีวิต

ของกลุ่มชนมีความเป็นอยู่ในระดับดีเพราะมีการสร้างระบบเศรษฐกิจในชุมชน ทำให้มีรายได้พอที่จะจุนเจือครอบครัว สมาชิกในกลุ่มได้มีการสนทนาพบปะกันในการทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้สะท้อนให้เห็นองค์รวมของคุณภาพชีวิตชาวกูยได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในคราวต่อไป

1. ทิศทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเผ่ากูยในศตวรรษที่ 21
2. การปรับระบบการให้บริการกับผู้เข้ามาท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ
3. แนวทางการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมเกี่ยวกับจารีตประเพณีให้กับเยาวชนของเผ่าพันธุ์

องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย

อภิปรายผล

การคุณภาพชีวิตจำเป็นต้องมีการพัฒนาทั้งสองส่วนไม่ว่าจะเป็นคุณภาพทางกาย คุณภาพทางจิตจำเป็นต้องมีการพัฒนาผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นมักจะเริ่มที่การพัฒนาคนเพื่อส่งต่อการพัฒนาระบบ เพราะระบบนั้นจะสร้างให้การบริหารจัดการชุมชนให้เกิดความนอกจากนั้นก็ต้องสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยในประเด็นนี้จะมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ แฮช ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพชีวิตควรเป็นการวัดในด้านอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งครอบคลุมมิติด้านสุขภาพกายสุขภาพจิต สังคม และปัญญา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลให้มากขึ้น จำต้องมีการกลไกในการดำเนินการและการสร้างองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่มั่นคง ในขณะที่เดียวกันกลุ่มชาวกูยทั้งสามจังหวัดยังได้มีการสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยให้กับชุมชนและ

สังคมด้วยการระบบกลไกในการดูแลชุมชนตนเอง ส่วนที่เป็นจิตภาพนั้นจำเป็นต้องสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นในชีวิตและทรัพย์สินของกลุ่มเผ่าพันธุ์ให้เกิดความปลอดภัยให้ดีขึ้น การวิจัยในครั้งนี้ยังพบวิธีการสร้างคุณภาพชีวิตของชาวกูยผ่าน โครงการ “ไ้ร่มตะเคียน” นำโดย พระครูชาครธรรมคุณ โครงการเพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นทรัพยากรให้มีจิตสำนึกในความเป็นชนเผ่า “กูย” มีความรู้ความสามารถทางด้านศิลปกรรมและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นได้ดี เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นประชาชนที่ดีมีคุณภาพในอนาคต เหมือนต้นกล้าตะเคียนที่ดี แข็งแรงในประเด็นนี้ก็มีความสอดคล้องกับ Hendershott ได้กล่าวว่าการที่บุคคลจะมีคุณภาพชีวิตที่นั้น บุคคลนั้นต้องมีความพึงพอใจในสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลนั้น มีความสุขในการดำเนินชีวิต อันประกอบด้วยชีวิตการเรียน ชีวิตสังคม ที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์กับเพื่อนและบริการที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จิตร ภูมิศักดิ์, *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย, ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ*. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519.
- จารุบุตร เรืองสุวรรณ. *ของดีอีสาน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2527.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525-2529*, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2524 จนถึงวันที่ 30 กันยายน 2529
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560- 2564*, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2559 จนถึงวันที่ 30 กันยายน 2564

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านหนองโสน หมู่ที่ 8 ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

The Potential Development Model of Participation in Community-Based Tourism : A Case Study of Ban Nong Sano Community, Village No.8, Tha Ang Sub-district, Chok Chai District, Nakhon Ratchasima Province

วชิรญา ตติยานันท์กุล¹

Wachiraya Tatiyanantakul¹

Received: 22 May 2019

Revised: 12 July 2019

Accepted: 10 September 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนบ้านหนองโสน หมู่ 8 อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา บนพื้นฐานการศึกษาการมีส่วนร่วม เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยเข้าร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดขึ้น ร่วมกับการเก็บและรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวอย่างเจ้าของร้านขายผลิตภัณฑ์ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 20 คน ใช้เครื่องมือแบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม 2) กลุ่มตัวอย่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอำเภอโชคชัย จำนวน 2 คน และ 3) กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้านหนองโสน จำนวน 10 คน ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและ 4) สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวหนองโสน และช่างหล่อหินทราย 20 คน ใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองโสน เป็นการจัดการพัฒนาที่ชาวชุมชนต่างยอมรับและสมัครใจมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาร่วมกันในทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี โดยชุมชนให้ความสำคัญในองค์ประกอบของการท่องเที่ยวชุมชนด้านองค์กรรมมากที่สุด โดยการจัดตั้งกรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวหนองโสน ด้านการเรียนรู้ ชุมชนจัดทำกิจกรรมการเรียนรู้การหล่อหินทรายร่วมไปกับการท่องเที่ยว โดยเสนอขายจุดเด่นของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวชุมชนที่แตกต่างในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในการออกแบบพิมพ์หล่อหินทรายที่ประณีต สวยงามและหลากหลายตรงตามความต้องการผู้ซื้อ และในด้านการจัดการ ชาวชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของที่ดี มีการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนที่หลากหลาย ทำให้ผู้มาเยือนสามารถรับรู้ และเข้าใจวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนที่ชาวชุมชนต่างมีรายได้จากอาชีพการหล่อหินทราย ได้อย่างลึกซึ้งเป็นอย่างดี

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การมีส่วนร่วม, ผลิตภัณฑ์หินทราย

¹ อาจารย์, สาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล เบอร์โทรศัพท์ 0933207351
Email: wachi.tatiyanan@gmail.com

¹ Lecturer, Tourism and Hotel, Faculty of Business Administration, Vongchavalitkul University, Thailand.
Tel. 0933207351 Email: wachi.tatiyanan@gmail.com

Abstract

The practicality of creating a model whereby local village members become involved in community-based tourism events was explored. The study took place at the community of Ban Nong Sano Community, Village No.8, Tha Ang Sub-district, Chok Chai District, Nakhon Ratchasima Province. Researchers collected data while actively participating in community-based tourism programs. Samples were divided into 4 groups: 1) 20 persons from a group of shop owners that sold products at a community tourist attraction; they relied on participatory observation as their research tool, 2) 2 persons from a group of agencies related to community-based tourism development at Chok Chai District, 3) 10 persons from the group of the Nong Sano Village Committee who used semi-structured interviews as their research tool and 4) 20 persons from Nong Sano Village Committee who used focus groups as their research tool. The potential development model of tourism at Ban Nong Sano Community was accepted by community members. Further, the community recognized the importance of community based tourism in the aspect of organization at the highest level by establishing the Ban Nong Sano Tourism Committee. Learning activities were equally important to the community. Sandstone castings characterized the strength of different community tourism products. The unique design of a sandstone casting with its fineness, beauty and variety was offered to meet the customer's requests. In the aspect of management, the community was collaboratively a good host by designing various community tourism programs to help visitors familiarize themselves with the host's way of life. As an added benefit, community members could earn extra income.

Keywords: Community - based tourism, Participation, Sandstone products.

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากนำมาซึ่งรายได้หลักในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศให้ก้าวสู่การเป็นประเทศแห่งการพัฒนา ปัจจุบันแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยนั้นมุ่งเน้นการปรับปรุงกลไกการขับเคลื่อนเพื่อให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวให้เต็มตามศักยภาพ โดยให้ความสำคัญในด้านการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ด้วยความ

เท่าเทียม และจากนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำปี 2562 ที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ทรงคุณค่า (Value For Experience) และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเปิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ จากการสัมผัสซึ่งเสน่ห์วิถีไทยเฉพาะถิ่น (Unique Local Thai Experience) ให้กับนักท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) ที่ปัจจุบันนี้มีอย่างหลากหลายและเฉพาะอย่างมากขึ้น

พื้นที่ชุมชนหล่อหินทรายบ้านหนองโสน หมู่ที่ 8 ตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวชุมชน OTOP สำหรับผู้ที่สนใจงานประติมากรรมท้องถิ่น และ

ชุมชนหนองโสนแห่งนี้กลายเป็นแหล่งผลิตและตลาดขายส่งผลิตภัณฑ์หัตถาที่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เพราะทำกันแทบทุกหลังคาเรือน (ทรงยศ เชิดกระโทก, 2561) นอกจากนี้แล้ว ปัจจุบันผลิตภัณฑ์หล่อหัตถาในชุมชนบ้านหนองโสน ได้เพิ่มความน่าสนใจของผลิตภัณฑ์อย่างหลากหลายมากขึ้น โดยเน้นด้านประโยชน์การใช้สอยที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่มากขึ้น ขนาดและรูปร่างตลอดจนลวดลายที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าในปัจจุบันที่มีเฉพาะมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ในแต่ละครัวเรือน มีการออกแบบทำแม่พิมพ์แบบหล่อเป็นของตนเอง จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ประติมากรรมหัตถาบ้านหนองโสนนั้น นอกจากจะสวยงามสะดุดตาแล้ว ยังมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่แสดงถึงวัฒนธรรมการหล่อหัตถาที่ไม่ซ้ำใคร จนอาจกล่าวได้ว่าการจัดการรักษาและพัฒนาสินค้าทางการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ส่งผลในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นที่ทรงคุณค่า อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนท่องเที่ยวหนองโสนได้เป็นอย่างดี

จากการเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปและนักท่องเที่ยว ประกอบกับการความหลากหลายด้านประโยชน์การใช้สอยของผลิตภัณฑ์ ความสวยงามในการหล่อและแกะพิมพ์ประติมากรรมหัตถาที่มีเอกลักษณ์ จึงทำให้ปัจจุบันชุมชนบ้านหนองโสนแห่งนี้ได้รับเลือกให้เป็นหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว (OTOP Village) มีร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์หลายร้อยจุด สร้างรายได้ให้กับบ้านหนองโสน ในแต่ละวันกว่า 500,000-1,000,000 บาท (ศาสตร์และศิลป์(วิดีทัศน์), 2556) จึงทำให้ในเวลา นี้ มีผู้คนจากทั่วทุกภูมิภาคทั่วประเทศ เดินทางมาเยี่ยมชมและเลือกซื้อสินค้าของชุมชนกันอย่างมากมาย จากความสำเร็จดังกล่าวมานี้ จึงทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นในการศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวในชุมชนหนองโสน ความสำคัญในระบบกลไกและกระบวนการในการ

ร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากชุมชนเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกคนเห็นถึงปัญหาร่วมกัน และหาแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต เพื่อการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อทรัพยากรท่องเที่ยวชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนบ้านหนองโสน หมู่ 8 อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา บนพื้นฐานการศึกษาการมีส่วนร่วม

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสัมภาษณ์ การสอบถามและการสังเกต จากกลุ่มประชากรตัวอย่างการวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและแนวคิดการมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านหนองโสน หมู่ที่ 8 อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 52 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวอย่างเจ้าของร้านค้าผลิตภัณฑ์ในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 20 คน โดยใช้เครื่องมือแบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว และเพื่อศึกษาขั้นตอนกระบวนการผลิตผลงาน 2) กลุ่มตัวอย่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชุมชนอำเภอโชคชัย จำนวน 2 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน 3) กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้านหนองโสน จำนวน 10 คน ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่ง

โครงสร้าง เพื่อศึกษาประวัติชุมชนและรูปแบบการ
ท่องเที่ยวในชุมชน และ 4) สมาชิกกรรมการ
หมู่บ้านท่องเที่ยวหนองโสน และช่างหล่อหินทราย
20 คน ใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อ
ศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่อง
เที่ยวในชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา
(Content Analysis) ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และ
นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์
และการสังเคราะห์

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการ ด้วยกระบวนการที่ประยุกต์มาจาก
แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและแนวคิดการมี
ส่วนร่วม ซึ่งทั้งสองแนวคิดมีหลักสำคัญร่วมของ
กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ชุมชน คือ
“การสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนในชุมชน” และ
งานวิจัยชิ้นนี้มีเป้าหมายที่จะศึกษารูปแบบการ
พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วย
กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรม
กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยนำแนวความ
คิดของ Cohen and Uphoff (1981) มาใช้ในการ
ดำเนินกิจกรรมระดมความคิดเห็น เพื่อบรรลุ
เป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน
ประกอบด้วย (1) การร่วมตัดสินใจในการจัด
กิจกรรมเพื่อกำหนดความต้องการในการพัฒนา
ชุมชนสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) จัดกิจกรรมที่
ได้ลงมือทำหรือดำเนินการร่วมกันของคนในชุมชน
โดยตรงหรือผ่านการคัดสรรตัวแทน โดยการร่วม
กันเสนอและออกแบบพิมพ์ล่อรูปสัตว์ขนาดเล็ก
เพื่อกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการได้
เรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว
รวมถึงการกำหนดรูปแบบการสาธิตการหล่อ
หินทราย และเวลาที่เหมาะสมในการทำกิจกรรม
โดยช่างหล่อชุมชนร่วมกันทดลองใช้การเทปูนใน
รูปหล่อหินทรายขนาดเล็ก ณ ศาลาศูนย์ประชุม

บ้านหนองโสน (3) การร่วมคิดและตัดสินใจของ
คนในชุมชนในประเด็นการสร้างกฎเกณฑ์การ
จัดสรรผลประโยชน์หรือผลตอบแทนสำหรับรายได้ที่จะ
เข้ามาจากการท่องเที่ยวชุมชน และ (4) การร่วมกัน
วางแผนงานโครงการและออกแบบโปรแกรมการ
ท่องเที่ยวชุมชนเพื่อใช้ต้อนรับนักท่องเที่ยว การตั้ง
วัตถุประสงค์และเป้าหมาย รวมถึงการสร้างแบบ
ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำชุมชนไปสู่
การท่องเที่ยว

จากแนวทางการจัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ
แบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นต้น ผู้วิจัย
ได้นำกระบวนการวิจัยมากำหนดแนวทางในการ
ศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย **ขั้นตอนแรก** เริ่มจาก
กระบวนการเก็บและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานโดยการ
เข้าร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดขึ้น
ขั้นตอนที่สอง การร่วมดำเนินกิจกรรมสำรวจ
ลงพื้นที่ภาคสนามภายในร้านขายผลิตภัณฑ์ชุมชน
เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นชุมชน
ท่องเที่ยว และ**ขั้นตอนสุดท้าย** คือ กระบวนการ
จัดระดมความคิดเห็นด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบกึ่ง
โครงสร้าง ตัวแทนองค์กรภาครัฐ จากสำนักงาน
พัฒนาชุมชนอำเภอโคกชัยเพื่อศึกษาศักยภาพใน
การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และประชุมกลุ่มย่อย
(Focus Group) ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้ทำการคัดเลือก
ตัวแทนของชุมชนจากหลากหลายมิติความชำนาญ
ความรู้ทักษะ สาขาอาชีพ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน
ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าของร้านขายผลิตภัณฑ์ และ
ภาคเอกชน ตลอดจนผู้มีส่วนในการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านหนองโสน
กรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวหนองโสน ซึ่งจาก
การจัดทำวิจัยเชิงปฏิบัติการทั้งสามขั้นตอนนี้
มีเป้าหมายที่จะมุ่งเน้นศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ
การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อ
ให้ทุกคนเห็นถึงปัญหา และแนวทางการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางและหลักการใน
การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้
ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

บทบาทวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประวัติความเป็นมาของชุมชน

เดิมชุมชนบ้านหนองโสน หมู่ที่ 8 อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา แต่เดิมนั้นเป็นหมู่บ้านเดียวกับบ้านดอนพราหมณ์ ซึ่งมีนายลา จันทร์สนิทศรี เป็นกำนันดูแลอยู่ และมีประชากรส่วนหนึ่ง อพยพเพิ่มมาจากบ้านท่าอ่าง เช่น นายอูย และ นางเคลือบ ปลิวกระโทก มาอาศัยอยู่ร่วมกันใน คุ่มหนองไทร โดยเดิมนั้นชุมชนดอนพราหมณ์ มีชื่อเดิมว่า ชุมชนดอนคำราม ที่ตั้งชื่อตามเสียงร้องคำรามของสัตว์ป่า และได้ออกเสียงผิดเพี้ยนเป็น “ดอนพราหมณ์” อย่างเช่นปัจจุบัน ครั้นต่อมาพื้นที่ดอนพราหมณ์ ภายหลังเมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นจึงได้มีการแยกการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านที่แยกออกมาใหม่ว่า “บ้านหนองโสน” ด้วยเพราะมีต้นโสนขึ้นอยู่บริเวณหนองน้ำกลางชุมชนขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก และหลังจากนั้นจึงได้มีการขุดลอกหนองน้ำดังกล่าวขึ้นเพื่อประโยชน์ในชุมชนในปี พ.ศ 2523 (สุทิน ปรอยกระโทก, 2561)

ผลิตภัณฑ์ประติมากรรมการหล่อหินทราย บ้านหนองโสน เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยนายสายัณห์ แพทย์จะโป๊ะ (ช่างอ้อย) ซึ่งได้ใช้ทักษะจากการเรียนศิลปะมาประยุกต์ปั้นตุ๊กตาขึ้น โดยเริ่มจากการทำจากแบบกระดาษ หรือเรียกว่า เปเปอร์มาเช่ (Paper mache) แต่พบว่ามีขั้นตอนการทำที่ยุ่งยาก และใช้เวลานาน จึงได้ปรับเปลี่ยนการทำโดยการนำดินเหนียวมาปั้นแทน เพื่อประหยัดเวลาขึ้น โดยแต่เดิมนั้นนายสายัณห์มักจะปั้นเป็นรูปสัตว์ และรูปเทิดในรูปแบบต่างๆ แล้วนำไปเผาไฟเช่นเดียวกับการทำเครื่องปั้นดินเผา จากนั้นจะนำชิ้นงานไปวางจำหน่าย แต่ปรากฏว่าสามารถจำหน่ายได้ไม่ค่อยดีนัก ต่อมานายชูชัย วรกุล อดีตพัฒนาการอำเภอโซคชัย ได้จัดประชุมชาวบ้านหนองโสน และได้พบกับนายสายัณห์ จึงได้แนะนำให้นายสายัณห์ทำกระเช้าเถาวัลย์บันไดลิงเพราะสามารถหาวัตถุดิบได้จากป่าหนองโสนใน

ชุมชน หลังจากทำเสร็จเรียบร้อยแล้วนายสายัณห์จึงนำไปขายที่บริเวณริมถนน แต่กระนั้นสินค้าก็ไม่ได้รับความสนใจจากลูกค้าเท่าที่ควรนัก หลังจากนั้น นายสายัณห์จึงร่วมพัฒนาการอำเภอโซคชัย เดินทางไปศึกษาดูงานที่ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ นายสายัณห์ก็ได้พบรูปหล่อปราสาทหินพนมรุ้งทำจากปูนปลาสเตอร์ มีลักษณะสวยงาม น่าสนใจ จึงได้ซื้อมาและทดลองทำเป็นชิ้นงานชิ้นขึ้นแรก โดยมีกรรมวิธี คือ นำปูนซีเมนต์ขาว หินทรายและน้ำมาผสมกัน แล้วเทลงในแบบหล่อทิ้งไว้ให้แห้งแล้วนำไปล้างทำความสะอาด โดยเรียกชิ้นงานนั้นว่า “ผลิตภัณฑ์หล่อหินทราย” โดยช่วงแรกนั้นนายสายัณห์จะทำเป็นสัตว์ประเภทต่างๆ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ต่อมาพัฒนาเป็น เก่ง (โคมไฟ) สะพาน ปลาตัวเล็ก จึงปรากฏว่ามีคนให้ความสนใจและได้รับความนิยมนิยมเพิ่มมากขึ้น (สายัณห์ แพทย์จะโป๊ะ, 2561)

ต่อมาในปีพ.ศ. 2540 นายสุทิน ปรอยกระโทก จึงได้คิดออกแบบผลิตภัณฑ์หล่อหินทรายรูปช้างแบกถุงเงินขนาดเล็ก ผลปรากฏว่าสามารถมียอดจำหน่ายได้ดี จากนั้น จึงได้คิดออกแบบผลิตภัณฑ์หล่อหินทรายที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เป็นแผ่นติดผนังหล่อหินทรายรูปนางวรรณคดี รูปวิถีไทย มีขนาดกว้าง 80 ซม. ยาว 100 ซม. จนกระทั่งต่อมาในปี พ.ศ.2551 ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์หล่อหินทราย เป็นจิ๊กซอว์ขนาดใหญ่ขึ้น กว้าง 1.20 ม. ยาว 2.00 ม. ซึ่งเป็นความต้องการของลูกค้า จำหน่ายได้ราคาดี ปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์หล่อหินทรายแผ่นติดผนัง ได้พัฒนาเป็นรูปนางวรรณคดี รูปวิถีไทย รูปกินรี และรูปช้างป่า เป็นต้น จนกลายเป็นสินค้าที่ต้องการของตลาดอย่างรวดเร็วทั่วทั้งในท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียงอื่นๆ ปัจจุบันบ้านหนองโสนกลายเป็นแหล่งผลิตและตลาดขายส่งผลิตภัณฑ์หินทรายที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และในปี พ.ศ.2554 ชาวบ้านจึงได้พัฒนาการทำผลิตภัณฑ์หินทรายโดยวิธีการปั้น เพราะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อได้มากกว่า และ

สามารถทำผลิตภัณฑ์หัตถรายได้ขนาดใหญ่ตามต้องการของผู้ซื้อ มากกว่าแบบหล่อ รวมถึงปัจจุบันที่ชุมชนบ้านหนองโสนได้มีการพัฒนาสีที่ใช้กับผลิตภัณฑ์หัตถรายขึ้น โดยการใช้สีอะคริลิก เพื่อเพิ่มคุณภาพของงานหัตถราย เนื่องจากการใช้สีอะคริลิกนั้น จะทำให้สีของผลิตภัณฑ์ดูสวยงามและมีความมันวาว อีกทั้งติดทนนานและเพิ่มความน่าสนใจแก่ผู้พบเห็นอีกด้วย (เพลิน บัววันกระโทก, 2561)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism: CBT)

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์และมีมาตรฐานก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ งานหัตถกรรม และวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงยังช่วยในการพัฒนาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้ดีขึ้น (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(อพท.), 2555) เพราะทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจะเป็นดั่งสินค้าที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมา (World Tourism Organization, 2007) นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะต้องมาจากการควบคุมดูแลโดยคนในชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยว และสัดส่วนใหญ่ของผลประโยชน์จะต้องอยู่ในชุมชน (Chambers, 1997)

พิมพีระวี โรจน์รุ่งสัจด์ (2553) ได้ให้ความหมายที่สำคัญของคำว่า “ชุมชน” ซึ่งเกี่ยวข้องกับมุมมอง 3 ด้าน คือ

1. ชุมชนที่เกิดขึ้นต้องเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มบุคคล
2. ชุมชนต้องมีระบบทำเศรษฐกิจ ซึ่งเอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน
3. ชุมชนต้องมีพื้นฐานในด้านการบริการและระบบสาธารณูปโภคที่มีประสิทธิภาพที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของชุมชนรวมทั้งเอื้อกับนักท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้การท่องเที่ยวชุมชน (Community

Tourism) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เน้นผลประโยชน์เพื่อชุมชน ดังนั้นการท่องเที่ยวลักษณะนี้จึงเป็นความหวังของชุมชนในด้านการนำรายได้มาสู่ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในประเทศกำลังพัฒนา กระแสของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางนั้นมีการให้การสนับสนุนมาตั้งแต่ระดับโลก เช่น องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) จนถึงระดับรากหญ้า คือ ชุมชนต่างๆ ที่สนับสนุนให้การท่องเที่ยวที่กำหนดในชุมชนต้องถูกยอมรับจากชุมชนนั้นๆ (พิมพีระวี โรจน์รุ่งสัจด์, 2553)

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT ประกอบไปด้วยกัน 4 ด้าน ได้แก่ (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2559)

- 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
 - ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
 - ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
- 2) ด้านองค์กรชุมชน
 - ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
 - มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย
 - ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
- 3) ด้านการจัดการ
 - มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

- มีองค์กรหรือกลไกในการทำงาน เพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

- มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

- มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4) ด้านการเรียนรู้

- ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างการเรียนรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

- มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

- สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวที่ใส่ใจในความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวในรูปแบบของวัฒนธรรมชุมชน ประเพณี ภูมิปัญญาและความเชื่อของชุมชน และชุมชนจะเป็นเจ้าของทรัพยากรนั้น ตลอดจนมีบทบาทต่อการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องตกเป็นของชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดอาชีพในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

แม้การท่องเที่ยวชุมชนในปัจจุบัน ส่วนใหญ่นั้นนักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากชุมชนในที่ต่างๆ ต่างมีการนำเสนอจุดขายทางการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีการบริการที่พักโฮมสเตย์ และมีการบริการอาหารท้องถิ่นจากชุมชน มีกิจกรรมนำเที่ยวที่แทบจะเหมือนกัน เช่น

การชมแปลงผัก ผลไม้ การชมวัด เป็นต้น แต่หากมองลึกลงไปในแต่ละชุมชนนั้นๆ สัมผัสกับความ เป็นชุมชนในการดำเนินวิถีชีวิตที่เป็นปกติ เรียนรู้วิถีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติของผู้คนในท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนนำเสนอ ไม่ว่าจะเป็นการต้อนรับที่อบอุ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีอัธยาศัยไมตรี ประสบการณ์การรับรู้ที่ได้ย่อมแตกต่างกัน และในที่สุดนักท่องเที่ยวมักสัมผัสได้ถึงเสน่ห์ของความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นที่ไป นั่นเพราะการท่องเที่ยวชุมชนนั้น เน้นความสำคัญในระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จากความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชน และเข้าใจว่าการท่องเที่ยวนั้นส่งผลประโยชน์ต่อชุมชนโดยภาพรวมอย่างไร

การท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับชุมชนเจ้าของสถานที่ เป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในระบบการบริหารจัดการและการพัฒนา เป็นผู้กำหนดแนวทางการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยว นั้น เป็นการเดินทางพักผ่อนที่มุ่งแสวงหาความรู้ประสบการณ์ใหม่ในเรื่องวิถีชีวิตวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบหลักในการเดินทาง และเป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่ผู้มาเยือนต้องให้ความสำคัญในการคงอยู่ซึ่งวิถีชีวิตและสังคม รวมถึงสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน การท่องเที่ยวชุมชนจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่คนในชุมชนและผู้มาเยือนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว อันเนื่องจากการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้และสื่อสารระหว่างคนต่างวัฒนธรรม นำไปสู่ลักษณะการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือการคงเอกลักษณ์ชนชาตินั้นๆ จากการทำความเข้าใจจิตวิญญาณของพื้นที่ และการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันของนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วมถูกมองว่าเป็นตั้งตัวขับเคลื่อนการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งอาจจะสอดคล้อง หรือไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าร่วมก็ได้ ขึ้นอยู่กับระดับการมีส่วนร่วมของผู้คนการตัดสินใจ หรือมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาหรือในการดำเนินงาน เป็นสำคัญ (Asnarulkhadi and Fariborz,2011) หรืออาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นเหมือนเครื่องมือช่วยในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้คนในกระบวนการความสามารถของตัวเองออกมาในการร่วมตัดสินใจต่างๆ และควบคุม รวมทั้งเป็นผู้ที่กำหนดการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นที่ตนมีอยู่ อันที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของตน (Cernea,1985) โดยการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการกระทำนั้น เขาต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของศรัทธาและเชื่อใจผู้นำ มีความรู้สึกเชื่อมั่นต่อความสำเร็จและความก้าวหน้าในอนาคต สมาชิกต้องมีส่วนได้ส่วนเสียในวัตถุประสงค์ของพวกเขาและมีผลประโยชน์ในกิจกรรมบางอย่าง (ราตรี จุลศิริ, 2560:226) เพราะการมีส่วนร่วมเป็นความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น เป็นการมีส่วนร่วมของผู้คนในกระบวนการต่างๆ ตั้งแต่กระบวนการร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ และร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ของโครงการ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการดังกล่าว (Cohen. & Uphoff,1981) เป็น การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม โดยการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการต่างๆ ด้วยความเต็มใจ (สมบัติ นามบุรี, 2562:186) เพราะการมีส่วนร่วมเป็นความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วม

โดยคนนั้นๆ ในสังคม ซึ่งคนเหล่านี้รวมไปถึงคนที่ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ผู้มีรายได้น้อย ผู้ด้อยทางเพศ ชั่ววรรณะหรือการศึกษา (Saxena,1998) เพราะพวกเขาเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในผลการดำเนินงาน ดังนั้นคนเหล่านี้ต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและให้ความสำคัญในกระบวนการดำเนินงานต่างๆ โดยพวกเขาต้องมีอิทธิพลและควบคุมการริเริ่มการพัฒนา และการตัดสินใจต่อการบริหารจัดการซึ่งทรัพยากรที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขา(World Bank,1996)

ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงหมายถึง ความร่วมมือกันของผู้คน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการมีส่วนร่วมนั้นจะเริ่มขึ้นตั้งแต่การที่คนคนนั้นตัดสินใจยอมรับสถานะตนเองนำตนเองเข้ากลุ่มเป็นอันดับแรก รวมไปถึงตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน และแสดงบทบาทของตนในกระบวนการร่วมคิดและตัดสินใจร่วมวางแผน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงร่วมกันได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการดังกล่าว รวมไปถึงร่วมติดตามประเมินผลร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสู่เป้าหมายของงานเดียวกัน

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1981) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนนั้น เป็นลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอนประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรม หรือกำหนดความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในการลงมือดำเนินการตามที่ได้ตัดสินใจ หรือการเข้าร่วมกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลตอบแทนหรือผลประโยชน์จากการดำเนินงาน หรือจากการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งผลประโยชน์ดังกล่าวอาจเป็นไปได้ทั้งในรูปแบบผลประโยชน์ในด้านบวก และผลประโยชน์ในด้านลบที่เป็นผลเสียด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ทราบถึงความสำเร็จของงานตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้หรือไม่ ร่วมกันตรวจสอบปัญหา และหาหนทางแก้ไขซึ่งปัญหานั้นต่อไป เช่นเดียวกับ Chapin (1997) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมที่แบ่งเป็นลักษณะต่างๆ 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย การเริ่มตัดสินใจ การมีมติเห็นใจดำเนินงาน และตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ เป็นการมีส่วนร่วมในการบริหาร การจัดการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงการดำเนินการแก้ไขอุปสรรคต่างๆ จากการดำเนินงาน

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม หรือผลประโยชน์ด้านนามธรรม ไม่ว่าผลนั้นจะอยู่ในระดับปัจเจกบุคคล หรือผลประโยชน์ร่วมกันในสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขผลการดำเนินงาน หรือเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์

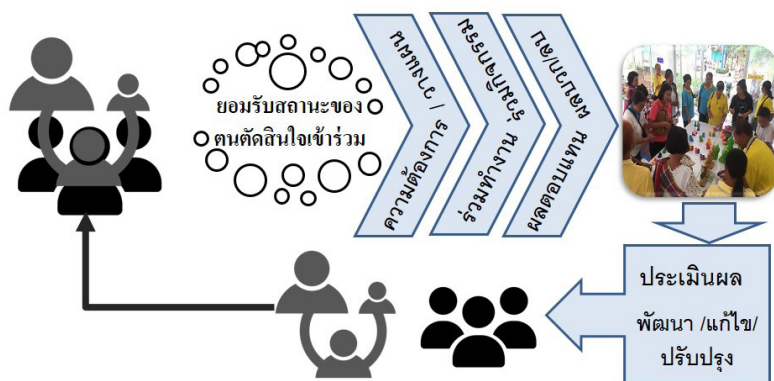
ทั้งนี้ การเกิดการมีส่วนร่วมนั้นมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล ตามสถานะ ตามบทบาทหน้าที่ โดยการเปิดโอกาสให้สังคม องค์กรต่างๆ และประชาชน มีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยความสมัครใจ และ ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้แนะตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความ

คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจ (สุชาติ จักรพิสุทธิ์, 2547)

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมนั้น ย่อมเกิดจากจิตใจที่ยอมรับอย่างสมัครใจ และต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มเสียก่อน แล้วตนจะจะยินยอมสมัครใจที่จะร่วมปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนในกลุ่มเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานให้บรรลุซึ่งเป้าหมายของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของชาวบ้านหนองโสน

ชาวชุมชนหนองโสน มีผู้มีส่วนร่วมหลักในการทำการท่องเที่ยวชุมชน คือ คณะกรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวหนองโสน จำนวน 12 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมทำหน้าที่ในองค์กรที่ชาวชุมชนคัดเลือกขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนหลักของชุมชนในการบริหารจัดการงานด้านการท่องเที่ยว โดยคณะกรรมการชุดดังกล่าวได้ทำหน้าที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กลุ่มวางไว้ โดยมีการจัดการประชุมวางแผนงานโครงการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันกับคนในชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแผนการดำเนินงาน และกำหนดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวร่วมกัน โดยในองค์กรจะประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้านผู้มีส่วนร่วมหลักตามบทบาทหน้าที่ผู้นำร่วมกับชาวชุมชนที่มีความสามารถในด้านต่างๆ สมัครใจเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเข้มแข็งรวมอยู่ด้วยเป็นอย่างดี โดยมีรูปแบบของการมีส่วนร่วม ดังภาพ

ภาพที่ 1 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองโสน

ที่มา: ดัดแปลงจาก Cohen and Uphoff, 1981 และ Chapin, 1997.

การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนหนองโสน

ในการจัดการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนองโสน เพื่อให้เป็นจุดหมายปลายทางการเดินทางของนักท่องเที่ยวนั้น ชาวบ้านในชุมชนต่างมีความเข้าใจในความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน ดังนั้นชาวชุมชนหนองโสนจึงดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละกระบวนการด้วยการอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 ด้านดังนี้

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชาวชุมชนหนองโสนร่วมกันกำหนดการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นโดยคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา โดยยังคงมุ่งเน้นการสื่อสารให้นักท่องเที่ยวเข้าใจในวิถีชุมชนหล่อหินทรายด้วยการนำผลิตภัณฑ์ที่ตนเองออกแบบอย่างสวยงาม ประณีต และมีรูปแบบหลากหลายขึ้นออกจำหน่ายด้วยตนเอง ซึ่งเป็นจุดเด่นทำให้สินค้าในท้องถิ่นมีรูปแบบและลวดลายที่สะท้อนถึงวิถีวัฒนธรรมของคนในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์

2. ด้านองค์กรชุมชน ชาวบ้านในชุมชนหนองโสนต่างเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ชุมชนจึงร่วมกันวางแผนการดำเนินงานโดยการจัดตั้งองค์กร

คณะกรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวหนองโสนขึ้น ซึ่งภายในองค์กรประกอบไปด้วยผู้มีความรู้และความสามารถในหลากหลายมิติความชำนาญ ความรู้ทักษะ สาขาอาชีพ รวมถึง ประชาชนชาวบ้าน เจ้าของร้านขายผลิตภัณฑ์เพื่อดูแลจัดการการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเป็นไปอย่างเหมาะสม ซึ่งองค์กรนี้จะเป็นดั่งกลไกในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชุมชนหนองโสน

3. ด้านการจัดการ ชุมชนอาศัยกระบวนการของการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนหนองโสน ร่วมกันกำหนดความต้องการและเป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ที่คำนึงถึงลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน การออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย มีการนำวัด และศูนย์เรียนรู้การหล่อหินทราย มารวมไว้ในโปรแกรมการท่องเที่ยว รวมทั้งชุมชนยังร่วมมือกันเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน มีตัวแทนนำเที่ยวชุมชนตลอดจนนักเรียนหรือนักเฒ่าเรื่องน้อยคอยแนะนำข้อมูลต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงเรื่องราวของชุมชน และมีการกระจายผลประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเป็นธรรม

4. ด้านการเรียนรู้ ชาวบ้านหนองโสนมีการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว ทำให้ผู้มาเยือนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีธรรมชาติและวัฒนธรรมตลอดจนการได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดจากการลงมือทำโดยกิจกรรมที่ชุมชนทำร่วมกับนักท่องเที่ยวจะเน้นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสุขน่าประทับใจ ไม่ใช่เวลาและมีการระบวนการที่ไม่ซับซ้อน เช่น การให้นักท่องเที่ยวได้ฝึกการระบายสีตุ๊กตาหมี การแกะแบบพิมพ์ และการเพ็ญลงในแบบหล่อหินทราย เป็นต้น

ผลการศึกษาวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัย ผลปรากฏว่า ชาวชุมชนหนองโสนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยความสมัครใจและด้วยความรักในชุมชนอยากให้ชุมชนของตนเองมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สอดคล้องกับ Cernea (1985) และสุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2547) ที่ว่าประชาชนมีบทบาทตามสิทธิหน้าที่ในการเข้าร่วมในการพัฒนาด้วยความสมัครใจเป็นไปในทางเดียวกับ สมบัติ นามบุรี (2562:186) พบว่า เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ชุมชนหนองโสนร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรมในการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวชุมชนอย่างถูกต้อง ส่งผลให้ชาวชุมชนหนองโสนมีความเข้าใจในการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ซึ่งชุมชนทำการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน ร่วมกับพัฒนาชุมชนอำเภอไชยชัย สอดคล้องกับ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2559) พบว่า ชุมชนหนองโสนดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยคำนึงถึงความสำคัญในการพัฒนาพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในทุกองค์ประกอบ โดยการเสนอขายจุดเด่นของสินค้าชุมชนที่แตกต่างในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ที่ถือเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวบ้านหนองโสน การนำเสนอความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของการออกแบบพิมพ์หล่อหินทรายที่สวยงามและ

ประณีตจากทักษะด้านงานประติมากรรมจากช่างผู้ชำนาญงานหล่อหินทราย ประกอบด้วย นายสายัณห์ แพทย์จะโป๊ะ, นายสุทิน ปรอยกระโทก, นายแสง ลิมนาม, นายเพลิน บัวนกระโทก, นายวันชัย ปลอดกระโทก และนางชลิ้ม โตทะเล เป็นต้น ซึ่งนับเป็นองค์กรชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้มีองค์ความรู้การทำแบบพิมพ์ และงานปั้น สอดคล้องกับ พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์ (2553) พบว่า ช่างชุมชนจะถ่ายทอดความรู้และทักษะศิลปตามวิถีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ถูกพัฒนาและปรับประยุกต์กรรมวิธีการทำผลงานศิลปะสมัยใหม่ ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน ลดการสิ้นเปลืองวัสดุและทนทานต่อสภาพอากาศ รวมถึงประหยัดเวลาในการสร้างสรรค์งาน อีกทั้งกรรมวิธีการทำที่สะดวกและรวดเร็วขึ้นกว่าการทำแบบดั้งเดิม ตลอดจนการส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ด้านรูปแบบและสีสันทัน เพื่อประโยชน์การใช้งานของผู้ซื้อ ที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการในหลายรูปแบบการนำไปใช้อีกด้วย

ในการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการนั้น ชุมชนบ้านหนองโสนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวหนองโสนขึ้น ทั้งสิ้น 12 คน เพื่อดูแลการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจและนักท่องเที่ยวได้แวะมาเยี่ยมเยือนชุมชน รวมถึงการบริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้สนใจและนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป อีกทั้งร่วมกันจัดการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวม สอดคล้องกับ Cohen and Uphoff (1981) และ Chambers (1997) การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนด้านการเรียนรู้นั้น ชาวชุมชนหนองโสนให้ความสำคัญกับการให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน โดยในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนแก่นักท่องเที่ยวหมู่บ้านนั้น ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดให้มีกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันกับนักท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ (เห็นผลชัดเจนในการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวได้ร่วม

กิจกรรมในวันที่ 22 กรกฎาคม 2561) ผ่านการร่วมลงมือทำแกะแบบพิมพ์ และหล่อหินทราย สอดคล้องกับ World Tourism Organization (2007) พบว่า การร่วมกันทำกิจกรรมแกะแบบพิมพ์และหล่อหินทรายนั้น ทำให้นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวนอกจากจะได้ประสบการณ์ใหม่ที่สนุกสนานแล้ว ยังสามารถเรียนรู้และเข้าใจในวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนที่ชาวชุมชนต่างมีรายได้จากอาชีพการหล่อหินทราย ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งมากขึ้น นับเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือนที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีในชุมชนบ้านหนองโสนให้คงอยู่ อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนได้ต่อไป

สรุปผลการศึกษา

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองโสน หมู่ 8 อ.โคกชัย จ.นครราชสีมา นั้น เป็นการจัดการพัฒนาที่ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการ พัฒนาร่วมกันในทุกขั้นตอนเป็นอย่างดี โดยชุมชนเห็นร่วมกันว่าการท่องเที่ยวชุมชนมีส่วนช่วยให้คุณภาพชีวิตชุมชนของตนเองพัฒนาในทางที่ดีขึ้น และมีส่วนช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามัคคีได้ ทั้งนี้ชาวชุมชนหนองโสนได้มีรูปแบบการพัฒนาโดยการมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนครบทั้ง 4 ด้าน โดยให้เรียงตามลำดับการให้ความสำคัญในการพัฒนา ดังนี้ 1) **ด้านองค์กรชุมชน** ให้ความสำคัญกับการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวมากที่สุด เพราะต่างเห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นตัวขับเคลื่อนหลักของหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยว โดยชุมชนร่วมกันคัดเลือกสมาชิกโดยให้มีช่างผู้มีทักษะในกรรมวิธีการทำแบบพิมพ์ การหล่อและการปั้นหินทราย ร่วมกับปราชญ์ชุมชนและผู้มาเยือนร่วมในองค์กรกรรมการเพื่อการพัฒนา เพื่อการดำเนินงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนหนองโสนอย่างเป็นระบบ 2) **ด้านการเรียนรู้** ชุมชนหนองโสนเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนนั้นต้องมุ่งเน้นการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบสร้างสรรค์

โดยมีกิจกรรมด้านการเรียนรู้การหล่อหินทรายร่วมไปกับการท่องเที่ยว โดยชาวชุมชนได้นำกิจกรรมการแกะแบบพิมพ์และหล่อหินทรายอย่างง่ายเพื่อให้ผู้มาเยือนได้ศึกษาอย่างลึกซึ้งบรรจุไว้ในโปรแกรมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและเกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ และทำให้รับรู้ถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชาวหนองโสน 3) **ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน** นั้น ชาวบ้านมุ่งนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของการออกแบบแม่พิมพ์หล่อหินทรายที่มีความสวยงาม ประณีต และหลากหลายตรงตามความต้องการผู้ซื้อ มุ่งเน้นการสื่อสารให้นักท่องเที่ยวเข้าใจในวิถีชุมชนหล่อหินทรายด้วยการนำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่สะท้อนถึงวิถีวัฒนธรรมของคนในชุมชนออกจำหน่ายด้วยตนเอง และ 4) **ด้านการจัดการ** ชาวชุมชนบ้านหนองโสนนอกจากจะจัดให้มีคณะกรรมการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวและมีการกระจายผลประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเป็นธรรมแล้ว ชุมชนยังร่วมกันพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมีการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายรวมไว้ในโปรแกรมการท่องเที่ยวมีตัวแทนชุมชนคอยให้ความรู้แนะนำข้อมูลต่างๆ ในการท่องเที่ยวรวมทั้งชุมชนยังร่วมมือกันเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนอีกด้วย

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองโสน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองโสนบน พื้นฐานการมีส่วนร่วม ครั้งนี้พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองโสนนั้น ควรที่จะให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านการตลาดท่องเที่ยวร่วม ด้วย เพื่อพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งมีแนวทางสามารถสรุปได้ดังนี้

- ชุมชนควรมีการจัดการองค์ความรู้ ชุมชนในการทำนันทนาการ ในรูปแบบลายลักษณ์อักษร เพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ด้านประติมากรรมนันทนาการแก่คนรุ่นหลัง

- ควรให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ สิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวในระดับมหภาคมากขึ้น จะทำให้แผนพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวนั้นมีประสิทธิภาพขึ้น

- ควรให้มีการจัดอบรมเสริมทักษะ ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ในยุคปัจจุบัน

- ควรให้ความสำคัญในด้านการเชื่อมโยง การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยว แหล่งอื่นข้างเคียง เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *สรุปแผนปฏิบัติการส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำปี 2562*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562, จาก <<https://www.tourismthailand.org>>
- ทรงยศ เชิดกระโทก. (19 กรกฎาคม 2561). *สัมภาษณ์*. นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ. จังหวัด นครราชสีมา.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์. (2553). *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- เพลิน บ้วนกระโทก. (20 กรกฎาคม 2561). *สัมภาษณ์*. กรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวหนองโสน. จังหวัด นครราชสีมา.
- ราตรี จุลคีรี. (2560). *เครือข่ายผู้บริโภคร่วม: การมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งและรู้จักสิทธิในกิจการกระจายเสียง และโทรทัศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กสทช..
- ศาสตร์และศิลป์ (วีดีทัศน์) (2556). *หนองโสนศูนย์รวมปฏิมากรรมนันทนาการที่ใหญ่ที่สุด* [Recorded by หนองโสนศูนย์รวมปฏิมากรรมนันทนาการที่ใหญ่ที่สุด(ศาสตร์และศิลป์)]. โชคชัย, นครราชสีมา, ไทย.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2559). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism)*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562, จาก <<https://cbtyouth.wordpress.com>>
- สายัณห์ แพทย์จะโป๊ะ. (21 กรกฎาคม 2561). *สัมภาษณ์*. กรรมการหมู่บ้านท่องเที่ยวหนองโสน. จังหวัด นครราชสีมา.
- สุชาดา จักรพิสุทธ์. (2547). "การศึกษาทางเลือกของชุมชน", *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 27 (4) : 18-23. (มิถุนายน-สิงหาคม 2547).
- สุทิน ปรอยกระโทก. (20กรกฎาคม2561). *สัมภาษณ์*. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 บ้านหนองโสน. จังหวัดนครราชสีมา.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). *ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์*. *วารสารวิจัยวิชาการ* 2(1), 183-197.

- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) (องค์การมหาชน) (2555). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism: CBT)*. สืบค้นเมื่อ 13 พฤษภาคม 2562, จาก <[https:// www.thaicommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com](https://www.thaicommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com)>
- Asnarulkhadi A. S & Fariborz Aref. (2011). The Theoretical and Conceptual Framework and Application of Community Empowerment and Participation in Processes of Community Development in Malaysia. *Journal of American Science*, 2011; 7(2), 186-195.
- Cernea, M.(ed.) (1985). *Putting people first: sociological variable in rural development*. New York: Oxford University Press.
- Chambers, Erve. (1997). *Tourism and Culture. An Applied Perspective*. State University of New York Press, Albany.
- Chapin, F.S. (1997). *Social participation and social intelligence (3rd ed)*. New York: Longman.
- Cohen. J., M., & Uphoff, N. T., (1981). *Rural development participation: Concept and measure for project design implementation and evaluation*. Rural Development Committee Center for International Studies. New York: Cornell University Press.
- Saxena, N.C. (1998). What is meant by people's participation.? *Journal of Rural Development*, 17(1): 111-113, Hyderabad, India.
- World Bank (1996). *The world bank source book on participation*, world bank: washington, D.C.
- World Tourism Organization. (2007). *A Practical Guide to Tourism Destination Management*. Madrid, Spain: [n.p.].

การดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดี

Marketing Operation of Sabaidee Homestay Provinces

วัฒน์จิรัชย์ เวชชนินนาท¹

Watchirachai Wetchaninnart¹

Received: 1 May 2019

Revised: 22 July 2019

Accepted: 9 August 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานด้านการตลาด 2) หาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดีประกอบด้วย จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดี จำนวน 21 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจำนวน 1 ชุด เพื่อศึกษาการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดี ผลการศึกษา พบว่า โฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดีมีศักยภาพใน การดำเนินงานด้านการตลาด เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน แต่ประสบปัญหาด้านการจัดรายการนำเที่ยวและการตั้งราคาเพราะบุคลากรขาดความรู้ การเดินทางไปยังโฮมสเตย์มีความสะดวก มีป้ายบอกทางและใช้สื่อออนไลน์ในการให้ข้อมูลข่าวสาร บุคลากรมีความรู้ความสามารถ โฮมสเตย์มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม อีกทั้งได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานภายนอก แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดี คือ พัฒนาการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพิ่มคุณค่ากิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี และสร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชนและคณะกรรมการโฮมสเตย์ เพื่อให้เกิดความสามัคคีในการดำเนินงาน

คำสำคัญ : การดำเนินงานด้านการตลาด, โฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดี

Abstract

The development of a successful marketing operation requires meaningful guidelines be put in place. The objective of this research project was to develop a set of reliable guidelines that would guide the end user toward growing a successful homestay marketing operation in the Sabaidee provinces of Northeast Thailand: Loei province, Nongkhai province, Nongbualamphu province and Udon Thani province. The samples were 21 homestay operators of tourist attractions

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

¹ Assistant professor, Faculty of Management Science, Udon Thani Rajabhat University

in Sabaidee provinces, selected by purposive sampling. The tools used were semi-structured interviews intended to study the operation and develop the guidelines. The results showed that Sabaidee homestay provinces had potential for marketing operations because of their unique tourism activities and preservation of tradition, but they suffered when it came to tour management and pricing due to staff inexperience. Traveling to the homestay was convenient since there were traditional road signs giving directions for tourists, Online information was available. The staff demonstrated knowledge and ability. The homestays were located in beautiful areas and received cooperation from outside agencies and people in the community. The guidelines for developing the marketing operation of Sabaidee homestay provinces soon became: improving communication with foreign visitors, adding value to existing tourism activities by accommodating tourist all year round, and creating participation in the community. The homestay committee was confident harmony would prevail.

Keywords: marketing operation, Sabaidee homestay provinces

บทนำ

สถิตินักท่องเที่ยวปีพ.ศ. 2559 พบว่าประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าเติบโตขึ้นจากปีพ.ศ. 2558 เกือบร้อยละ 9.17 และคาดว่าจะเติบโตขึ้นอีกร้อยละ 10.3 ในปีพ.ศ. 2560 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยนั้นมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากทั้งหมด 14 ล้านคน ในปีพ.ศ. 2552 มาเป็น 32.6 ล้านคน ในปีพ.ศ. 2559 (กรมการท่องเที่ยว, 2560) สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการพัฒนาศักยภาพชุมชน ผู้ประกอบการและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการเพิ่มศักยภาพ พัฒนา ทักษะและเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้ประกอบการ ตลอดจนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวโดยศักยภาพนี้ยังหมายความรวมถึงการเป็นเจ้าภาพที่ดีการมีสมรรถนะ ตามมาตรฐานบุคลากรด้านการท่องเที่ยวระดับภูมิภาคและระดับสากลการสร้างระบบการเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

การพัฒนาภาคีเครือข่ายและเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนและท้องถิ่น และการสร้างภาพลักษณ์และความภาคภูมิใจในอาชีพในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่ขีดความสามารถในการแข่งขันของตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ดีขึ้นได้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

“โฮมสเตย์” คือรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งแบ่งพื้นที่ของบ้านพักอาศัยและอาหารเพื่อให้บริการกับนักท่องเที่ยว เสมือนเป็นสมาชิกหรือญาติ พร้อมทั้งถ่ายทอดประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวและพานักท่องเที่ยวเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวและทำกิจกรรมต่างๆ นักท่องเที่ยวได้พบเจอผู้คน สัมผัสวิถีชีวิตที่แปลกใหม่ จากวัฒนธรรมที่แตกต่างในรูปแบบเรียบง่าย ท่ามกลางความเป็นธรรมชาติ และวิถีชีวิตชนบทที่แปลกไปจากที่เคย (โฮมสเตย์ไทย, 2562) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ต้องการสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ที่ต้องการ

รูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆ โดยเชิญชวนให้มาท่องเที่ยว ชุมชนและเข้าพอกับคนในท้องถิ่น พยายามคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่น่าสนใจให้ได้เข้าไปท่องเที่ยวและเพิ่มรูปทาส่งทางสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ โดยเชิญหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันเสนอรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจและอาหารท้องถิ่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในกลุ่มภาคอีสานตอนบน หรือที่เรียกว่า กลุ่มจังหวัดสวายดี ประกอบด้วย จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุดรธานีมีโฮมสเตย์ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว จำนวน 7 แห่ง แต่สภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เข้าสู่สภาวะตกต่ำ ส่งผลให้นิยมการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์เริ่มถดถอย โฮมสเตย์บางแห่งประสบปัญหาในการดำเนินงานและปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงาน เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เพียงเข้ามาศึกษาการดำเนินงานของโฮมสเตย์หรือมาเยี่ยมชมแต่ไม่พักค้างคืน หากปัญหาส่งผลให้ล้มเลิกกิจการในอนาคต

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ทำการสำรวจรวบรวม จุดเด่น จุดด้อยและปัญหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี ซึ่งค้นพบว่ายังขาดข้อมูลที่จะใช้ในการประกอบการตัดสินใจและสามารถนำเอาข้อมูลมาเป็นกลยุทธ์ในการแข่งขัน งานวิจัยเรื่องการดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดีจะสามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ โดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการตลาดที่เหมาะสม ผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาเสริมสร้างการดำเนินงานด้านการตลาดแก่โฮมสเตย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สร้าง

องค์ความรู้ทางวิชาการส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ตลอดจนธุรกิจที่เกี่ยวข้องให้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาเรื่องการดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดีระยะเวลาการดำเนินการระหว่างเดือนมีนาคม 2561-เดือนเมษายน 2562 มีวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยเรื่องการดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดีเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี ผู้วิจัยเจาะจงเลือกกลุ่มโฮมสเตย์ที่มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ จำนวน 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) โฮมสเตย์บ้านนาป่าหนาด 2) บ้านสีกายเหนือโฮมสเตย์ 3) โฮมสเตย์ปากโสม-ลำภูพาน 4) บ้านห้วยเตี๋ยโฮมสเตย์ 5) โฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม บ้านเชียง 6) บ้านเดียมโฮมสเตย์ และ 7) โฮมสเตย์บ้านเชียงแหวงเชิงอนุรักษ์ โดยการสุ่มแบบเจาะจง โดยคัดเลือกผู้ที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มโฮมสเตย์ได้แก่ประธานกลุ่มกลุ่มละ 1 คน และรองประธานกลุ่มจำนวนกลุ่มละ 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 21 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจำนวน 1 ชุด เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการตลาดของ

โฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี ใช้เก็บข้อมูลจากผู้ที่ได้รับผิดชอบการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มโฮมสเตย์ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 1 ข้อ
2. ข้อมูลสภาพการณ์การดำเนินงานด้านการตลาดแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 9 ด้าน จำนวน 42 ข้อ
3. ผลกระทบต่อชุมชน จำนวน 2 ข้อ
4. แนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคต จำนวน 1 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์ โดยนักวิจัยศึกษาบริบท การดำเนินงานด้านการตลาด และแนวทางการดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำเอาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อสร้างการดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่องการดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดีมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาการดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ โฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดีมีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวคือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ภาษาและการต้อนรับที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ภายในแหล่งท่องเที่ยวยังมีกิจกรรมมากมายให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม เช่น นมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโยที่วัดถ้ำกลองเพล เยี่ยมเข้าชมพิพิธภัณฑ์บ้านเชียง ชมพิพิธภัณฑ์บ้านชาวไทดำ กิจกรรมการปั้นหม้อ กิจกรรมการเขียนไห จักสาน

ทอผ้า ชมกิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ กิจกรรมการเต้นรำแบบชาวไทดำ ล่องเรือชมแม่น้ำโขง กลุ่มแปรรูปหมากพลูด ซาจากใบหมากพลูด อีกทั้งยังมีการแต่งกายด้วยชุดไทดำสำหรับถ่ายรูปเป็นที่ระลึกเป็นต้น **ด้านการจัดรายการนำเที่ยว** มีการจัดรายการท่องเที่ยวแต่ละแห่ง แต่ยังขาดการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ กับจังหวัดใกล้เคียง **ด้านราคา** การตั้งราคาของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดีส่วนใหญ่เป็นการกำหนดราคาเป็นแบบเหมาจ่าย ซึ่งประสบปัญหาในการตั้งราคาเพราะเป็นการตั้งราคาแบบง่าย ขาดการวิเคราะห์ต้นทุนต่างๆ จึงทำให้ตั้งราคาได้ไม่เหมาะสม **ด้านการจัดจำหน่าย** นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังโฮมสเตย์ได้โดยรถยนต์ส่วนตัว มีการจัดร้านจัดจำหน่ายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยวได้เดินเลือกซื้อสินค้า

ด้านการสื่อสารการตลาด มีการใช้สื่อในการให้ข้อมูลข่าวสารกับนักท่องเที่ยวผ่านทางเฟสบุ๊ค (Facebook) ยูทูบ (Youtube) และช่องโทรทัศน์ มีป้ายการให้ข้อมูลข่าวสารภายในแหล่งท่องเที่ยว มีป้ายบอกทางเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาได้สะดวกยิ่งขึ้น มีการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ต่างๆ เช่น จัดกิจกรรมเฉลิมฉลองมรดกโลกขึ้นทุกปีในช่วงสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนกุมภาพันธ์ การจัดกิจกรรมตุ้มโฮม ฟิน้องไทดำ หรือ ตุ้มโฮมพี่น้องไต เป็นประจำในช่วงต้นเดือนเมษายนของทุกปี เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวไทดำให้คงอยู่ **ด้านบุคลากร** บุคลากรมีความพร้อมในการให้บริการทุกคนเนื่องจากได้มีการอบรมและแบ่งหน้าที่กันเรียบร้อย การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความยิ้มแย้มนักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความเป็นกันเอง แต่ยังมีประสบปัญหาในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติเนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในพื้นที่จึงไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ **ด้านกระบวนการให้บริการ** มีระบบรักษาความปลอดภัยโดยได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนและตำรวจชุมชน

หากเกิดอุบัติเหตุมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลที่พร้อมให้การรักษาด้านสภาพแวดล้อม มีการรักษาความสะอาดที่พึกและบริเวณโดยรอบ โดยการร่วมมือกันของคนในชุมชนเพื่อให้ภูมิทัศน์รอบนอกสะอาดและน่าอยู่ มีสาธารณูปโภค บริโภคที่สะดวกและยังมีห้องน้ำไว้คอยอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ บุคลากรทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแหล่งท่องเที่ยวทุกคน โดยเปิดรับสมาชิกที่มีความสนใจจะทำ โฮมสเตย์หรือมีการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ สามารถเข้าร่วมได้ตามความสนใจอีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนในการพานักท่องเที่ยวมาพักที่โฮมสเตย์มากขึ้น

ผลกระทบต่อชุมชน

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเงินหมุนเวียนในชุมชนเพิ่มขึ้นบุคลากรในชุมชนมีอาชีพเสริมจากการขายของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวและยังทำให้ทรัพยากรในชุมชนเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังทำให้ชุมชนรู้จักบทบาทหน้าที่ตัวเองว่าตนเองอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องทำตัวอย่างไรให้เหมาะสมและยังทำให้ทำให้คนในชุมชนเกิดความรักถิ่นฐานบ้านเกิดอีกด้วย ข้อเสียคือวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป มีการก้าวกระโดดจากการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนกันกลับกลายเป็นต้องการผลประโยชน์เป็นธุรกิจ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจากที่เคยมีความสงบก็อาจจะมีความวุ่นวาย ปัญหาเรื่องการจราจร การเกิดอุบัติเหตุและปัญหาหมอกพิษ

2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดี

1. โฮมสเตย์ควรมีการพัฒนาด้านภาษาต่างประเทศเพื่อสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้

2. การเพิ่มคุณค่าทางด้านกิจกรรมต่างๆ ให้กับทางโฮมสเตย์ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เช่น กิจกรรมปั่นจักรยาน เดินชมรอบบริเวณหมู่บ้านเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ความใกล้ชิดธรรมชาติเพิ่มขึ้น

3. เพิ่มการสื่อสารการตลาดต่างๆ เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยว เช่นป้ายบอกทิศทาง และการประชาสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่างๆ

4. สร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชนและคณะกรรมการโฮมสเตย์ เพื่อให้เกิดความสามัคคีของบุคลากรในกลุ่มและชาวบ้านในชุมชน

5. พัฒนารายการอาหารโดยใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่นเพื่อสร้างอาหารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น

6. พัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา การดูแลความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องการทำงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดีสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. การดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสภายดี

การดำเนินงานของธุรกิจท่องเที่ยวโฮมสเตย์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตของคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ เสมือนนักท่องเที่ยวเป็นคนในชุมชนสอดคล้องกับบริวารรณ พวงสอน ไพพวรรณ มุ่งศิริมจินตนา เจริญเนตรกุล รัชดา เพ็ชรชระ และสุธัญญา วิโตปการ (2558) การจัดการที่พักโฮมสเตย์เป็นการส่งเสริมรายได้ให้แก่ประชาชนและเศรษฐกิจภายในชุมชนให้ได้รับการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นและเป็นส่งเสริมการท่องเที่ยว

เนื่องจากชุมชนคลองแหมีวัฒนธรรมประเพณีและสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ และประชาชนสามารถกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเหมาะสมกับประเพณีวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และมีกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะช่วยให้คนในชุมชนเกิดรายได้ เป็นที่มาของการสร้างความเจริญให้กับคนในท้องถิ่น ส่งผลให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนามาในด้านต่างๆ เช่น ระบบสาธารณสุข ปลอดภัย การคมนาคมที่สะดวก เป็นต้น

การดำเนินงานด้านการตลาดของโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสปปดดีประสบความสำเร็จ มีระบบการบริหารงานด้านการตลาดที่มีประสิทธิภาพ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน มีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพในการให้บริการทุกขั้นตอนเพื่อให้ได้การบริการที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับ โรส จันท์ธรรมา สุพจน์เสกทองสงฆ์ และภาวิตรี สมนึก (2558) นโยบายสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใหม่ นโยบายการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน (ทักษะการสื่อสารและปรับปรุงความรู้คุณภาพการบริการ) มีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องเกิดจากคนในชุมชนเกิดความรักบ้านเกิดและช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน สอดคล้องกับ พัทธยมล สื่อสวัสดิ์วณิชย์ (2558) มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย และเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ใช้กลยุทธ์ประชาสัมพันธ์แบบบูรณาการและ เชิงรุก และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การจัดรายการนำเที่ยวควรมีความหลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างกัน ด้านช่องทางจัดจำหน่ายควรเพิ่มช่อง

ทางการจัดจำหน่ายให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น ทำข้อตกลงการจองรายการท่องเที่ยวกับตัวแทนนำเที่ยวภายในจังหวัดหรือตัวแทนจัดจำหน่ายระดับประเทศ เช่น อโกต้า หรือ ทราเวลโลโก้ สอดคล้องกับ พลอยนภัส สุทธิภัทรานนท์และภิเชก ชัยนรินทร์ (2558) สร้างแพ็คเกจโฮมสเตย์แบบครอบครัว สร้างแพ็คเกจที่สามารถเลือกและจัดแพ็คเกจได้เองตามต้องการ ด้านราคา คือ จัดแพ็คเกจที่มีค่าใช้จ่ายอยู่ในระดับปานกลาง ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย คือ จำหน่ายแพ็คเกจท่องเที่ยวผ่านระบบหรือช่องทางอินเทอร์เน็ต ผ่านทางเว็บไซต์ของบริษัทหรือการเข้าร่วมรวมกลุ่มการขายแพ็คเกจทัวร์ต่างๆ สอดคล้องกับ กุลรัตน์ นามโพธิ์ชัยและธีระ ฤทธิรอด (2557) ได้เสนอแนวทางการเพิ่มจำนวนผู้เข้าพัก เอ แฮาส์ โฮมสเตย์ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ไว้ว่าแนวทางการเพิ่มจำนวนผู้เข้าพัก ดังนี้ โครงการประชาสัมพันธ์ในสื่อ เฟสบุ๊ค (Facebook) ยูทูป (Youtube) แผ่นพับ และการออกแบบป้ายบอกขนาดใหญ่ ในเขตทางหลวง แต่การดำเนินงานด้านการตลาดประสบปัญหาเรื่องการตั้งราคาของที่พักรวมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มโฮมสเตย์ เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มขาดความรู้ในการตั้งราคาส่งผลให้ราคาบริการไม่เหมาะสม ซึ่งมีราคาสูงในสายตาของนักท่องเที่ยวหากเปรียบเทียบกับบริการต่างๆ ที่ได้รับ ดังนั้นกลุ่มโฮมสเตย์ควรพิจารณาให้ความสำคัญเรื่องของการลดต้นทุนในการดำเนินการต่างๆ เช่น ค่าที่พักและค่าอาหารโดยใช้วัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหารจากท้องถิ่น ค่าของที่ระลึก และค่ารายการท่องเที่ยวโดยอาศัยการพึ่งพาตัวเองของคนในท้องถิ่นเป็นผู้นำเที่ยว ใช้จ่ายพาหนะของกลุ่มสมาชิกในการบริการนักท่องเที่ยวเป็นต้น สอดคล้องกับ อิศราภรณ์ ทนุผลและกมลวรรณ รอดหรั่ง (2559) แนวทางและวิธีการลดต้นทุนสินค้าและบริการการท่องเที่ยว ได้แก่ การลดต้นทุนกิจกรรมพาหนะและมัคคุเทศก์ โดยการใช้พาหนะของสมาชิกในชุมชนที่สามารถเป็นมัคคุเทศก์ได้ ในกิจกรรมจัดเตรียมห้องพักรวม

กิจกรรมจัดหาวัสดุและอุปกรณ์เพื่อการอำนวยความสะดวก ลดต้นทุนการประกอบอาหารโดยกำหนดรายการอาหารที่มีการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น

2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดี

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดีเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต ควรเริ่มต้นจากกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชนและกระบวนการโฮมสเตย์ เพื่อให้เกิดความสามัคคีของบุคลากรในกลุ่มและชาวบ้านในชุมชน สมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันคิดวิธีการเพิ่มคุณค่าทางด้านกิจกรรมต่างๆ ให้กับทางโฮมสเตย์ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี พยายามสร้างเอกลักษณ์ต่างๆ ที่สะท้อนถึงความเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น อาหาร ป้ายบอกทาง และป้ายเชคอิน สอดคล้องกับ กนกรัตน์ ดวงพิกุลและจารุพันธ์ เมระพันธ์ (2561) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์ ได้แก่ การพัฒนาของชุมชน การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ผู้นำกลุ่ม การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การกระจายรายได้ ให้คนในท้องถิ่นและการสร้างความสมดุลระหว่างความต้องการของนักท่องเที่ยว ความต้องการของ ชุมชนท้องถิ่นและขีดความสามารถของทรัพยากร

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัตน์ ดวงพิกุลและจารุพันธ์ เมระพันธ์. (2561). โฮมสเตย์กับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 9 (1), 217-234.
- กรมการท่องเที่ยว. (2560). *สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2559*. [Online] Available : <http://tourism2.tourism.go.th/home/details/11/221/255169>. [2561, ธันวาคม 15].
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). *ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2560-2564)*. [Online] Available : https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9689. [2561, ธันวาคม 15].

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. แหล่งท่องเที่ยวควรศึกษาการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างโฮมสเตย์ต่างๆ ภายในแต่ละจังหวัดและขยายออกมาเป็นรายการนำเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดต่อไป

2. แหล่งท่องเที่ยวควรมีค้นหาและสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจนและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นและน่าสนใจ

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของการดำเนินงานระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในกลุ่มจังหวัดสวายดีต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดินมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประจำปีงบประมาณ 2562 ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะผู้บริหาร อาจารย์ วิทยากร นักศึกษา สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลผาสุก และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ช่วยทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

- กุลรัตน์ นามโพธิ์ชัยและธีระ ฤทธิรอด. (2557). แนวทางการเพิ่มจำนวนผู้เข้าพัก เอ โฮสโฮม สเตย์ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 2 (3), 52-60.
- พลอยนภัส สุทธิภัทรานนท์และภิเชก ชัยนิรันดร์. (2558). การสร้างกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจท่องเที่ยวกรณีศึกษาผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, (10) 2. 1-14.
- พัทธ์ยมล สือสวัสดิ์ฉนิชัย. (2558). ต้นแบบการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อย่างมีประสิทธิภาพในภาคตะวันออกของประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 35 (1), 103-104.
- รวีวรรณ พวงสอน ไพพรรณ มุ่งศิริม จินตนา เจริญเนตรกุล รัชดา เพ็ชรชระ และสุธัญญา ฐิตोปการ. (2558). ศึกษาศักยภาพด้านที่พักโฮมสเตย์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล. *วารสารราชชมงคลล้านนา*, 2 (2). 16-28.
- โรส จันท์ธนาภา สุวพจน์ เสกองสงฆ์ และ ภาวิตรี สมณี. (2558). ความเป็นไปได้ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเกาะตรง และเกาะพะงะเตา ในจังหวัดกระบะและ กัมพูชา. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 11 (1), 249-281.
- อิสราภรณ์ หนูผลและกมลวรรณ รอดหวัง. (2559). การลดต้นทุนผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยการประยุกต์แนวคิดการบริหารฐานกิจกรรม กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยว OVC บ้านตลาดล่าง อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*, 5 (2), 103-104.
- โฮมสเตย์ไทย. (2562). *ทำไมต้องโฮมสเตย์*. [Online]. Available : <http://www.homestaythai.net/> [2561, ธันวาคม 15].

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร

Factors Affecting Bangkok Residents' Behavior on Street Food Consumption

วัลลภา โพธาสินธ์¹, เสาวนีย์ ลาदन้อย¹, สราวุธ เนียนวิฑูรย์¹, อบเชย วงศ์ทอง²

Wanlapa Potasin¹, Saowanee Ladnoi¹, Sarawoot Nienvitton¹, Obcheuy Wongtong²

Received: 12 April 2019

Revised: 22 June 2019

Accepted: 31 July 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของ คนกรุงเทพมหานคร และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน การวิจัย จำนวน 420คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมุติฐานด้วยสถิติไค-สแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้าน อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ริมบาทวิถี ในด้านมื้ออาหาร ส่วนอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีในด้านรูปแบบการบริโภค ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตในเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการกินอาหารในชีวิตประจำวันมีผลต่อ พฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทในด้านชนิดอาหาร มื้ออาหาร และรูปแบบ การบริโภค ส่วนเรื่องความ สะดวกในการเลือกซื้ออาหารมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีใน ด้านชนิดอาหาร ปัจจัยด้าน อาหารริมบาทวิถีในเรื่องสุขอนามัยของอาหาร อนามัยส่วนบุคคลผู้จำหน่ายอาหาร การเป็นภาชนะรักษา สิ่งแวดล้อมของภาชนะบรรจุอาหาร ลักษณะสดใหม่ของอาหาร และสีสัมผัสของอาหารที่ดูเป็นธรรมชาติมีผล ต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีในด้านชนิดอาหาร ส่วนเรื่องราคาอาหาร แหล่งจำหน่ายอาหาร ความหลากหลายของอาหาร ความสะอาดบริเวณที่จำหน่ายอาหาร ลักษณะสดใหม่ของอาหารมีผลต่อ พฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีในด้านมื้ออาหาร ขณะที่ความสะดวกของแหล่งจำหน่ายอาหารมีผล ต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีในด้านรูปแบบการบริโภค

คำสำคัญ : พฤติกรรมการบริโภคอาหาร, อาหารริมบาทวิถี, คนกรุงเทพมหานคร

Abstract

Street food consumption behavior and the factors that influence that behavior were analyzed in this project. In the initial data gathering process, a group was organized and circulated amongst 420 people in Bangkok. Data analysis was presented as percentage, mean, standard deviation.

¹ อาจารย์, สาขาศิลปะและเทคโนโลยีการประกอบอาหาร วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต

² รองศาสตราจารย์, สาขาศิลปะและเทคโนโลยีการประกอบอาหาร วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต

¹ Lecturer, Program in Culinary Arts and Technology, College of Tourism and Hospitality, Rangsit University

² Associate Professor, Program in Culinary Arts and Technology, College of Tourism and Hospitality, Rangsit University

Chi-square test was used to test variable association. The results illustrated that the factors that affect consumption behavior are age, education level, and monthly income in terms of meals. Meanwhile, age and monthly income affect food consumption behavior in terms of consumption pattern. The influential daily consumption pattern factors were corrected throughout the types of street foods, meals, and consumption patterns. Simultaneously, convenience of purchasing influenced food consumption in terms of the type of street foods. The street food factors; food hygiene, personal hygiene, eco-friendly packaging, freshness and natural color of food, associated with food consumption behavior in terms of the types of street foods. The street food price, selling food area, cleanliness of the selling area, different foods, and freshness of food had effect on a meal. In the meantime, selling food area affected consumption pattern of consumers.

Keywords: Food consumption behavior, Street food, Bangkok resident

บทนำ

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย โดยเป็นที่รวมของประชากรตามทะเบียนราษฎรถึง 5,682,415 คน (กองยุทธศาสตร์การจัดการ กทม., 2560) ขณะที่จำนวนประชากรแฝงที่อยู่ในกรุงเทพมหานครมากกว่า 2 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) หากนับรวมประชากรของกรุงเทพมหานครแล้วมากถึงกว่า 7 ล้านคน สภาพสังคมของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน นับวันยังมีความเจริญเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของประชาชนในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่เป็นไปอย่างเร่งรีบ จึงส่งผลให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเศรษฐกิจและสังคม (ผาสุก, 2551) อาหารถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากในชีวิตของคน และถือเป็นเรื่องที่มีบทบาทในการดำรงชีวิตประจำวันสำหรับหลายคน แต่ละคนต่างมีวิถีในการดำรงชีวิต และวิธีการรับประทานอาหารที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะวิถีทางในการบริโภคอาหาร ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไป จากเดิม (กนิษฐา, 2555) จากการประกอบ การปรุงอาหารเพื่อรับประทานกันเอง

เปลี่ยนแปลงเป็นการซื้ออาหารที่ปรุงสำเร็จพร้อมรับประทานจากนอกบ้าน (รวิวรรณ, 2536)

อาหารริมบาทวิถี มักจะพบเห็นได้ในทุกหนทุกแห่ง โดยเฉพาะในเมืองสำคัญๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ร้านอาหารริมบาทวิถีเป็นร้านอาหารขนาดเล็กหรือขนาดกลาง มีลักษณะเป็นรถเข็นหรือแผงลอย ที่มักจะตั้งอยู่ตาม ข้างทางบริเวณแหล่งชุมชน ตรอกซอกซอย ที่มีประชากรรวมตัวกันอยู่ โดยเน้นการจัดจำหน่ายอาหารที่ปรุงสำเร็จหรือมีวิธีการปรุงและรับประทานได้ง่าย จึงตอบสนองกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมการกินอาหารของสังคมเมืองที่แปรหลายมากขึ้น ยิ่งแนวโน้มจำนวนประชากรที่เพิ่ม และการขยายตัวของชุมชนเมืองที่เพิ่ม (อัมพร, 2560) จนทำให้ธุรกิจร้านอาหารริมบาทวิถีเกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว การเพิ่มขึ้นของผู้ขายอาหารริมบาทวิถีในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นในทุกๆ ปี และสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (นฤมล, 2548) อาหารริมบาทวิถีที่นำมาจัดจำหน่ายนั้น สามารถเตรียมได้จากที่บ้าน และนำออกมาขายตามท้องถนน หรือสามารถที่ทั้งเตรียมและขายในเขตพื้นที่บริเวณนั้นตามแต่ลักษณะของอาหารหรือพื้นที่ว่างที่พอจะหาได้ โดยมีทั้งสถานที่ที่เป็นแบบถาวร และหาบเร่ (ช่อทิพย์, 2545)

ในปี 2556 เว็บไซต์ซีเอ็นเอ็นโกและเว็บไซต์เวอร์ชวลทัวร์ิสต์ (Virtual Tourist) ยังกล่าวว่ากรุงเทพมหานครถือเป็นสวรรค์ของอาหารประเภทสตรีทฟู้ดส์ (Street food) และติดอันดับเมืองที่มีการขายอาหารริมทางที่ดีที่สุดในโลกเป็นอันดับที่ 1 สามารถเลือกรับประทานอาหารได้โดยไม่จำเป็นต้องเข้าไปนั่งในร้านอาหารที่มีความหรูหรา ราคาแพง สามารถซึมซับวัฒนธรรมและพฤติกรรมในการรับประทานอาหารในท้องถิ่นของคนไทย รวมถึงเมนูอาหารตั้งแต่ผลไม้ไปจนถึงอาหารคาวหวาน (ณฤดี, 2556)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคน กรุงเทพมหานคร ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม และปรับปรุงพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ที่จะทำธุรกิจอาหาร ริมบาทวิถีรวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดระเบียบการจำหน่าย และให้บริการอาหาร ริมบาทวิถี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์

ระหว่างมือ หมายถึง ช่วงเวลาที่อยู่ระหว่างมือเข้ากับมือกลางวัน หรือ ระหว่างมือกลางวันกับมือเย็น

วิธีการศึกษา

การทำวิจัยครั้งนี้ ประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริโภคอาหารริมบาทวิถีทั้งเพศชายและ

เพศหญิง อายุ 20-65 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของ Cochran (1997) ได้ขนาดตัวอย่าง 385 คน และสำรองความคลาดเคลื่อนจากการเก็บ 10% ดังนั้นได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 420 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Cluster Random Sampling จาก 6 กลุ่มบริหารพื้นที่ฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี คือ กลุ่มรัตนโกสินทร์ กลุ่มบูรพา กลุ่มศรีนครินทร์ กลุ่มเจ้าพระยา กลุ่มกรุงธนใต้ และกลุ่มกรุง ธนเหนือ (กองสารสนเทศภูมิศาสตร์ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร, 2556) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่ง 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ การดำเนินชีวิต ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับอาหาร ริมบาทวิถี ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม การบริโภคอาหารริมบาทวิถี โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และความถูกต้องของภาษานำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้กับประชากรในกรุงเทพมหานครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และทดสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยหาค่า สัมประสิทธิ์ของแอลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบาคซ์ (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.77

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต ข้อมูลเกี่ยวกับอาหารริมบาทวิถีโดยหาค่าร้อยละวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกพฤติกรรมการบริโภคอาหารเป็น 3 ระดับ คือ มีพฤติกรรมไม่บริโภค-บริโภคน้อย พฤติกรรม การบริโภคปานกลาง และพฤติกรรมการบริโภคมาก โดยแบ่งคะแนนตามระดับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร และกำหนดการแปลความหมายของคะแนน ดังนี้

คะแนน 0.00-1.00 หมายถึง มีระดับพฤติกรรมการบริโภคน้อย

คะแนน 1.01-2.00 หมายถึง มีระดับพฤติกรรมการบริโภคปานกลาง

คะแนน 2.01-3.00 หมายถึง มีระดับพฤติกรรมการบริโภคมาก

ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต และปัจจัยด้านอาหารรึมหาวิทิตีกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารรึมหาวิทิตีโดยใช้สถิติทดสอบ ไคสแควร์ระดับนัยสำคัญที่ 0.05

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 420 คน พบว่าร้อยละ 64.5 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 41.4 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 65.7 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 60.0 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 34.8 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 30.2 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 15,001-20,000 บาท ร้อยละ 48.3 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 1-3 คน

2. ผลการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต

จากการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการกินอาหารประจำวัน พบว่า ร้อยละ 69.8 มีการประกอบอาหารเองเป็น บางมือ และซื้อจากข้างนอกมารับประทานเป็น บางมือ ส่วนด้านความสะดวกในการเลือกซื้ออาหารในชีวิตประจำวัน พบว่า ร้อยละ 61.9 ใช้เวลาในการเลือกซื้อน้อย

3. ผลการศึกษาด้านอาหารรึมหาวิทิตี

จากการศึกษาด้านอาหารรึมหาวิทิตีในด้านราคาอาหารรึมหาวิทิตีเมื่อเทียบกับราคาอาหารที่ขายในร้านอาหารทั่วไป พบว่าร้อยละ 77.6 มีราคาถูกกว่า ด้านแหล่งจำหน่ายอาหาร รึมหาวิทิตีที่กลุ่ม

ตัวอย่างเลือกซื้อ พบว่า ร้อยละ 92.1 มีความสะดวก รวดเร็ว ด้านชนิดของอาหารรึมหาวิทิตีที่กลุ่มตัวอย่างซื้อมาบริโภค พบว่า ร้อยละ 86.7 มีความหลากหลาย ด้านสุขอนามัยของอาหารรึมหาวิทิตี พบว่าร้อยละ 53.3 อาหารที่วางขายมีที่ปกปิด ร้อยละ 50.7 ผู้จำหน่ายไม่มีการใช้ผ้ากันเปื้อนและหมวกคลุมผม ร้อยละ 78.3 ภาชนะที่บรรจุอาหาร รึมหาวิทิตีโดยเฉพาะบรรจุอาหารรึมหาวิทิตีไปรับประทานข้างนอกร้านเป็นภาชนะที่ไม่รักษา สิ่งแวดล้อม โดยที่ยังใช้กล่องถ้วยโฟม/กล่องหรือถ้วยพลาสติก ด้านลักษณะที่ปรากฏของอาหารรึมหาวิทิตีที่กลุ่มตัวอย่างเลือกซื้อ พบว่า ร้อยละ 86.7 อาหารที่วางขายมีลักษณะดูสดใหม่ และร้อยละ 86.7 สีสีนของอาหารดูเป็นธรรมชาติ

4. ผลการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารรึมหาวิทิตี

จากการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารรึมหาวิทิตีของคนกรุงเทพมหานครในด้านชนิดอาหาร พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารเกือบทุกประเภทอยู่ในระดับบริโภคน้อย ยกเว้นประเภทผลไม้ไม่อยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ประเภทกับข้าวมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 0.97 รองลงมา คือ ประเภทเครื่องดื่ม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.92 อาหารญี่ปุ่นมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด เท่ากับ 0.47 และอาหารประเภทผลไม้มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.06 (ดังแสดงในตารางที่ 1)

สำหรับพฤติกรรมการบริโภคอาหาร รึมหาวิทิตีในด้านมื้ออาหารที่บริโภค พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารในแต่ละมื้อภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละมื้อ พบว่า มื้อเย็นมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 1.36 รองลงมา คือ มื้อกลางวัน และระหว่างมื้อมีคะแนนเฉลี่ย 1.27 และ 1.02 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 2) ส่วน พฤติกรรมการบริโภคอาหารรึมหาวิทิตีในด้านรูปแบบการบริโภค พบว่า รูปแบบการบริโภคอาหารในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รูปแบบที่ซื้ออาหารรึมหา

บาทวิถีและนำไปรับประทานที่บ้านมีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ 1.39 รองลงมา คือ รูปแบบที่ซื้ออาหารริมบาทวิถีและนำไปรับประทานที่ทำงาน

และรูปแบบที่ซื้ออาหารริมบาทวิถีและรับประทานที่ร้าน มีคะแนนเฉลี่ย 1.26 และ 1.12 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 พฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี ด้านชนิดอาหารริมบาทวิถีที่บริโภค

ชนิดอาหารริมบาทวิถีที่บริโภค	ความถี่เฉลี่ยในการบริโภค		ระดับพฤติกรรมการบริโภค
	\bar{X}	S.D.	
1. อาหารจานเดียว	0.84	0.55	บริโภคน้อย
2. ประเภทกับข้าว	0.97	0.65	บริโภคน้อย
3. อาหารว่าง	0.67	0.55	บริโภคน้อย
4. อาหารเบ็ดเตล็ด	0.88	0.48	บริโภคน้อย
5. อาหารตะวันตก	0.51	0.57	บริโภคน้อย
6. อาหารญี่ปุ่น	0.47	0.61	บริโภคน้อย
7. ขนม	0.57	0.47	บริโภคน้อย
8. ผลไม้	1.06	0.63	บริโภคปานกลาง
9. เครื่องดื่ม	0.92	0.57	บริโภคน้อย

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี ด้านมื้ออาหารและรูปแบบการบริโภค

พฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี	ความถี่เฉลี่ยในการบริโภค		ระดับพฤติกรรมการบริโภค
	\bar{X}	S.D.	
มื้ออาหารที่บริโภคอาหารริมบาทวิถี			
ซื้ออาหารริมบาทวิถีรับประทานในมือกลางวัน	1.27	0.89	ปานกลาง
ซื้ออาหารริมบาทวิถีรับประทานในมือเย็น	1.36	0.85	ปานกลาง
ซื้ออาหารริมบาทวิถีรับประทานในระหว่างมื้อ	1.02	0.84	ปานกลาง
รวม	1.22	0.64	ปานกลาง
รูปแบบการบริโภคอาหารริมบาทวิถี			
ซื้ออาหารริมบาทวิถีและรับประทานที่ร้าน	1.12	0.86	ปานกลาง
ซื้ออาหารริมบาทวิถีและนำไปรับประทานที่บ้าน	1.39	0.74	ปานกลาง
ซื้ออาหารริมบาทวิถีและนำไปรับประทานที่ทำงาน	1.26	0.83	ปานกลาง
รวม	1.26	0.58	ปานกลาง

5. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลทุกด้านที่ประกอบด้วยเพศ อายุ สถานภาพ

สมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านชนิดอาหารไม่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ

ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านมื้ออาหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ รายได้เฉลี่ย

ต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านรูปแบบการบริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 (ดังแสดงในตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี

ปัจจัยส่วนบุคคล	พฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี		
	ชนิดอาหาร	มื้ออาหาร	รูปแบบการบริโภค
เพศ	0.212	0.871	0.714
อายุ	0.594	0.042*	0.015*
สถานภาพสมรส	0.612	0.923	0.129
ระดับการศึกษา	0.317	0.006*	0.177
อาชีพ	0.213	0.346	0.657
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	0.067	0.040*	0.008*
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	0.496	0.950	0.570

* มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

6. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี พบว่า ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนกรุงเทพมหานคร ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการกินอาหารประจำวันที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านชนิดอาหาร มื้ออาหาร และรูปแบบการบริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตด้านความสะดวกในการเลือกซื้ออาหารที่ต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีในด้านชนิดอาหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 แต่ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านมื้ออาหาร และด้านรูปแบบการบริโภค (ดังแสดงในตารางที่ 4)

7.1 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี พบว่า ปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีในด้านสุขอนามัยของอาหารริมบาทวิถีที่วางขาย อนามัยส่วนบุคคลของผู้จำหน่าย

อาหารริมบาทวิถี การเป็นภาชนะรักษาสิ่งแวดล้อมของภาชนะบรรจุอาหารสีสันของอาหารดูเป็นธรรมชาติที่ต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านชนิดอาหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีในด้านราคาอาหารริมบาทวิถีเมื่อเทียบกับที่ขายร้านอาหารทั่วไป ความสะดวกของแหล่งจำหน่ายอาหารริมบาทวิถีที่เลือกซื้อ ความหลากหลายของอาหารริมบาทวิถีที่เลือกซื้อ ความสะดวกบริเวณรอบๆ ที่จำหน่ายอาหาร ลักษณะสดใหม่ของอาหารริมบาทวิถีที่วางขายที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านมื้ออาหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีในด้านความสะดวกของแหล่งจำหน่ายอาหารริมบาทวิถีที่เลือกซื้อที่ต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านรูปแบบการบริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 (ดังแสดงในตารางที่ 5)

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตกับพฤติกรรมบริโภคอาหารริมบาทวิถี

ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต	พฤติกรรมบริโภคอาหารริมบาทวิถี		
	ชนิดอาหาร	มื้ออาหาร	รูปแบบการบริโภค
การปฏิบัติเกี่ยวกับการกินอาหารประจำวัน	0.001 [*]	0.003 [*]	0.002 [*]
ความสะดวกในการเลือกซื้ออาหาร	0.034 [*]	0.994	0.757

^{*} มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีกับพฤติกรรมบริโภคอาหารริมบาทวิถี

ปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถี	พฤติกรรมบริโภคอาหารริมบาทวิถี		
	ชนิดอาหาร	มื้ออาหาร	รูปแบบการบริโภค
1. ราคาอาหารริมบาทวิถีเมื่อเทียบกับอาหารที่ขายในร้านอาหารทั่วไป	0.558	0.002 [*]	0.498
2. ความสะดวกของแหล่งจำหน่ายอาหารริมบาทวิถีที่เลือกซื้อ	0.366	0.000 [*]	0.000 [*]
3. ความหลากหลายของอาหารริมบาทวิถีที่ซื้อมาบริโภค	0.564	0.010 [*]	0.083
4. สุขอนามัยของอาหารริมบาทวิถีที่วางขาย	0.001 [*]	0.562	0.191
5. อนามัยส่วนบุคคลผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถี	0.000 [*]	0.623	0.428
6. การเป็นภาชนะรักษาสิ่งแวดล้อมของภาชนะบรรจุอาหาร	0.000 [*]	0.067	0.093
7. ความสะอาดบริเวณรอบๆ ที่จำหน่ายอาหาร	0.860	0.021 [*]	0.719
8. ลักษณะสดใหม่ของอาหารที่วางขาย	0.039 [*]	0.011 [*]	0.518
9. สีสีนของอาหารที่ดูเป็นธรรมชาติ	0.003 [*]	0.083	0.515

^{*} มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ในด้านอาหารริมบาทวิถีพบว่าราคาอาหารริมบาทวิถีเมื่อเทียบกับราคาอาหารที่ขายในร้านอาหารต่างๆ ไปจะมีราคาที่ถูกกว่าซึ่งสอดคล้องกับ Privitera(2015) ที่กล่าวว่า อาหารริมบาทวิถีมีราคาถูก และรับประทานได้ง่าย ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำและรายได้ปานกลางในประเทศที่ด้อยพัฒนาเป็นจำนวนมาก บริโภคกันคนกรุงเทพมหานครเลือกซื้ออาหารริมบาทวิถีจากแหล่งที่จำหน่ายได้สะดวก ซึ่งอาหารริมบาทวิถีมีการเตรียมและขายโดยรถเข็นซึ่งรถเข็นอาจตั้งขายอยู่กับที่หรือเคลื่อนย้ายไปที่ต่างๆ บนถนน

หรือที่สาธารณะ จึงทำให้เลือกซื้อได้สะดวก เช่นเดียวกับการศึกษาของ Rheinländer (2008) ที่พบว่า ในการซื้ออาหารริมบาทวิถีนั้น ผู้บริโภคจะพิจารณาเรื่องราคาก่อน หาซื้อได้ง่าย รวมทั้งลักษณะหน้าตาของอาหารด้วย ผลการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่าอาหารริมบาทวิถีมีความหลากหลายของชนิดซึ่งมีทั้งอาหารจานเดียว กับข้าว อาหารว่าง อาหารเบ็ดเตล็ด อาหารตะวันตก อาหารญี่ปุ่น ขนมหวาน ผลไม้ และเครื่องดื่ม ให้คนกรุงเทพมหานครได้เลือกซื้อมาบริโภค

ในด้านพฤติกรรมบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานครที่พบว่า ผู้บริโภคมี

พฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีเกือบทุกประเภทอยู่ในระดับบริโภคน้อย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทอาหารเป็นจำนวนมาก มีทั้งประเภทอาหารจานเดียว กับข้าว อาหารว่าง อาหารเบ็ดเตล็ด อาหารตะวันตก อาหารญี่ปุ่น ขนม ผลไม้ และเครื่องดื่ม และแต่ละประเภทอาหารมีรายการอาหารมากถึง 8 ชนิด การเลือกอาหารของผู้บริโภคกระจายชนิดกัน ไม่ได้เลือกบริโภคอาหารชนิดใดชนิดหนึ่งมากเป็นประจำ และยังพบว่าผู้บริโภคมีการบริโภคผลไม้มากกว่าอาหารประเภทอื่นๆ แสดงให้เห็นว่า คนกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญของการบริโภคผลไม้ ซึ่งผลไม้เป็นแหล่งอาหารสำคัญที่ให้วิตามิน แคลเซียม และใยอาหาร (นันทยา และคณะ, 2552) วิธีการดำเนินชีวิตของคนกรุงเทพมหานครโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยประกอบอาหารกินเอง โดยส่วนใหญ่จะซื้ออาหารจากนอกบ้านมารับประทาน ซึ่งสอดคล้องกับ รวีวรรณ (2536) และผาสุก (2551) ที่กล่าวว่าสภาพสังคมของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันมีความเจริญมาก จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตประจำวันของประชาชนที่เป็นไปอย่างเร่งรีบ ส่งผลให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปจากการประกอบ การปรุงอาหารเพื่อรับประทานกินเอง เปลี่ยนแปลงเป็นการซื้ออาหารที่ปรุงสำเร็จพร้อมรับประทานจากนอกบ้าน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร ปัจจัยส่วนบุคคลทุกด้านที่ประกอบด้วยเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านชนิดอาหารกล่าวคือ คนกรุงเทพมหานครไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง มีอายุที่ต่างกัน เป็นโสดหรือสมรส มีการศึกษาที่ต่างกัน อาชีพที่ต่างกัน รายได้ที่ต่างกัน จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีในด้านชนิดอาหารไม่ได้

แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีในด้านมื้ออาหาร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ณฤดี (2556) เรื่องพฤติกรรมการรับประทานอาหารริมทางในย่านถนนเยาวราชของผู้บริโภควัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ที่พบว่า อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อพฤติกรรมการรับประทานอาหารริมทาง กล่าวได้ว่าคนกรุงเทพมหานครที่มีอายุที่แตกต่างกัน การศึกษาที่แตกต่างกัน รายได้ที่แตกต่างกัน อาจมีวิถีในการดำเนินชีวิตประจำวันในด้านพฤติกรรมการบริโภคที่แตกต่างกัน อาจเลือกซื้ออาหารริมบาทวิถีมาบริโภคเป็นมื้อกลางวัน เป็นมื้อเย็น หรือระหว่างมื้อก็ได้ ส่วนปัจจัยบุคคลด้านอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านรูปแบบการบริโภค อาจกล่าวได้ว่าคนกรุงเทพมหานครที่อยู่ในวัยเริ่มทำงาน (อายุ 20-30 ปี) จัดเป็นคนรุ่นใหม่และมีรายได้ยังไม่สูงนัก วิธีการดำเนินชีวิตประจำวันย่อมแตกต่างไปจากคนที่ทำงานมานาน และมีรายได้ที่สูงกว่าส่งผลให้รูปแบบการบริโภคอาหารริมบาทวิถีแตกต่างกัน โดยที่บางคนซื้ออาหารริมบาทวิถีและรับประทานที่ร้าน บางคนซื้อแล้วนำไปรับประทานที่ทำงานหรือที่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยรูปแบบการดำเนินชีวิตกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี ของคนกรุงเทพมหานคร ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตในด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการกินอาหารประจำวันมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านชนิดอาหาร มื้ออาหาร และรูปแบบการบริโภค กล่าวคือชนิดอาหารริมบาทวิถีที่ซื้อมาบริโภคย่อมแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นอาหารประเภทอาหารจานเดียว กับข้าว อาหารว่าง ขนม ผลไม้ และเครื่องดื่ม อาหารริมบาทวิถีที่ซื้อมาบริโภคในมื้อกลางวัน มื้อเย็น หรือระหว่างมื้อ นอกจากนี้อาหารริมบาทวิถีที่ซื้อจากรับประทานที่ร้าน นำไปรับประทานที่บ้าน หรือนำไปรับประทานที่ทำงาน ทั้งนี้สอดคล้อง

กับ อัมพร (2560) ที่กล่าวว่า วิถีชีวิตของผู้อาศัยในเมืองโดยเฉพาะพฤติกรรมผู้บริโภคซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในการดำเนินชีวิตมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปมีการรับประทานอาหารนอกบ้านหรือซื้ออาหารสำเร็จมากขึ้น

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร ซึ่งปัจจัยด้านอาหาร ริมบาทวิถีในด้านสุขอนามัยของอาหารริมบาทวิถี อนามัยส่วนบุคคลของผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถี การเป็นภาชนะรักษาสิ่งแวดล้อมของภาชนะบรรจุอาหารริมบาทวิถี ลักษณะสดใหม่ของอาหาร ริมบาทวิถี สีสีนของอาหารริมบาทวิถีที่ดูเป็นธรรมชาติมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ริมบาทวิถีด้านชนิดอาหาร กล่าวคือ ชนิดอาหารริมบาทวิถีที่คนกรุงเทพมหานครเลือกซื้อมารับประทานมีความแตกต่างกันเนื่องมาจากสุขอนามัยของอาหาร อนามัยส่วนบุคคลของผู้จำหน่าย การเป็นภาชนะรักษาสิ่งแวดล้อมของภาชนะบรรจุอาหาร ลักษณะสดใหม่ของอาหารริมบาทวิถี สีสีนของอาหารที่ดูเป็นธรรมชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีความปลอดภัยต่อสุขภาพและมีความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ อบเชย (2557) ที่กล่าวว่า ผู้บริโภคในประเทศที่พัฒนาแล้วมักมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่วนปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีในเรื่องราคาอาหาร ริมบาทวิถี ความสะอาดของแหล่งจำหน่ายอาหารริมบาทวิถี ความหลากหลายของอาหารริมบาทวิถี ความสะอาดบริเวณรอบๆ ที่จำหน่ายอาหาร ลักษณะสดใหม่ของอาหารที่วางขายมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีของคนกรุงเทพมหานคร ด้านมื้ออาหาร กล่าวคือ การซื้ออาหารริมบาทวิถีมารับประทาน เป็นมื้อกลางวัน มื้อเย็นหรือระหว่างมื้อย่อมพิจารณาถึงราคาอาหาร ความสะอาดของแหล่งจำหน่าย ความหลากหลายของอาหาร ความสะอาดบริเวณรอบๆ ที่จำหน่าย รวมทั้งลักษณะสดใหม่ของอาหารที่วางขาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จิตาภัทร์

(2554) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารจากร้านค้าหาบเร่แผงลอยบนถนนสีลมของผู้บริโภคกลุ่มวัยทำงานพบว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญในระดับมากในเรื่องของความสะอาดร้าน ความหลากหลายของอาหาร ความสะอาดของอาหาร ความสดใหม่ และรสชาติของอาหาร สำหรับปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีในเรื่องความสะอาดของแหล่งจำหน่ายอาหาร ริมบาทวิถีที่เลือกซื้อ มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถี ด้านรูปแบบการบริโภค ซึ่งความสะอาดของแหล่งจำหน่ายอาหาร อาจทำให้คนกรุงเทพมหานครซื้ออาหารริมบาทวิถีแล้วรับประทานที่ร้านหรือนำไปรับประทานที่บ้านหรือนำไปรับประทานที่ทำงาน

สรุป

- 1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลทุกด้าน ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครอบครัว ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีในด้านชนิดอาหาร
- 2.1 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านมื้ออาหาร
- 3.1 ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านรูปแบบการบริโภค
- 4.1 ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตในเรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับการกินอาหารในชีวิตประจำวันมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านชนิดอาหาร มื้ออาหาร และรูปแบบการบริโภค
- 5.1 ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตในเรื่องความสะอาดในการเลือกซื้ออาหารมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาทวิถีด้านชนิดอาหาร

6.1 ปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีในเรื่อง สุขอนามัยของอาหารริมบาทวิถี อนามัยส่วนบุคคล ของผู้จำหน่าย การเป็นภาชนะรักษาสิ่งแวดล้อม ของภาชนะบรรจุอาหาร ลักษณะสดใหม่ของอาหาร สีสีนของอาหาร มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภค อาหารริมบาทวิถีด้านชนิดอาหาร

7.1 ปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีในเรื่อง ราคาอาหารเมื่อเทียบกับร้านอาหารทั่วไป ความ สะดวกของแหล่งจำหน่ายอาหารริมบาทวิถีที่ เลือกซื้อ ความหลากหลายของอาหาร ความสะอาด บริเวณรอบๆ ที่จำหน่ายอาหาร ลักษณะสดใหม่ของ อาหารที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารริมบาท วิถีด้านมืออาหาร

8.1 ปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถีในด้าน ความสะดวกของแหล่งจำหน่ายอาหารริมบาทวิถีที่ เลือกซื้อที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคด้านรูปแบบ การบริโภค

ข้อเสนอแนะ

1.1 ผลการศึกษาด้านอาหารริมบาทวิถีใน ด้านสุขอนามัยของอาหารริมบาทวิถี อาหาร ริมบาทวิถีที่จำหน่ายมีที่ปกปิดประมาณเพียงครึ่ง หนึ่งเท่านั้น ดังนั้นผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถีควร ให้ความสำคัญในเรื่องนี้โดยที่ทุกร้านต้องมีที่ปกปิด อาหารที่จำหน่ายเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค

2.1 ผลการศึกษาด้านอาหารริมบาทวิถีใน ด้านสุขอนามัยของอาหารริมบาทวิถี ผู้จำหน่าย อาหารริมบาทวิถีไม่มีการใช้ผ้ากันเปื้อน และหมวก คลุมผลมากถึงครึ่ง ซึ่งผู้จำหน่ายอาหารควรมี อนามัยส่วนบุคคลที่ดี ควรใช้ผ้ากันเปื้อนและหมวก คลุมผมในขณะที่จำหน่ายอาหาร

3.1 ผลการศึกษาด้านอาหารริมบาทวิถีใน ด้านสุขอนามัยของอาหารริมบาทวิถี ภาชนะที่บรรจุ อาหารเมื่อซื้อไปรับประทานข้างนอกร้าน เป็น ภาชนะที่ไม่รักษาสิ่งแวดล้อม โดยยังใช้โฟม/กล่อง

หรือถ้วยพลาสติกมากกว่า 3 ใน 4 ของภาชนะที่ บรรจุอาหาร ผู้ที่จำหน่ายอาหาร ริมบาทวิถีควร ตระหนักในเรื่องนี้ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผู้บริโภคและเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม

4.1 ผลการศึกษาพฤติกรรมการบริโภค อาหารริมบาทวิถี คนกรุงเทพมหานครซื้ออาหารริม บาทวิถีไปรับประทานในมือเย็นและซื้อไปรับ ประทานที่บ้านมากที่สุด ดังนั้นผู้จำหน่ายอาหาร ริมบาทวิถีควรต้องคำนึงถึงบรรจุภัณฑ์ที่ใส่อาหาร ต้องมีความปลอดภัยและพกพาสะดวก

5.1 จากปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต คนกรุงเทพมหานคร ต้องการความสะดวกในการ เลือกซื้อชนิดอาหารริมบาทวิถี โดยปกติอาหาร ริมบาทวิถีจะวางขายในบริเวณที่คนจำนวนมากเดิน ผ่านไปมา อย่างไรก็ตามสถานที่จำหน่ายอาหารริม บาทวิถีก็ควรตั้งอยู่ในบริเวณที่ได้รับ การอนุญาต จากกรุงเทพมหานคร

6.1 จากปัจจัยด้านอาหารริมบาทวิถี คนกรุงเทพมหานครต้องการเรื่องความสะดวก บริเวณรอบๆ ที่จำหน่ายอาหาร ต้องการซื้ออาหาร ริมบาทวิถีที่มีลักษณะสดใหม่ สีสีนของอาหาร ริมบาทวิถีที่ดูเป็นธรรมชาติซึ่งผู้จำหน่ายอาหาร ควรต้องคำนึงถึงเรื่องเหล่านี้ด้วย

7.1 ควรมีการศึกษาในเรื่องความรู้เรื่อง ความปลอดภัยของอาหารและการปฏิบัติของ ผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถีในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพของผู้จำหน่าย อาหารริมบาทวิถีซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณวิทยาลัย การท่องเที่ยว และการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิตที่สนับสนุน งบประมาณในการวิจัยครั้งนี้รวมทั้งผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องที่ช่วยทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา วิสุทธิแพทย์. (2555). *ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพกับภาวะโภชนาการของบุคลากรกระทรวงสาธารณสุข*. (สารนิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กองยุทธศาสตร์การจัดการ กรุงเทพมหานคร. (2560). *ประชากรกรุงเทพมหานครของปี 2560*. สืบค้นจาก www.bangkok.go.th/nind/pagelsub/12429/จำนวนประชากร-ปี-2560.
- กองสารสนเทศภูมิศาสตร์ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร. (2559). *รูปแบบการบริหารกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นจาก http://203.155.220.230/m.info/bma_k/knw5.html.
- ช่อทิพย์ สุดเลิศ. (2545). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติของผู้ค้าอาหารริมบาทวิถีด้านการสุขาภิบาลในพื้นที่เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาสุศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณฤดี ศิริฐานนท์. (2556). *พฤติกรรมการรับประทานอาหารริมทางในย่านถนนเยาวราชของผู้บริโภควัยทำงานในกรุงเทพมหานคร*. (สารนิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิตาภัทร์ รัตน์นิธิพงศ์. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารจากร้านอาหารหาบเร่แผงลอยบนถนนสีลมของผู้บริโภคกลุ่มวัยทำงาน*. (สารนิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤมล นินาทาร์. (2548). *หาบแผงลอยอาหาร : ความสำเร็จและตัวบ่งชี้*. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อัดสำเนา.
- นันทยา จงใจเทศ และคณะ. (2552). *รายงานการศึกษาวิจัยปี 2552 เรื่องปริมาณใยอาหาร น้ำตาล และ แร่ธาตุในผลไม้*. นนทบุรี : กลุ่มวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- ผาสุก ลัดพลี. (2551). *พฤติกรรมผู้สัมผัสอาหารแผงลอยริมบาทวิถีที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการสุขาภิบาลอาหารริมบาทวิถี บริเวณจุดผ่อนผันในพื้นที่เขตบางนา*. (วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- รวีวรรณ สร้อยระย้า. (2536). *วิธีการบริโภคแบบใหม่ยุคไฮ-เทค*. *กองสุขภาพ 19(2)* : 38-41.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *ประชากรแฝงในประเทศไทย*. สืบค้นจาก www.nro.go.th/site/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาประชากร/ประชากรแฝง/2560/Population_60pdf.
- อบเชย วงศ์ทอง. (2557). *แนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคโลก*. *วารสารคหเศรษฐศาสตร์*. 57(3) : 59-62.
- อัมพร จันทวิบูลย์. (2560). *การพัฒนาอาหารริมบาทวิถีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตส่งเสริมเศรษฐกิจและท่องเที่ยวไทย*. *Thailand Journal of Health Promotion and Environmental Health* (ตุลาคม-ธันวาคม), 11-19.
- Cochran, W, G. (1977). *Sampling Techniques*. 3rd ed. New York : John Wiley and Sons.
- Privitera, D. & Nesci, F. S. (2015). Globalization vs local. The rote of street food in the wrban foodsystem. *Procedia Economics and Finance* 22 (2015) 716-722 : Available from www.elevier.com/locate/procedia.
- Rheinländer, T., Olsen, M., Bakang, J. A., Takyi, H., Konradren, F. & Samuelsen, H. (2008). *Keeping and Appearance : Perception of Street Food Safety and Urban Kumasi, Ghana*. *Urban Health* 2008 Nov. (85). 952-964 : Available from <http://link.springer.com/article/10.1007/s11524-008-9318-3>.

การสร้างแบบวัดและเกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สาระการดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดกาฬสินธุ์

The Construction of Assessments and Evaluation Criteria for the Skills Test Occupational Learning Group Substance of Life and Family Grade 1, Kalasin Province

มณฑนา เขตชมพู¹, อริญ ชูยกระเดื่อง², อพันธ์ พูลพุทธา³

Mantana Khetchompoo¹, Arun Suikraduang², Apantee Poonputta³

Received: 19 July 2019

Revised: 20 September 2019

Accepted: 4 October 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างแบบวัดและเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2) เพื่อหาคุณภาพแบบวัดและเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ 3) เพื่อประเมินทักษะภาคปฏิบัติ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวัดและเกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากโรงเรียนในอำเภอมองชัยจังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จำนวน 119 คน จำนวน 3 โรงเรียน คือ จากโรงเรียนมองชัยพัฒนา จำนวน 38 คน จากโรงเรียนเหล่ากลางวิทยาคม จำนวน 39 คน จากโรงเรียนไตรรัตนวิทยาคมในอำเภอมองชัย จำนวน 42 คน ทั้ง 3 โรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำมาทดลอง 3 ครั้ง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับงานที่กำหนดให้ปฏิบัติ ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าอำนาจจำแนกรายฉบับ ปรากฏว่างานที่ 1 ถึง งานที่ 5 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.40 ถึง 0.78 แสดงว่าค่าอำนาจจำแนกรายข้อทั้ง 5 งานถึงเกณฑ์คุณภาพ 2) ค่าความเชื่อมั่น จากการสังเกตการณ์ปฏิบัติงานของนักเรียนโดยผู้สังเกตให้คะแนน 2 คน ปรากฏว่าความเชื่อมั่น มีค่าตั้งแต่ 0.83 ถึง 0.99 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติเข้าถึงเกณฑ์คุณภาพทั้ง 5 งาน 3) ผลการประเมินทักษะภาคปฏิบัตินักเรียนทั้ง 42 คน ได้ระดับดีทั้ง 42 คน

คำสำคัญ : แบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ, เกณฑ์การประเมิน, มัธยมศึกษา, จังหวัดกาฬสินธุ์

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{2,3} อาจารย์หลักสูตรวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

phosriwhangchai@gmail.com

Abstract

The purpose of this research was to 1) create a test and scoring rubric for the Practice Skill Test, Item 1, Living and Family Occupational learning group Mathayomsuksa 1 2) to evaluate the quality and scoring criteria of the practice skill test 3) To assess practical skills. The tools used were an evaluation form and the evaluation criteria for the skill test. The samples were mathayom suksa 1 students from schools in Khong Chai District, Kalasin Province. The Office of Secondary Education Service Area 24, consisting of 119 people, consisting of 3 schools, namely Kong Chai Pattana School, 38 persons from Lao Klang Wittayakhom School, 39 people from Tri Rattanawitthayakhom School in Kong Chai District, consisting of 42 people to be used for 3 experiments. The statistics used were mean, standard deviation, the consistency value between behavioral objectives and the assigned job, Classified Power of the Skill Test, and the reliability. The results of the research showed that 1) from the classification of each item it appeared that work 1 to work 5 had the classification power of each item from 0.40 to 0.78, indicating that the classification power of both items in the 5 jobs category reached quality criteria 2) Confidence from work observation of students judged by 2 observers showed that the confidence of the 2 observers was from 0.83 to 0.99, which was the same as the confidence level of the Skill Test to reach the quality criteria in all 5 tasks. 3) Skill evaluation for all 42 students was at a good level.

Keywords: Practical Skills Test, Evaluation Criteria, Matthayomsuksa, Kalasin

บทนำ

การพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้พัฒนาระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น เพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบทิศทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กเยาวชนไทยทุกคน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 1) นอกจากนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก

ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาค้นคว้า ประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดจนชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 3)

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพ มาใช้ประโยชน์ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ และแข่งขันในสังคมไทย และสากล เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพอเพียงและมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 180)

การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรที่กำหนดให้และมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญสำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ เพิ่มขึ้น นอกจากฝึกทักษะปฏิบัติยังช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน ต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ฝึกการแสดงออก แสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนเป็นอิสระจากครูผู้สอน เป็นการเปลี่ยน พฤติกรรม และช่วยรักษา ระดับความสนใจของผู้เรียนได้ตลอดเวลา ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักมุ่งหมายของ การเรียนอย่างชัดเจน ทำให้ครูทราบความเข้าใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียน เพื่อแรงจูงใจในการเรียน ของผู้เรียน การให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อฝึกฝนทักษะ ยังเป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ ได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ได้ด้วยตนเอง การได้ลงมือปฏิบัติจริงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกทักษะตามความสามารถของตนเอง ฝึกให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น มีความรับผิดชอบต่องานที่ทำฝึกการส่งงานให้ทันเวลาและฝึกประเมินผลงานของตนเอง สิ่งที่น่ามาฝึกเสริมทักษะต้องมี เนื้อหาในบทเรียนที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และความแตกต่างระหว่างบุคคล แนวทางการฝึกทักษะ ปฏิบัติงานที่ดีควรเป็นแบบที่ทันสมัย เข้ากับยุคสมัย เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขในการทำงาน มีความสนุกสนานไม่รู้สึกรำคาญ ควรมีคำชี้แจงสั้นๆ ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สามารถศึกษาหรือปฏิบัติตามได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 3)

ทักษะปฏิบัติ เป็นพฤติกรรมที่ต้องใช้วิธีวิเคราะห์เคลื่อนไหวของร่างกาย ในการปฏิบัติกิจกรรมหรืองานทั้งปวง ซึ่งทักษะปฏิบัติเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างพุทธิพิสัยกับสิ่งเร้าภายนอก ตั้งแต่ชั้น การเรียนรู้ การพร้อมปฏิบัติ การตอบสนองตาม ผู้ปฏิบัติ นำ การปฏิบัติและการตอบสนองที่ซับซ้อน ซึ่งตรงกับ อภิชาติ อนุกุลเวช (2551:64) ที่กล่าวว่า

ทักษะปฏิบัติเป็น ความสามารถความชำนาญของกล้ามเนื้อ ที่กระทำออกมาอย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว และรวดเร็ว ที่ต้องอาศัยการฝึกหัดอย่างเหมาะสม จึงจะทำให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติงาน ดังนั้นผลการปฏิบัติงานและพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติ ต้องอาศัยเครื่องมือวัดผลที่ดีมีคุณภาพและ กระบวนการวัดผลที่ถูกต้องตามหลักการการวัดผล การปฏิบัติเพื่อพิจารณาว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการทำงานได้จริงหรือไม่ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติงานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการดำเนินงาน จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้การศึกษาแก่เยาวชนของชาติในปัจจุบัน ซึ่งตรงกับ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2556 : 13) ผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นรายวิชาบนพื้นฐานของตัวชี้วัดในรายวิชาพื้นฐาน และผลการเรียนรู้ในรายวิชาเพิ่มเติมตามที่กำหนดในหน่วย การเรียนรู้ ผู้สอนใช้วิธีการที่หลากหลายจาก แหล่งข้อมูลหลายๆ แหล่ง เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนความรู้ความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน โดย วัดและประเมินการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปพร้อมกับการจัดการเรียนการสอน สังเกต พัฒนาการและความประพฤติ ของผู้เรียน สังเกต พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม ผู้สอนควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง เช่น การประเมิน การปฏิบัติงาน การประเมินจากโครงการ หรือการ ประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ฯลฯ ควบคู่ไปกับการใช้การทดสอบแบบต่างๆ อย่างสมดุล ต้องให้ความสำคัญกับการประเมินระหว่างเรียนมากกว่า การประเมิน ปลายปี/ปลายภาค และใช้เป็นข้อมูลเพื่อประเมินการเลื่อนชั้นเรียนและการจบการศึกษา ระดับต่างๆ ซึ่งการวัดผลการเรียนรู้ด้านการปฏิบัติงานจึงต้องวัดกระบวนการด้วย ปัญหาที่สำคัญคือ ครูผู้สอนหรือผู้ประเมินยังขาดความรู้และแนวทางในการพัฒนา แบบทดสอบให้มีคุณภาพ อีกทั้งผู้ประเมินการปฏิบัติงานจะต้องเป็นผู้มีความรู้อย่างแท้จริงในการวัดทักษะการปฏิบัติงานที่ต้องการวัด นั้น ปัญหาที่พบก็คือผู้ประเมินไม่มีความรู้ที่แท้จริง

ในสิ่งที่จะวัดว่าจะต้องวัดอะไรบ้างจึงจะครอบคลุมทักษะการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริง ๆ หรือไม่ทราบว่าพฤติกรรมที่ควรนำมาใช้ในการวัดมีอะไรบ้าง จึงเห็นได้ว่าครูผู้สอนยังขาดทักษะในการสร้างเครื่องมือวัดด้านทักษะพิสัย ซึ่งการวัดผลและประเมินผลนั้นควรที่จะกระทำให้ครอบคลุมครบทุกด้าน และการใช้เครื่องมือในการวัดผลหลายๆแบบอย่างเหมาะสมกับความมุ่งหมายลักษณะเนื้อหาวิชาสภาพของนักเรียนและสิ่งแวดล้อมหลักการวัดผลการศึกษาจะมีประสิทธิภาพเพียงใดส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับหลักการวัดผลหรือวิธีการวัดหากไม่มีหลักการวัดแล้วจะไม่สามารถวัดพฤติกรรมตามที่ต้องการได้ (สุรัชย์ สิงห์แผ่น 2550 : 3)

สำหรับประเทศไทยการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้มีความสำคัญต่อกิจกรรมการเรียนการสอน เนื่องจากจะทำให้ทราบว่า การดำเนินงานของครูผู้สอนในกลุ่มสาระจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปแล้วนั้น ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริงหรือไม่ เพียงใด ในการวัดผลการศึกษาเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ดังกล่าวนั้น จึงควรวัดทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย แต่กิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนส่วนใหญ่ จะมุ่งเน้นทางด้านพุทธิพิสัยหรือการวัดความรู้เป็นหลัก ทั้งนี้ เพราะการวัดด้านจิตพิสัยและด้านทักษะพิสัย ยังอยู่ในรูปแบบที่ค่อนข้างขาดความเป็นปรนัยในการให้คะแนน ในการวัดผล ประเมินผล ซึ่งครูผู้สอนต้องใช้วิธีการและเครื่องมือประเมินที่หลากหลาย เพื่อพิจารณาตัดสินผลการเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้มากกว่าใช้การเปรียบเทียบระหว่างผู้เรียน และการวัดภาคปฏิบัติเพื่อพิจารณาว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการทำงานได้จริงหรือไม่ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการดำเนินงาน จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้การศึกษาก่อนเยาวชนของชาติในปัจจุบัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552:2)

ตามคำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 921/2561 สั่ง ณ วันที่ 3

พฤษภาคม 2561 เรื่อง ยกเลิกมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระที่ 2 การออกแบบและเทคโนโลยี และสาระที่ 3 เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเปลี่ยนชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้จาก สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เพื่อเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะลงมือปฏิบัติจริง มีประสบการณ์มากกว่าด้านความรู้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้าง ปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติให้มีความน่าเชื่อถือ เพื่อตรวจสอบความสามารถของผู้เรียน และมีเครื่องมือไว้ในสถานศึกษา เพื่อวัดทักษะการปฏิบัติของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ 921/2561)

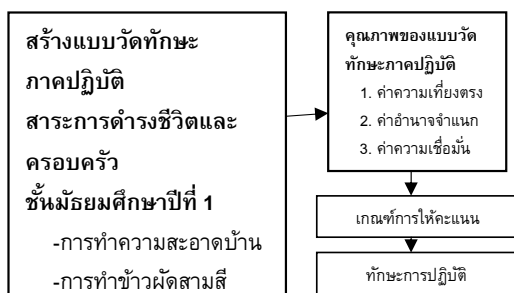
เหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการแก้ไขปัญหาในด้านการวัดทักษะภาคปฏิบัติกลุ่มสาระการงานอาชีพในสาระการดำรงชีวิตและครอบครัว และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อให้ ผู้เรียนนำความรู้ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพอเพียงและมีความสุข โดยการสร้างเครื่องมือประเมินงานบ้าน งานช่าง งานเกษตร ตามมาตรฐานและ ตัวชี้วัดที่เป็นรูปแบบที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนการสอนซึ่งเน้นกับ ตัวชี้วัด และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน ซึ่งในรอบ 10 ปี ยังไม่ปรากฏว่ามี ผู้ทำการศึกษาและสร้างเครื่องมือแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อใช้

เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้นำไปศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ในการวัดและประเมินผลใน รายวิชาอื่นที่มี การสร้างเครื่องมือประเมินด้านสติปัญญา ทักษะปฏิบัติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบวัดและเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ สารที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อหาคุณภาพแบบวัดและเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ สารที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. เพื่อประเมินทักษะภาคปฏิบัติ สารที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กรอบแนวคิด

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้ เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพ และเทคโนโลยี มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ และแข่งขันในสังคมไทยและสากล เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพ รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดี ต่อการทำงาน สามารถ

ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพอเพียง และมีความสุข จึงต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยแบบวัดและเกณฑ์การประเมินทักษะภาคปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2556 : 1)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จากโรงเรียนของกลุ่มเครือข่ายยางตลาดฆ้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 จำนวน 453 คน รวมจำนวน 7 โรงเรียน
2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จากโรงเรียนในอำเภอฆ้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ วิทยาเขตยางตลาดฆ้องชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 จำนวน 119 คน จาก 3 โรงเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำมาทดลอง 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 จำนวน 38 คน จากโรงเรียนฆ้องชัยพัฒนา ครั้งที่ 2 จำนวน 39 คน จากโรงเรียนเหล่ากลางวิทยาคม และ ครั้งที่ 3 จำนวน 42 คน จากโรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดและเกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติจำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย

1. แบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สารการดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีทั้งหมด 4 ขั้นตอนคือ ชั้นเตรียม ชั้นปฏิบัติ ชั้นผลงาน ชั้นกิจนิสัย แบบวัดทักษะภาคปฏิบัติมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าวัดทักษะภาคปฏิบัติจำนวน 1 ฉบับ มี 5 งาน ดังนี้

งานที่ 1 การทำความสะอาดบ้าน

งานที่ 2 การทำข้าวผัดสามสี

- งานที่ 3 การเย็บกระดุมเสื้อ
- งานที่ 4 การประดิษฐ์เก้าอี้ไม้
- งานที่ 5 การจัดสวนในภาชนะ

2. เกณฑ์การให้คะแนนแบบทักษะภาคปฏิบัติกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพสาระการดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. เกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สาระการดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กำหนดเกณฑ์การผ่าน คือ

ได้คะแนน 0-45 คะแนน คือไม่ผ่าน

ได้คะแนน 50 -75 คะแนน คือ ผ่านในระดับพอใช้

ได้คะแนน 80-100 คะแนน คือ ผ่านในระดับดี

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้นทั้งหมดไปปรับปรุงแก้ไขจากการทดลองครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 นำไปใช้จริง เพื่อหาคุณภาพทั้งหมดกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่ไม่ซ้ำกันกับกลุ่มทดลองที่ใช้ทดลองครั้งที่ 1 และ 2 นำผลจากการสังเกตมาวิเคราะห์หาค่าสถิติเบื้องต้น ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่น สรุปได้ผลดังนี้

1. ผลการสร้างแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติภาคปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติแบบปฏิบัติตามขั้นตอน ประกอบไปด้วย 1.ขั้นเตรียมงาน 2.ขั้นปฏิบัติงาน 3.ขั้นผลงาน 4.ขั้นกิจนิสัย จำนวน 1 ฉบับ 5 งาน ประกอบด้วย งานที่ 1 การทำความสะอาดบ้าน 10 รายการปฏิบัติ งานที่ 2 การทำข้าวผัดสามสีงานที่ 10 รายการปฏิบัติ 3 การ

เย็บกระดุมเสื้อ 10 รายการปฏิบัติ งานที่ 4 การประดิษฐ์เก้าอี้ไม้ 8 รายการปฏิบัติ งานที่ 5 การจัดสวนในภาชนะ 10 รายการปฏิบัติ

2. ผลการหาคุณภาพของแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปรากฏ ผลดังนี้

2.1 ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ ภาคปฏิบัติกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นการพิจารณา ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมหลักกับพฤติกรรมย่อย ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมหลักกับพฤติกรรมย่อยที่กำหนดให้ปฏิบัติ โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกแบบทดสอบจากการพิจารณา ค่า IOC โดยเลือกแบบทดสอบที่มีค่า IOC 0.50 ขึ้นไปจึงถือว่าใช้ได้ แบบวัดทักษะภาคปฏิบัติผ่านเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้ง 5 ข้อ

2.2 ตรวจสอบความเหมาะสมของของกิจกรรม / เวลา / อุปกรณ์ ของแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติสาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้ งานที่ 1 การทำความสะอาดบ้าน ปัญหาที่พบ คือ 1. เวลาในการทำกิจกรรมน้อยและนักเรียนจะต้องเตรียมเรียนวิชาต่อไป 2. อุปกรณ์ที่มีในโรงเรียนไม่เพียงพอต่อนักเรียนทุกคน ได้ปรับปรุงแก้ไขคือ 1. คุณครูได้จำกัดพื้นที่ในการทำกิจกรรมที่ชัดเจนขึ้น 2.คุณครูให้นักเรียนที่มีความพร้อมและสามารถที่จะเตรียมมาจากที่บ้านได้เตรียมมาเอง งานที่ 2 การทำข้าวผัดสามสี ปัญหาที่พบคือ 1. เวลาในการทำกิจกรรมน้อยเพราะนักเรียนจะต้องใช้อุปกรณ์ เช่น เตาแก๊ส กระทะ ร่วมกันจึงมีเวลาไม่เพียงพอในการทำกิจกรรม 2.ในการทำกิจกรรมนักเรียนจะต้องทำข้าวผัดสามสีให้ได้ทุกคนต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์ และวัตถุดิบในการทำแต่ในโรงเรียนมีทรัพยากรไม่เพียงพอต่อนักเรียนทุกคน

ได้ปรับปรุงแก้ไขคือ 1. คุณครูให้นักเรียนที่ยังไม่ได้ทำให้มาทำในวันถัดไป 2. คุณครูให้นักเรียนที่มีความพร้อมและสามารถที่จะเตรียมมาจากที่บ้านได้เตรียมมาเอง งานที่ 3 การเย็บกระดุมเสื้อ ปัญหาที่พบคือ ในการทำกิจกรรม คือ การซ่อมแซมเสื้อผ้า โดยการเย็บกระดุมเสื้อนักเรียนจะต้องมีวัสดุอุปกรณ์ ครบ จึงจะสามารถทำงานได้สมบูรณ์แต่ทางโรงเรียนมีไม่เพียงพอต่อนักเรียนทุกคน ได้ปรับปรุงแก้ไขคือ คุณครูให้นักเรียนที่มีความพร้อมและสามารถที่จะเตรียมมาจากที่บ้านได้เตรียมมาเอง งานที่ 4 การประดิษฐ์เก้าอี้ไม้ ปัญหาที่พบคือ ในการทำกิจกรรม คือ การทำเก้าอี้ไม้ นักเรียนจะต้องมี วัสดุ อุปกรณ์ ครบ จึงจะสามารถทำได้สมบูรณ์ แต่ทางโรงเรียนมีไม่เพียงพอต่อนักเรียนทุกคน ได้แก้ไขปรับปรุงคือ คุณครูให้นักเรียนที่มีความพร้อมและสามารถที่จะเตรียมมาจากที่บ้านได้เตรียมมาเอง งานที่ 5 การจัดสวนในภาชนะ ปัญหาที่พบคือ ในการทำกิจกรรม คือ การจัดสวนในภาชนะ จะต้อง มี วัสดุ อุปกรณ์ ครบ จึงจะสามารถทำได้สมบูรณ์ แต่ทางโรงเรียนมีไม่เพียงพอต่อนักเรียนทุกคน ได้ปรับปรุงแก้ไขคือ คุณครูให้นักเรียนที่มีความพร้อมและสามารถที่จะเตรียมมาจากที่บ้านได้เตรียมมาเอง ปัญหาที่เกิดขึ้นผู้วิจัยได้แก้ปัญหาตามความเหมาะสมของบริบทโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้แสดงความสามารถของตนเองได้เต็มศักยภาพ

2.3 สรุปผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 ข้อ งานที่ 1 ถึง งานที่ 5 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.40 ถึง 0.78 แสดงว่าค่าอำนาจจำแนกรายข้อทั้ง 5 งานเข้าถึงเกณฑ์คุณภาพ

2.4 สรุปผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 2 คน โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ปรากฏว่า มีค่าตั้งแต่ 0.83 ถึง 0.99

3. ผลการประเมินทักษะภาคปฏิบัติ ผู้วิจัยได้นำผลการประเมินของแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลจากการทดลองครั้งที่ 3 มาสรุปผลตามเกณฑ์การประเมิน ปรากฏว่า ผลการประเมินของนักเรียนทั้ง 42 คน ได้ระดับดี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. การสร้างแบบวัดและเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ

1.1 สถิติเบื้องต้นของแบบวัดทักษะปฏิบัติทั้งฉบับ ปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยของผู้สังเกตให้คะแนน 2 คน มีค่าอยู่ระหว่าง 16 ถึง 20 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบวัดทักษะปฏิบัติ มีค่าตั้งแต่ 1.26 ถึง 3.09 จะเห็นว่าแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติชุดนี้ คะแนนแต่ละตัวมีการกระจายกันมาก สมนึก ภักทิษณี (2555 : 214 - 249) ค่าเฉลี่ยของผู้สังเกตให้คะแนน 2 คน อยู่ในระดับปานกลาง เป็นเพราะว่านักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติตามแบบวัดทักษะปฏิบัติได้ดี และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีการกระจายคะแนนในระดับดีนั้นเป็นเพราะนักเรียนมีความสามารถ ในการปฏิบัติงานแตกต่างกันแสดงให้เห็นว่าแบบวัดทักษะปฏิบัติที่สร้างขึ้นสามารถจำแนกความสามารถของนักเรียนได้ซึ่ง (บุญชม ศรีสะอาด. 2556) ได้กล่าวถึงส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานว่าเป็นสถิติที่ช่วยให้ทราบถึงความแตกต่างหรือการผันแปรของคะแนนในกลุ่ม ถ้าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมากแสดงว่าคะแนนของเด็กแตกต่างกันมาก

1.2 ค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติ โดยใช้สูตรของวินิย์และซาเบอส์ (Whintney and Sabers) (ไพศาล วรคำ. 2559 : 308) ปรากฏว่า ค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดทักษะปฏิบัติทั้งฉบับ มีค่าตั้งแต่ 0.40 ถึง 0.78

จะเห็นว่าแบบวัดทักษะปฏิบัติมีความเป็นปรนัยของการให้คะแนนที่ชัดเจน มีค่าอำนาจจำแนกสามารถจำแนกนักเรียนกลุ่มสูงออกจากกลุ่มต่ำได้ดีถือว่าแบบวัดภาคปฏิบัติที่มีคุณภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพลินรัตน์ ทองสุ (2550:52) ได้สร้างแบบทดสอบวัดทักษะปฏิบัติ สาระการเรียนรู้การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่ามีค่าอำนาจจำแนกทั้งฉบับระหว่าง 0.88 ถึง 0.97 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี

1.3 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทักษะปฏิบัติทั้งฉบับ โดยผู้สังเกต 2 คนประเมินแล้ววิเคราะห์ด้วยสูตรสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน ปรากฏว่าแบบวัดทักษะปฏิบัติมีความเชื่อมั่น ตั้งแต่ 0.83 ถึง 0.99 หมายความว่า แบบวัดทุกฉบับผู้สังเกต 2 คนให้คะแนนแล้วมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ดังที่ Hinkle (1998 : 118) กำหนดระดับความสัมพันธ์ (r) ตั้งแต่ 0.70-0.90 มีความสัมพันธ์กันสูง และ 0.90-1.00 มีความสัมพันธ์กันสูงมาก นั้นแสดงให้เห็นว่า แบบวัดทักษะปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นหากครูหรือผู้ประเมินแม้จะอยู่โรงเรียนหรือสถานที่ทำงานแห่งไหนมาใช้จะสามารถให้คะแนนได้ตรงกัน หรือสอดคล้องกัน เพราะมีเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายอ่านแล้วเข้าใจตรงกัน สื่อความหมายโดยไม่ต้องตีความ ไม่ว่าใครตรวจให้คะแนนก็ได้คะแนนที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นแบบวัดภาคปฏิบัติที่มีความเชื่อมั่น ดังที่ไพศาลวรคำ (2559:278). กล่าวไว้ว่า ความเชื่อมั่น หมายถึง ความคงที่ของผลที่ได้จากการวัดด้วยเครื่องมือชุดใดชุดหนึ่งในการวัดหลายๆ ครั้งความเชื่อมั่นของแบบวัดจึงเป็นคุณสมบัติของแบบวัดที่ให้การวัดคงที่ในการวัดคุณลักษณะหนึ่งของบุคคลหนึ่ง เมื่อคุณลักษณะนั้นไม่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะทำการวัดกี่ครั้งก็ตาม

1.4 ผลการนำแบบวัดภาคปฏิบัติไปใช้กับนักเรียน จำนวน 42 คน ทั้ง 5 งาน ปรากฏว่ามีค่าตั้งแต่ 16 ถึง 20 แสดงว่านักเรียนสามารถปฏิบัติตามแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติได้อยู่ในระดับดีทั้ง 42 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ของนักเรียนทั้งหมด นั้นแสดงให้เห็นว่า แบบวัดทักษะภาคปฏิบัติสามารถประเมินได้ทั้งกระบวนการและผลงานที่แสดงออกมาขณะปฏิบัติ ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นแบบวัดภาคปฏิบัติที่ตัดสินผลการประเมินได้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติมีอำนาจจำแนก และความเชื่อมั่นในระดับสูง ดังนั้น ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้และเทคโนโลยี สามารถนำแบบวัดและเกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะการปฏิบัติ สาระการดำรงชีวิตและครอบครัวไปใช้ได้ ควรศึกษาคู่่มือการใช้แบบวัดและเกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะการปฏิบัติ สาระการดำรงชีวิตและครอบครัว ก่อนที่จะลงมือมอบหมายงานให้กับนักเรียนปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการสร้างแบบวัดและเกณฑ์การประเมินแบบวัดทักษะการปฏิบัติ เฉพาะสาระการดำรงชีวิตและครอบครัว ดังนั้น ควรมีการสร้างแบบวัดการปฏิบัติในสาระอื่นๆ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้และเทคโนโลยี หรือการสร้างแบบวัดทักษะภาคปฏิบัติที่ส่งเสริมทางด้านอาชีพของโรงเรียน เช่น การประกอบอาหารนานาชาติ การปลูกพืชเศรษฐกิจ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุงแก้ไข 2560)*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2556*. พิมพ์ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2557: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี*. พิมพ์ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2557: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ไพศาล วรคำ. (2559). *การวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2555). *การวัดผลการศึกษา*. กอพลินธุ์ : ประสานการพิมพ์.
- ไพลินรัตน์ ทองสุ. (2550). *การสร้างแบบทดสอบวัดทักษะปฏิบัติ สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศ*. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อภิชาติ อนุกุลเวช. (2551). *การพัฒนาแบบบบการเรียนการสอนฝึกปฏิบัติทางเทคนิคบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สำหรับนักเรียนอาชีวศึกษา*. ปรินญานิพนธ์การศึกษาดุสิต (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรัชย์ สิงห์เผ่น. (2550). *การสร้างแบบวัดภาคปฏิบัติกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยีวิชาช่างเชื่อมโลหะด้วยไฟฟ้า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. ปรินญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Hinkle, D.E, William, W. and Stephen G. J. (1998). *Applied Statistics for the Behavior Sciences*. 4th ed. New York : Houghton Mifflin.

การบรรเลงและการสอนไวโอลินสำเนียงไทยของโกวิทย์ขันธศิริ

A Study of Kowit Khansiri's Thai-Tune Violin Performance and Instruction.

สิทธิพงษ์ ยอดนนท์¹, สยาม จวงประโคน²

Sitthiphong Yodnon¹, Sayam Chuangprakhon²

Received: 26 June 2019

Revised: 30 August 2019

Accepted: 20 September 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาเทคนิคการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทย์ขันธศิริ 2) ศึกษาวิธีการสอนการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทย์ขันธศิริ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ บุคคลเป้าหมายคือ โกวิทย์ขันธศิริ และนักเรียนที่เรียนไวโอลินสำเนียงไทย ด้านบทเพลงตัวอย่างเลือกศึกษา เพลงจากอัลบั้ม Music for Relaxation จำนวน 6 เพลง ประกอบด้วย เพลงลาวดวงเดือน เพลงลาวกระทบไม้ เพลงเขมรไทรโยค เพลงมอญมอญเรือ เพลงแขกต๋อยหม้อ และเพลงแขกมอญบางขุนพรหม ผลการวิจัยสรุป ดังนี้

1. เทคนิคการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทย์ขันธศิริ เป็นการนำองค์ความรู้เดิมจากการบรรเลงดนตรีไทย คือซอด้วง ต่อมาจึงได้นำเอาเทคนิคต่างๆ จากการบรรเลงซอด้วงมาประยุกต์ใช้กับการบรรเลงไวโอลินซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่กำเนิดเสียงโดยการสีเช่นเดียวกัน โดยใช้เทคนิคต่างๆ ของซอด้วงมาบรรเลงในไวโอลินนั้นจะต้องอาศัยประสบการณ์ความคุ้นชินกับสำเนียงเพลงแบบไทยเพื่อให้สื่อถึงสำเนียงไทยได้อย่างชัดเจน เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ เทคนิคการสีสะอึก เทคนิคการพรหมนิ้ว เทคนิคนิ้วประ เทคนิคการรูดนิ้ว เทคนิคนิ้วแฉ และเทคนิคการสะบัดนิ้ว ซึ่งวิธีการบรรเลงจะแตกต่างกันเล็กน้อยตามลักษณะของการบรรเลงซอด้วงและไวโอลิน

2. วิธีการสอนการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทย์ขันธศิริ พบว่า ผู้ที่จะเรียนไวโอลินสำเนียงไทยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบรรเลงไวโอลินและความรู้เรื่องเพลงไทยในระดับหนึ่งเสียก่อน จึงจะสามารถฝึกไวโอลินสำเนียงไทยได้ การสอนจะใช้วิธีการอธิบายและสาธิตพร้อมยกตัวอย่าง ก่อนที่จะเข้าสู่การฝึกเทคนิคต่างๆ จะให้ผู้เรียนเล่นไวโอลินเพลงไทยทางหมู่ในโน้ต 7 ห้องแรก จากนั้นท่านก็จะสอนให้ใช้เทคนิคการประดับโน้ตให้เกิดความสวยงามในลักษณะของการเดี่ยวไวโอลิน ทั้งนี้จะให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้หากเทคนิคที่มีความยุ่งยากจะให้ผู้เรียนบันทึกวีดีโอและนำไปศึกษาฝึกฝนด้วยตนเอง

¹ นิสิตหลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 084-9586961, E-mail: joy.pianoviolin@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 089-6182088, E-mail: sayam.c@msu.ac.th

¹ Master Student of Music Program, Music Department, College of music, Mahasarakham University, 084-9586961, E-mail: joy.pianoviolin@gmail.com

² Assistant Professor of Music, Music Department, College of music, Mahasarakham University, 089-6182088, E-mail: sayam.c@msu.ac.th

โดยสรุป การศึกษาเรื่องการบรรเลงและการสอนไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิท 軒ศิริ ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่จะเป็นแนวทางเพื่อสืบทอดและพัฒนาการบรรเลงเพลงไทยโดยใช้ไวโอลิน ให้กับผู้ที่มีความสนใจ เป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยให้กับเยาวชน ได้เรียนรู้สืบสาน และพัฒนาสืบไป

คำสำคัญ : ไวโอลิน, สำเนียงไทย, การสอน, การบรรเลง

Abstract

The technique and instructions for playing the violin in Thai-tune style by Kowit Khansiri using a qualitative research method are explored in this study. This research focuses on six example songs transmitted by Mr. Khansiri to his students, who study the Thai-tune style of the violin. Example songs were chosen from the music for relaxation album: Laoduangduan, Laokratobmhai, Khamesaiyok, Monmobrue, Khaeltoimorand Khaekmonbangkhunprom.

The results of the study show: 1) the violin performance by Mr. Kowit Khansiri using the Thai-tune technique is a demonstration of his skills in Thai classical music, with an emphasis on So-Duang (a treble fiddle) for playing the violin. He can use the performance techniques of So-Duang for violin based on his experience and familiarity with the Thai musical style of tuning explicitly for Thai intonation. These techniques consist of See-saeuk, Bhrom-nhew, Nhew-phra, Rhude-nhew, Nhew-ae, and Sabud-nhew. However, the performance method is slightly different depending on the performance of So-Duang and violin.

2. The learners, who are trained by Mr. Kowit Khansiri, must have a measure of fundamental knowledge and skill about performing with the violin. Knowledge of Thai songs prior to starting practice is a requirement as well. For the violin, instruction is based on explanation and demonstration by way of illustration. Before practicing some techniques, he will let the learners perform a Thai song in the first seven bars. After that, he will instruct by using the Phradub-note technique to decorate the tone of the solo. Learners practice at the same time. However, for complicated techniques, the learners are allowed to take video instruction for self-practice.

Conclusion, this research presents guidelines to those interested in developing the skills to play the violin at a Thai performance level. The research encourages the youth to learn and share knowledge and carry on Thai art and culture

Keywords: Violin, Thai intonation, Performance, instruction

บทนำ

ไวโอลิน มีต้นกำเนิดและวิวัฒนาการมาช้านาน ตั้งแต่สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 จนถึง 17 เป็นช่วงเวลาที่ซอตระกูลไวโอล นิยมกันมากในยุโรป ส่วนไวโอลินที่ได้

ดัดแปลงมาที่ละน้อยจากซอโบราณดังกล่าวแล้วนั้น ยังไม่ค่อยมีบทบาทในวงดนตรีมากนัก จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ไวโอลินจึงเริ่มได้รับความนิยมนำมาบรรเลงแทนซอวิโอลระหว่าง ค.ศ.1600 ถึง ค.ศ.1750 นับเป็นยุคทองของการประดิษฐ์ไวโอลิน โดยแท้ ไวโอลินได้รับการดัดแปลงปรับปรุงจนมี

คุณภาพสูงถึงขีดสุดยอด ไวโอลินปัจจุบันยังคงรักษาทรวดทรงเดิมไว้ จะมีบางส่วนที่ถูกดัดแปลงบ้างเล็กน้อย ยุคทองของไวโอลินประมาณ 150 ปี เริ่มที่เครโมนาอันเป็นเมืองเล็กๆ ทางภาคเหนือของอิตาลี และก็สิ้นสุดที่เมืองนั้น ไวโอลินเป็นเครื่องดนตรีที่เล่นท่วงทำนอง (melodic instrument) และสามารถถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างดีเยี่ยมเพราะเสียงของซอนี้แหลม สดใส พร่าพรึง ย่อนหวานชวนให้เคลิบเคลิ้มตามไปได้ง่าย ถ้าต้องการจะเล่นให้คึกคักสนุกสนาน จะเล่นให้เศร้าสร้อยสะเทือนใจก็ได้ หรือ จะเล่นพลิกแพลงด้วยเทคนิคต่างๆ ผู้มีฝีมือก็สามารถแสดงได้หลายอย่าง (ไชแสง ศุขะวัฒน์, 2554: 8-14)

โกวิทช์ขันธศิริ เป็นครูไวโอลินรุ่นแรกๆ ของประเทศไทย ท่านเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับทุนการศึกษาด้านดนตรี ณ ประเทศเนเธอร์แลนด์ จนสำเร็จปริญญาตรี และไปศึกษา ณ ประเทศอเมริกาและประเทศอังกฤษ รวมระยะเวลา 14 ปี จนสำเร็จปริญญาโทและปริญญาเอก ท่านเป็นผู้ร่วมก่อตั้งวงดนตรีซิมโฟนีออร์เคสตราที่สำคัญของประเทศไทย คือ Bangkok Symphony Orchestra วง C.U. Orchestra และวงจามจุรีแชมเบอร์ นอกจากการศึกษาศึกษาและความรู้ทางดนตรีตะวันตกแล้ว โกวิทช์ขันธศิริ ยังมีพื้นฐานการดนตรีไทยอย่างเชี่ยวชาญ ด้วยการศึกษาดนตรีไทยตั้งแต่ยังเล็กจากคุณหลวงไพเราะเสียงซอ และครูจำนง ราชกิจ ซึ่งทำให้ท่านมีความแตกฉานทางดนตรีไทย และยังสามารถศึกษาเพิ่มเติมจากบรมครูอีกหลายท่าน ทำให้ท่านได้สร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีในลักษณะผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากลได้อย่างลงตัว มีความไพเราะ และมีคุณค่าทางดุริยศิลป์อย่างสูง ซึ่งในการสอนดนตรีของท่านนั้น ท่านได้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาเชิงเปรียบเทียบการบรรเลงดนตรีไทยและดนตรีสากลอยู่เสมอ โดยตัวท่านเองได้ทำงานวิจัยเชิงเปรียบเทียบวิธีการบรรเลงซอไทยกับไวโอลินทางด้านเทคนิค ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติไวโอลินได้ง่ายขึ้น อีกทั้งท่านยัง

ได้ใช้วิธีการผสมผสานตำราและแบบฝึกหัดไวโอลินมากมาย ทั้งจากที่ท่านได้ศึกษามาในต่างประเทศและวิธีการของครูไวโอลินระดับโลก ซึ่งท่านได้บูรณาการออกมาเป็นวิธีการสอนของท่านที่เฉพาะตัว ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตั้งเห็นได้จากนักเรียนของท่าน ซึ่งมีทั้งในมหาวิทยาลัยและเรียนส่วนตัว ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นนักดนตรีอาชีพ หรือ ศิลปินหลายท่าน ในวงการดนตรีคลาสสิก เช่น นักดนตรีในวงบางกอกซิมโฟนี (Bangkok Symphony Orchestra) หรือ ครูไวโอลิน ที่สอนทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่าน (ยงยุทธ เอี่ยมสะอาด, 2555: 33-34)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การบรรเลงและการสอนไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทช์ขันธศิริ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา สืบทอดเทคนิคการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของโกวิทช์ขันธศิริ และนำความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาการเรียนการสอนไวโอลินต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเทคนิคการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทช์ขันธศิริ
2. เพื่อศึกษาวิธีการสอนการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทช์ขันธศิริ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขอบเขตด้านเนื้อหาได้แก่ เทคนิคที่ใช้ในการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยและการถ่ายทอดการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของโกวิทช์ขันธศิริ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคือ โกวิทช์ขันธศิริ และนักเรียนที่เรียนไวโอลินสำเนียงไทยกับ โกวิทช์ขันธศิริ เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ และสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

ผู้วิจัยมีแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการศึกษาข้อมูลภาคสนาม ในระยะการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยสืบค้นเอกสารที่มีเนื้อหาจากคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ ไวโอลิน เทคนิคการบรรเลงไวโอลิน การสอน การสอนดนตรี สำเนียงเพลงไทย เพลงไทย เพลงออกภาษา ใช้ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และให้ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล นำเอาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามขั้นตอน ได้แก่ 1) ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร 2) นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูล 3) สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล 4) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แต่ละกลุ่มมาเรียงเรียงเชิงพรรณนา ในระยะการศึกษาข้อมูลภาคสนามด้านเนื้อหาผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็นการศึกษาได้แก่ เทคนิคที่ใช้ในการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทย โกวิทยัชนศิริผู้วิจัยเลือกเพลงตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จากอัลบั้ม Music for Relaxation โดยจะเลือกเอาเฉพาะเพลงออกภาษา ภาษาละ 1 เพลง และการถ่ายทอดการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทย โกวิทยัชนศิริ

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Interview) โดยมีส่วนร่วมในการซ้อมและปฏิบัติไวโอลินของนักเรียนนักศึกษาที่เรียนไวโอลินกับโกวิทยัชนศิริ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Interview) โดยสังเกตจากการจัดกระบวนการเรียนการสอนในด้านต่าง ๆ ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยโดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ สันทนา มาทำการวิเคราะห์ ตามขั้นตอน นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาเรียบเรียง วิเคราะห์ให้เห็นถึงเทคนิคการสอน ไวโอลินเพื่อเป็นแนวทางในการ

เรียนการสอนไวโอลิน ตามความมุ่งหมาย แล้วนำเสนอด้วยการเรียบเรียง เชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และภาพประกอบ

ผลการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ โกวิทยัชนศิริ นางสาวจุฑามาศ กิตติอริภัทรกุลและ นางสาวมัลลิกา ชนลาภประเสริฐ ถึงเทคนิคที่ใช้ในการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยและการถ่ายทอดการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทยัชนศิริ ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. ด้านเทคนิคการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของโกวิทยัชนศิริ

การเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อมสำหรับการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยจากการสัมภาษณ์ โกวิทยัชนศิริ ผู้ที่บรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยได้ดีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั้งการสีซอไทย และไวโอลินเป็นอย่างดี เพราะการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยนั้นจะอาศัยเทคนิคจากซอด้วงมาใช้เป็นจำนวนมาก จึงจะทำให้การบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยนั้น สื่อออกมาในรูปแบบของเพลงไทยได้อย่างดี

1. เทคนิคการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทย

1.1 เทคนิคมือขวา

ในการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของ รศ.ดร.โกวิทยัชนศิริ ในส่วนของมือขวานั้นมีเทคนิคที่ใช้ ดังนี้

การสีสะอึก การสีสะอึกเป็นเทคนิคของซอไทยซึ่งจะมีการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกับเทคนิคสเลอสตักคาโต (Slured Staccato) โดยใช้เทคนิค ปอร์ตาโต (Portato) ของไวโอลิน คือจะใช้คันชักซ้ากันอาจจะขึ้นหรือลง โดยให้เสียงขาดจากกันไม่ต่อเนื่อง จากซ้าไปเร็วใน 1 คันชัก เทคนิคนี้จะใช้ข้อมือของผู้บรรเลงเป็นตัวกำหนดความสั้นยาวและความเร็วของตัวโน้ต

1.2 เทคนิคมือซ้าย

1.2.1 พรมนิ้วการพรมนิ้วจะมีลักษณะที่คล้ายเทคนิคทริล (Trill) ของไวโอลินในการบรรเลงเพลงไทย หากโน้ตที่เป็น โน้ตลากยาว เพลงไทยจะใช้เทคนิคการพรมนิ้วเข้ามาใช้แต่ในการบรรเลงแบบตะวันตกจะใช้เทคนิคการวิบราโต (Vibrato) ซึ่งในการพรมนิ้วนี้จะทำให้ลักษณะของการบรรเลงสื่อให้เห็นถึงสำเนียงไทยได้ชัดเจนขึ้น โดยการพรมนิ้วจะมีหลายลักษณะ ในการบรรเลงของ โกวิทช์ขันธศิริ มีการใช้เทคนิคพรมนิ้วหลายๆ แบบ ได้แก่

1.2.1.1 พรมนิ้วเปิด

สาย เทคนิค นี้จะปฏิบัติโดยการทริล (Trill) โน้ตสายเปล่ากลับนิ้ว 2 แล้วจบที่สายเปล่า

ภาพที่ 1 โน้ตเทคนิคพรมนิ้วเปิดเพลงเขมร ไทโรยค

1.2.1.2 พรมนิ้วเปิด

ยืมเสียงอื่น คือการใช้นิ้วใดนิ้วหนึ่งยืมเสียงไว้แล้วตามด้วยการแตะนิ้วถัดไปด้วยวิธีพรมนิ้ว จบลงด้วยการยกนิ้วที่พรมนิ้ว ซึ่งจะทำให้เสียงจากนิ้วที่กดยืมเสียงไว้เด่นขึ้นทั้งหมดนี้โดยการสั่นหรือลง 1 ครั้ง

ภาพที่ 2 โน้ตเทคนิคพรมนิ้วเปิดยืมเสียงอื่น เพลงมอญมอเบรื่อ

1.2.1.3 พรมนิ้วปิด

เทคนิคนี้ปฏิบัติโดยการกดนิ้วใดนิ้วหนึ่งเป็นเสียงหลักแล้วพรมนิ้วถัดไปจบด้วยนิ้วที่พรมนิ้วจะทำให้เสียงที่พรมนิ้วนั้นมีความโดดเด่นขึ้น

1.2.1.4 พรมนิ้วจาก

หรือครั้นนิ้ว ในทางซอ คือ การใช้นิ้วชี้และนิ้วกลางเรียงชิดติดกัน กระทบลงไปบนสายพร้อมกันโดยเร็ว 2-3 ครั้งโดยนิ้วชี้อยู่ในตำแหน่งปกติและสี่สายเปล่าเสียงเด่นที่เกิดขึ้นจะเป็นเสียงของสายเปล่าคละเคล้ากับเสียงจากนิ้วกลางที่จงใจกดผิดตำแหน่งเปรียบเทียบกับไวโอลิน

ภาพที่ 3 โน้ตเทคนิคพรมนิ้วจากหรือครั้นนิ้ว เพลงแขกต๋อยหม้อ

1.2.2 การรูดนิ้วและนิ้วแอ้

หรือ ชิฟติง (Shifting) ในเทคนิคของไวโอลิน เทคนิคนี้จะใช้ในทุกๆ บทเพลงเพื่อสร้างความอ่อนหวานของโน้ต วิธีการปฏิบัติคือ การรูดนิ้วไปบนสายในขณะที่มือซ้ายยังสืออยู่ เป็นการเลื่อนนิ้วจากเสียงที่ได้จะเกิดความอ่อนหวาน

1.2.3 สะบัดนิ้ว เป็นเทคนิค

ที่มีการใช้บ่อยในทุกๆ เพลง ในทางดนตรีตะวันตกเรียกเทคนิคนี้ว่า เกรส โน้ต (Grace note) ปฏิบัติโดยการสี 1 คันชักแล้วใช้นิ้วกดให้เกิดเสียงที่แตกต่างกัน 2-3 เสียงด้วยความเร็ว

ภาพที่ 4 โน้ตเทคนิคการสะบัดนิ้วเพลงลาว ดวงเดือน

2. การสอนไวโอลินสำเนียงไทยของโกวิทช์ขันธศิริ

2.1 การเตรียมตัวของผู้เรียน

นักเรียนที่จะเรียนไวโอลินสำเนียงไทยให้ได้ดีนั้นจะต้องมีการเตรียมตัวในการเรียนให้พร้อม ผู้เรียนต้องมีพื้นฐานที่ดีทั้งการบรรเลง

ไวโอลินในรูปแบบคลาสสิก และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเพลงไทย ผู้เรียนจะต้องเตรียมตัวก่อนการเรียนไวโอลินสำเนียงไทย ดังนี้

2.1.1 บันไดเสียง (Scale) ผู้ที่จะเรียนไวโอลินสำเนียงไทย จะต้องฝึกฝนบันไดเสียงแบบตะวันตกให้ชำนาญเสียก่อน จะต้องฝึกทั้งบันไดเสียงเมเจอร์และไมเนอร์ ทุกบันไดเสียง

2.1.2 เทคนิคของไวโอลิน ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเทคนิคต่างๆ ของไวโอลิน และสามารถปฏิบัติได้ดีในระดับหนึ่งก่อนที่จะเริ่มเรียนแบบสำเนียงไทย

2.1.3 ความรู้เรื่องเพลงไทยเดิม ผู้เรียนไวโอลินสำเนียงไทยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องของเพลงไทยเดิมพอสมควร อย่างน้อยผู้เรียนจะต้องรู้จักเพลงพื้นฐานต่างๆ เพลงไทยง่ายๆ ที่เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลาย เพราะในการเรียนไวโอลินสำเนียงไทยจะใช้เพลงพื้นฐาน เป็นเพลงแบบฝึกหัด เริ่มต้น

2.2 วิธีการสอนของ โกวิทยัชนศิริ

การสอนไวโอลินสำเนียงไทยนั้น โกวิทยัชนศิริ จะใช้วิธีการสอนโดยการบรรยายสาธิต และยกตัวอย่างประกอบ ซึ่งท่านจะใช้ความรู้ที่ท่านมีเป็นหลักในการสอน โดยจะสาธิตให้ผู้เรียนดูก่อนพร้อมอธิบายวิธีการปฏิบัติเทคนิคต่างๆ หากเป็นเทคนิคที่มีความซับซ้อน ท่านจะให้ผู้เรียนบันทึกวีดีโอ กลับไปฝึกที่บ้าน

2.3 การสอนเทคนิคสำหรับการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทย

การสอนเทคนิคสำหรับการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทยัชนศิริ เป็นการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทย ในลำดับแรกผู้เรียนจะต้องบรรเลงเพลงไทยทางหมู่หรือทำนองหลักที่ยังไม่มีการประดับประดาโน้ต ที่จะใช้เรียนให้ได้เสียก่อน จากนั้น ให้บรรเลงโน้ตเพลงไทย 7 ห้องแรก และสอดแทรก กลเม็ดหรือเทคนิคเข้าไปในโน้ตเพลง 7 ห้องนั้นโดยมีวิธีการสอนเทคนิคต่างๆ ดังนี้

2.3.1 เทคนิคการสีสะอึก รศ.ดร

โกวิทย์ชัชนศิริ จะอธิบายและยกตัวอย่างวิธีการสีเทคนิคสะอึกให้ผู้เรียน เข้าใจเสียก่อนว่าการสีโน้ตนั้นจะใช้โบว์แบบสเลอสตักคาโต (Slured Staccato) ในแบบคลาสสิกแต่จะมีความแตกต่างกันนั้นก็คือ การสีสะอึกจะเริ่มจากช้าไปเร็วจากนั้นท่านก็จะสาธิตการสีให้นักเรียนดูพร้อมกับแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการสีแบบเพลงไทยและการใช้เทคนิคสเลอสตักคาโต (Slured Staccato) จากนั้นท่านก็จะให้นักเรียนลองปฏิบัติวิธีการสีสะอึก

2.3.2 การสอนเทคนิคการพรมนิ้ว

เทคนิคการพรมนิ้ว มีอยู่ด้วยกัน 4 ลักษณะ คือ พรมนิ้วเปิดสาย พรมนิ้วเปิดยี่นเสียงอื่น พรมนิ้วปิด และพรมนิ้วจากหรือคั่นนิ้ว โกวิทยัชนศิริ ได้อธิบายว่าในการใช้เทคนิคนี้จะใช้เหมือนกับเทคนิคแบบสากลคือ ทริล (Trill) คือการกดนิ้วเพื่อให้เกิดเสียงรัว เพื่อแสดงให้เห็นถึงการประดับโน้ตให้มีความสวยงามมากขึ้น ให้มีความน่าสนใจในเสียงที่เกิดขึ้นดังนี้

2.3.2.1 พรมนิ้วเปิดสาย

โกวิทย์ชัชนศิริ ได้อธิบายว่า การพรมนิ้วเปิดสายคือการพรมนิ้วที่สายเปล่าสายใดสายหนึ่งเป็นเสียงหลัก โดยมาก จะเป็นเสียงสายเปล่ากับเสียงที่อยู่ในตำแหน่งนิ้วที่ 2 เช่น สาย 1 เสียงมี (E5) ก็จะมีพรมนิ้วที่เสียงซอล (G5) ในสายที่ 1 โดยการสีคันทักเดียวแล้วกดนิ้ว 2 รัวที่เสียงซอล (G5) ในการสอนเทคนิคนี้ โกวิทยัชนศิริ ใช้การสาธิตแสดงให้ผู้เรียนถึงวิธีการปฏิบัติ

2.3.2.2 เทคนิคพรมนิ้วเปิด

ยี่นเสียงอื่น โกวิทยัชนศิริ ได้อธิบายว่าการพรมนิ้วยี่นเสียงอื่นเป็นการพรมนิ้วโดยเสียงยี่นไม่ใช่เสียงสายเปล่า แต่เป็นเสียงที่ใช้นิ้วกดสายค้างไว้แล้วใช้นิ้วถัดไปพรมนิ้ว เช่น กดนิ้ว 1 พรมนิ้ว 2 กดนิ้ว 2 พรมนิ้ว 3 กดนิ้วสามพรมนิ้ว 4 เป็นต้น ในการสอนเทคนิคนี้ โกวิทยัชนศิริ ใช้การสาธิตแสดงให้ผู้เรียนถึงวิธีการปฏิบัติ

2.3.2.3 เทคนิคพรมนิ้วปิด

โกวิทช์ขันธศิริ ได้อธิบายว่าเป็นการบรรเลงโดยการกดนิ้วใดนิ้วหนึ่งเป็นเสียงหลักแล้วพรมนิ้วถัดไปจบด้วยนิ้วที่พรม ในการสอนเทคนิคนี้ โกวิทช์ขันธศิริ ใช้การสาธิตแสดงให้ผู้เรียนถึงวิธีการปฏิบัติ

2.3.2.4 เทคนิคพรมนิ้วจาก

หรือครั้นนิ้ว โกวิทช์ขันธศิริ ได้อธิบายว่าเป็นการใช้ นิ้วชี้และนิ้วกลาง เรียงชิดติดกัน กระทบลงไปบนสายพร้อมกันโดยเร็ว 2-3 ครั้งโดยนิ้วชี้อยู่ในตำแหน่งปกติและสี่สายเปล่าเสียงเด่นที่เกิดขึ้นจะเป็นเสียงของสายเปล่า คละเคล้ากับเสียงจากนิ้วกลางที่จงใจกดผิดตำแหน่งโกวิทช์ขันธศิริ สอนโดยวิธีการ การสาธิตให้ผู้เรียนดูพร้อมให้ผู้เรียนปฏิบัติ ตามอย่างช้าๆ แล้วค่อยๆ เพิ่มความเร็วขึ้นจนถึงระดับความเร็วจริงของเพลงนั้นๆ

2.3.3 การสอนเทคนิคการรูดนิ้ว

และนิ้วแฉ่

เทคนิคการรูดนิ้วและนิ้วแฉ่โกวิทช์ขันธศิริ ได้อธิบายว่าเทคนิคการรูดนิ้วและนิ้วแฉ่ เป็นเทคนิคที่สร้างความอ่อนหวานให้กับบทเพลง เทคนิคนี้จะมีการให้อยู่บ่อยๆ โกวิทช์ขันธศิริ สอน โดยการอธิบายพร้อมสาธิต และผู้เรียนให้ปฏิบัติ ตาม โดยท่านอธิบายว่า ในการรูดนิ้วผู้บรรเลงจะต้องแม่นยำในเรื่องของระดับเสียง การฝึกการรูดนิ้วส่วนมากจะฝึกนิ้ว 1 2 และ 3 การรูดนิ้วจะต้องเกิดขึ้นในขณะที่โบว์ยังคงสืออยู่แต่จะมีการผ่อนหนักผ่อนเบาเพื่อให้เกิดความรู้สึกในตัวโน้ตมาก

2.3.4 การสอนเทคนิคสะบัดนิ้ว

เทคนิคสะบัดนิ้ว เป็นเทคนิคที่มีการใช้บ่อยในทุกๆ เพลง ในทางดนตรีตะวันตก เรียกเทคนิคนี้ว่าเกรส โน้ต (Grace note) ปฏิบัติ โดยการสี 1 คันชักแล้วใช้นิ้วกดให้เกิดเสียงที่แตกต่างกัน 2-3 เสียงด้วยความเร็วโกวิทช์ขันธศิริสอน โดยการอธิบายพร้อมสาธิต และผู้เรียนให้ปฏิบัติ ตาม ในอันดับแรกให้ฝึกการเล่นโน้ตสะบัดเสียงเดียวในสายเปล่าและนิ้วที่ 1 ก่อน ทั้งขึ้นและลง จากนั้นค่อยให้ฝึกในตำแหน่งนิ้วที่ 1 กับ 2 และ 2 กับ 3 ต่อไป นอกจากนี้หากผู้เรียนได้มีการฝึก

ไวโอลินมาบ้างแล้วในระดับหนึ่งจะสามารถฝึกเทคนิคนี้ได้อย่างง่ายดาย เพราะเทคนิคนี้จะมีความคล้ายคลึง กับเทคนิค เกรส โน้ต (Grace note) ในแบบของดนตรีคลาสสิก เทคนิคการสะบัดนิ้วจะมี 3 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า โกวิทช์ขันธศิริ ได้สร้างสรรค์การบรรเลงเพลงไทยด้วยไวโอลินโดยการนำเอาเทคนิคการบรรเลงซอด้วงมาใช้กับไวโอลินซึ่งมีลักษณะทางกายภาพและการบรรเลงที่มีความคล้ายคลึงกัน พบการใช้เทคนิค ดังนี้

1. เทคนิคมือขวา ได้แก่ การสีสะอึก การสีคันชักหนึ่ง การสีคันชักสอง สาม และ สี่

2. เทคนิคมือซ้าย ได้แก่

2.1 การพรมนิ้ว มี 4 แบบคือ

2.1.1 พรมนิ้วเปิดสาย เทคนิค นี้ จะปฏิบัติโดยการทริล(Trill) โน้ตสายเปล่ากลับนิ้ว 2 แล้วจบที่สายเปล่า

2.1.2 พรมนิ้วเปิดยื่นเสียงอื่น คือ การใช้นิ้วใดนิ้วหนึ่งยื่นเสียงไว้แล้วตามด้วยการตะนิ้วถัดไปด้วยวิธีพรมนิ้ว จบลงด้วยการยกนิ้วที่พรมขึ้น

2.1.3 พรมนิ้วปิด เทคนิคนี้ปฏิบัติ โดยการกดนิ้วใดนิ้วหนึ่งเป็นเสียงหลักแล้วพรมนิ้วถัดไปจบด้วยนิ้วที่พรมจะทำให้เสียงที่พรมนั้นมีความโดดเด่นขึ้น

2.1.4 พรมนิ้วจากหรือครั้นนิ้ว ในทางซอ คือ การใช้นิ้วชี้และนิ้วกลาง เรียงชิดติดกัน กระทบลงไปบนสายพร้อมกันโดยเร็ว 2-3 ครั้งโดย นิ้วชี้อยู่ในตำแหน่งปกติและสี่สายเปล่าเสียงเด่นที่เกิดขึ้นจะเป็นเสียงของสายเปล่า คละเคล้ากับเสียงจากนิ้วกลางที่จงใจกดผิดตำแหน่งเปรียบเทียบกับไวโอลิน

2.2 นิ้วประ จะมีความคล้ายกับการสีแบบพรมนิ้ว แต่นิ้วประจะข้ามตัวโน้ตเช่น มี กับ ซอล ลากับโด เป็นต้น

2.3 การรูดนิ้วและนิ้วแฉ่ หรือ ชิฟติง (Shifting) ในเทคนิคของไวโอลิน เทคนิคนี้จะใช้ใน ทุกๆ บทเพลงเพื่อสร้างความอ่อนหวานของโน้ต

2.4 สะบัดนิ้ว เป็นเทคนิคที่มีการใช้ บ่อยในทุกๆ เพลง ในทางดนตรีตะวันตกเรียก เทคนิคนี้ว่า เกรส โน้ต (Grace note)

วิธีการสอนการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทย ของ โกวิทย์ขันธศิริ พบว่า ผู้ที่จะเรียนไวโอลิน สำเนียงไทยจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ บรรเลงไวโอลินและความรู้เรื่องเพลงไทยในระดับ หนึ่งเสียก่อนจึงจะสามารถฝึกไวโอลินสำเนียงไทย ได้ การสอนจะใช้วิธีการอธิบายและสาธิตพร้อมยก ตัวอย่าง ก่อนที่จะเข้าสู่การฝึกเทคนิคต่างๆ จะให้ ผู้เรียนเล่นไวโอลินเพลงไทยทางหมู่โน้ต 7 ห้อง แรก จากนั้นท่านก็จะสอนให้ใช้เทคนิคการประดับ โน้ตให้เกิดความสวยงามในลักษณะของการเดี่ยว ไวโอลิน ทั้งนี้จะให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้หากเทคนิคที่มีความยุ่งยากจะให้ผู้เรียน บันทึกรีดโอและนำไปศึกษาฝึกฝนด้วยตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง การบรรเลงและ การสอนไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทย์ขันธศิริ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ด้านเทคนิคการบรรเลงไวโอลินสำเนียง ไทยของโกวิทย์ขันธศิริ

1.1 การเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อมสำหรับการ บรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยจากการสัมภาษณ์ โกวิทย์ขันธศิริ ผู้ที่จะบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยได้ ดีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทั้งการสี ซอไทย และไวโอลินเป็นอย่างดี เพราะการบรรเลง ไวโอลินนั้นจะอาศัยเทคนิคจากซอมาใช้เป็นส่วน มาก จึงจะทำให้การบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยนั้น สื่อออกมาในรูปแบบของเพลงไทยได้อย่างดี สอดคล้องกับ สุกรี เจริญสุข (2541: 13-17) กล่าว

ว่า ดนตรีเป็นเรื่องของการได้ยิน การฟังเสียงเพี้ยน การตอบสนองการฟังย่อมเพี้ยนไปด้วย การได้ยิน เสียงที่ถูกดัด การตอบสนองการได้ยินย่อมถูกต้อง ด้วย ดังนั้น การศึกษาของคนเก่ง มีหัวใจอยู่ดังนี้เรา ต้องศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาความเก่งของเด็กผ่านการ ศึกษาอบรมสั่งสอน ความสามารถทางดนตรีก็ เหมือนกับความสามารถทางด้านอื่นๆ ที่ทุกคน สามารถเรียนได้เหมือนกัน

2.2 เทคนิคการบรรเลงไวโอลินสำเนียง ไทย

2.2.1 การสีสะอึก การสีสะอึกเป็น เทคนิคของซอไทยซึ่งจะมีการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกับ เทคนิค สเลอสตักคาโต (Slured Staccato) โดยใช้ เทคนิค ปอร์ตาโต (Portato) ของไวโอลิน คือจะใช้ คันชักซ้ำกันอาจจะขึ้นหรือลง โดยให้เสียงขาดจาก กันไม่ต่อเนื่อง จากซ้ำไปเร็วใน 1 คันชัก เทคนิคนี้ จะใช้ข้อมือของผู้บรรเลงเป็นตัวกำหนดความสั้น ยาวและความเร็วของตัวโน้ต สอดคล้องกับ Jack M. Perncky (1998: 121-132) ได้กล่าวว่า สเลอ สตักคาโต (Slured Staccato) ที่เล่นด้วยคันชักลง ควรเล่นบริเวณโคนคันชักไปจนถึงปลายคันชักซึ่ง ในความเป็นจริงมีลักษณะการพอน้ำหนักระหว่าง โน้ตน้อยมากเมื่อคันชักกำลังสืออยู่บนสายและกำลัง เคลื่อนที่ ผู้เล่นหลายคนเล่นสเลอสตักคาโต (Slured Staccato) ด้วยคันชักลง โดยปิดข้อมือลงเล็กน้อย (ไม้ของคันชักเอียงมาทางผู้เล่น) และ สำนัก มาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวง มหาวิทยาลัย (2544: 288-293) กล่าวว่า สีโดยการ สีคันชักเข้าให้เกิดเสียงขาดเป็นตอนๆ เริ่มจากเร็ว ลงมาช้า นิยมบรรเลงในทางเดียวต่อจากสิ่ว

2.2.2 พรมนิ้วการพรมนิ้วจะมี ลักษณะที่คล้ายเทคนิคทริล (Trill) ของไวโอลินใน การบรรเลงเพลงไทย หากโน้ตที่เป็น โน้ตลากยาว เพลงไทยจะใช้เทคนิคการพรมนิ้วเข้ามาใช้แต่ใน การบรรเลงแบบตะวันตกจะใช้เทคนิคการวิบราโต (Vibrato) ซึ่งในการพรมนิ้วนี้จะทำให้ลักษณะของ การบรรเลงสื่อให้เห็นถึงสำเนียงไทยได้ชัดเจนขึ้น

สอดคล้องกับ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงาน ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (2544: 288- 293) กล่าวว่า การใช้ท่วงปลายนิ้วแต่ละนิ้ว ให้เกิดเป็นเสียงสูง ขึ้นไปสลับกับเสียงเดิมและช่วงยาวกว่านิ้ว

2.2.3 นิ้วประ จะมีความคล้ายกับการสีแบบพรหมนิ้ว แต่นิ้วประจะข้ามตัวโน้ตเช่น มี กับ ซอล ลากับโด เป็นต้น โดยการสีสายเปล่า แล้วใช้ ท้อง นิ้วบริเวณกึ่งกลางของนิ้วกลางและยก ในความเร็วพอประมาณจะเกิดเสียงสูงต่ำสลับกัน ภายในหนึ่งคันทักสอดคล้องกับ สำนักงานปลัด ทบวงมหาวิทยาลัย (2544: 288-293) นิ้วประคือ การสีสายเปล่าแล้วใช้ ท้อง นิ้วบริเวณกึ่งกลางของ นิ้วกลางและยกในความเร็วพอประมาณจะเกิดเสียง สูงต่ำสลับกันภายในหนึ่งคันทัก

2.2.4 การรูดนิ้วและนิ้วแฉ่ หรือ ชิฟติง (Shifting) ในเทคนิคของไวโอลิน เทคนิคนี้จะ ใช้ในทุกๆ บทเพลงเพื่อสร้างความอ่อนหวานของ โน้ต วิธีการปฏิบัติคือ การรูดนิ้วไปบนสายในขณะที่ มือซ้ายยังสอยอยู่ เป็นการเลื่อนนิ้วจากตำแหน่งปกติ ไปยังตำแหน่งที่สูงขึ้นหรือต่ำลง เสียงที่ได้จะเกิด ความอ่อนหวานหรือบางครั้งต้องการความโหยหวาน ของทำนองในเพลงเศร้าก็สามารถใช้เทคนิค การรูดนิ้วได้ ทั้งนี้ความรู้สึการมณของตัวโน้ต จะเกี่ยวข้องกับการใช้คันทักด้วยสอดคล้องกับ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวง มหาวิทยาลัย (2544: 288-293) กล่าวว่า รูดนิ้ว คือ การสีขณะที่ใช้นิ้วเลื่อนตำแหน่งให้ระดับเสียงสูงขึ้น จากปกติอีกหนึ่งเสียงหรือมากกว่า (บางครั้งเรียก โทนนิ้ว) และ Vincent Oddo (1976: 103) กล่าวว่า การเปลี่ยนตำแหน่งกดนิ้ว (Position) สามารถ กระทำได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนสามารถปฏิบัติการใช้นิ้ว ในรูปแบบพื้นฐานได้ ซึ่งการเปลี่ยนตำแหน่งกดนิ้ว (Position) ต้องอาศัยการประสานงานระหว่างคันทัก และการเคลื่อนไหวของนิ้วมือซ้าย ประกอบกับ ลักษณะท่าทางของมือซ้ายและแขนซ้ายที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้การเปลี่ยนตำแหน่งกดนิ้ว (Position) ที่ราบเรียบและสมบูรณ์

2.2.5 เทคนิคสะบัดนิ้ว เป็น

เทคนิคที่มีการใช้บ่อยในทุกๆ เพลง ในทางดนตรี ตะวันตกเรียกเทคนิคนี้ว่า เกรส โน้ต (Grace note) ปฏิบัติโดยการสี 1 คันทักแล้วใช้นิ้วกดให้เกิดเสียง ที่แตกต่างกัน 2-3 เสียงด้วยความเร็วโกวิทช์ขันศิริสอนโดยการอธิบายพร้อมสาธิต และผู้เรียนให้ ปฏิบัติตาม ในอันดับแรกให้ฝึกการเล่นโน้ตสะบัด เสียงเดียวในสายเปล่าและนิ้วที่ 1 ก่อน ทั้งขึ้นและ ลง จากนั้นค่อยให้ฝึกในตำแหน่งนิ้วที่ 1 กับ 2 และ 2 กับ 3 ต่อไป นอกจากนี้หากผู้เรียนได้มีการฝึก ไวโอลินมาบ้างแล้วในระดับหนึ่งจะสามารถฝึก เทคนิคนี้ได้อย่างง่ายดาย เพราะเทคนิคนี้จะมีความ คล้ายคลึง กับเทคนิค เกรส โน้ต (Grace note) ใน แบบของดนตรีคลาสสิก สอดคล้องสำนักมาตรฐาน อุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (2544: 288-293) กล่าวว่า สะบัดนิ้วคือการใช้ คันทักออกหรือคันทักเข้า 1 ครั้งแต่ใช้ปลายนิ้วมือ ซ้ายกดลงบนสายขอให้ได้ 3 เสียงเรียงกันหรือข้าม เสียงด้วยความเร็วพอประมาณให้เสียงชัดเจนเท่า กันทุกเสียง

2. การสอนไวโอลินสำเนียงไทยของโกวิทช์ขันศิริ

การสอนไวโอลินสำเนียงไทยนั้น รศ.ดร.โกวิทช์ขันศิริ จะใช้วิธีการสอนโดยการบรรยาย สาธิต และยกตัวอย่างประกอบ ซึ่งท่านจะใช้ความรู้ ที่ท่านมีเป็นหลักในการสอน โดยจะสาธิตให้ผู้เรียน ดูก่อนพร้อมอธิบายวิธีการปฏิบัติเทคนิคต่างๆ หาก เป็นเทคนิคที่มีความซับซ้อน ท่านจะให้ผู้เรียน บันทึกรวดโอ กลับไปฝึกที่บ้านทั้งนี้ในการสอน เทคนิคต่างๆ ท่านยังต้องเอาใจใส่ในทุกขั้นตอน โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ ท่านยังให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด สร้างสรรค์ในการใส่เทคนิคต่างๆ เข้าไปในบทเพลง ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แชมมณี (2545: 4-8) ได้ อธิบายว่า ดิวอี้ (John Dewey) เป็นต้นคิดในเรื่อง ของ “การเรียนรู้โดยการกระทำ” อันเป็นแนวคิดที่ แพรวหลายและได้รับการยอมรับทั่วโลกมานานแล้ว

การจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจัดทำนี้ นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการเป็นผู้รับมาเป็นผู้เรียน และเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูจากผู้สอน หรือ ผู้ถ่ายทอดข้อมูลความรู้ มาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาทนี้ เท่ากับเป็นการเปลี่ยนจุดเน้นของการเรียนรู้ว่าอยู่ที่ผู้เรียนมากกว่าอยู่ที่ผู้สอน และ จิติกานต์ จินารักษ์ (2551) ได้ศึกษาวิจัยกระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร กรณีศึกษาชุดเพลินพาทย์ระนาดเอก พบว่าครูประสิทธิ์ ถาวร มีหลักการถ่ายทอดระนาดเอกที่หลากหลายโดยประเมินจากความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้ทักษะการบรรเลงระนาดเอกแล้วจึงพิจารณาเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับผู้เรียนนอกจากนี้ยังพบว่าการฝึกตีระนาดเอกในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการใช้กลวิธีการบรรเลง ผ่านการต่อเพลงตามลำดับ และมีการประเมินผลด้วยการสังเกตเพื่อตรวจสอบควบคู่กับให้การแนะนำของครูทุกครั้งเพื่อให้ผู้เรียนทราบจุดดีจุดบกพร่อง และเพื่อปรับแนวทางในการพัฒนาการบรรเลงระนาดเอกให้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ไชแสง ศุขะวัฒน์. (2554). *สังคีตนิยมว่าด้วยเครื่องดนตรีของวงดุริยางค์*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิติกานต์ จินารักษ์. (2551). *กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร กรณีศึกษาชุด เพลินเพลงพาทย์ระนาดเอก*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล
- ทิตนา แคมมณี. (2545). *การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยงยุทธ เอี่ยมสะอาด. (2555). *การศึกษาเดี่ยวไวโอลินเพลงลาวแพนของรองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทช์ขันธศิริ*. ศศ.ม.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรนครินวิโรฒ.
- สุกรี เจริญสุข. (2541). *จะฟังดนตรีอย่างไรให้ไพเราะ*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.
- สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- Oddo, V. (1979). *Playing and Teaching the Strings*. California : Wadsworth Publishing Company.
- Perncky, M.J. (1998). *Teaching the Fundamentals of Violin Playing*. Florida : Bivrchard.

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง การบรรเลงและการสอนไวโอลินสำเนียงไทยของ โกวิทช์ขันธศิริ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องการสอนในรูปแบบอื่นของ โกวิทช์ขันธศิริ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของวิธีการสอน
2. ควรศึกษาการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของนักดนตรีท่านอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบวิธีการบรรเลงไวโอลินสำเนียงไทยของนักดนตรีแต่ละท่าน
3. ควรนำองค์ความรู้จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ไปพัฒนาต่อยอดในการวิจัยสร้างสรรค์เพลงในสำเนียงอื่นๆ เช่น สำเนียงอีสาน สำเนียงเหนือ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณโกวิทช์ขันธศิริ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมัลลิกา ธนลาภประเสริฐ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณ ผศ.ดร.สยามจงประโคน ที่ให้คำปรึกษาในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณคณาจารย์วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามที่ให้คำปรึกษาในด้านต่างๆ อันมีประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้

การศึกษาแนวคิดอุดมการณ์รวมกลุ่มแอฟริกาในภาพยนตร์แบล็คแพนเธอร์ A Study of the Pan-Africanism Represented in Marvel's *Black Panther* (2018)

เจนจิรา จิตรไพบูลย์¹, กัลยรักษ์ สถาพรพงษ์²
Jenjira Jitpaiboon¹, Kanyarak Sathapornpong²

Received: 2 June 2019

Revised: 9 September 2019

Accepted: 18 October 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งค้นหาบริบทแวดล้อมที่สนับสนุนแนวคิดอุดมการณ์รวมกลุ่มแอฟริกา (Pan-Africanism) ทั้งในด้านของการพัฒนาบุคลิก และคำพูดของตัวละคร ที่ปรากฏในภาพยนตร์แบล็คแพนเธอร์ (Black Panther) ของค่ายมาร์เวล ซึ่งออกฉายทั่วโลกในปี 2561 โดยใช้การวิเคราะห์ทางเอกสาร ได้แก่ สัมภาษณ์บทและบริบททางประวัติศาสตร์สังคม เพื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์จริงและนักเคลื่อนไหวที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ ผลการค้นหาค้นหาบริบทสอดคล้องแนวคิดอุดมการณ์รวมกลุ่มแอฟริกาผ่านตัวละคร ได้แก่ เอ็นโอบู คิลมมิงเจอร์ นาเกีย และทีซาลา สะท้อนแนวคิดและความเชื่อในการสร้างความเคลื่อนไหวทั่วโลกเพื่อผืนทวีปแอฟริกาทั้งภายในและภายนอกทวีป

คำสำคัญ : มาร์เวล, แบล็คแพนเธอร์, ซูเปอร์ฮีโร่, อุดมการณ์รวมกลุ่มแอฟริกา, แอฟริกา, นักเคลื่อนไหว
อุดมการณ์รวมกลุ่มแอฟริกา

Abstract

This article aims to investigate Marvel's *Black Panther* (2018) focusing on utterances and the characterizations of the main actors in the movie. Researchers intended to define any support for the Pan-Africanism concept that may have existed and explore how the movie was related to real events or activists in history. Textual analysis, namely, intertextuality and socio-historical context, was applied. The findings of the study revealed Pan-Africanism was represented in Marvel's *Black Panther* mainly through four characters: N'Jobu, Erik Killmonger, Nakia and T'Challa. They held strong beliefs and enough faith to forge a worldwide movement that would reunite all African indigenous people of native African origin living outside the continent.

Keywords: Marvel, Black Panther, Superheroes, Pan-Africanism, Africa, Pan-Africanists

¹ อาจารย์ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

² นักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

¹ Lecturer, Faculty of Liberal Arts, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, jenjira.jit@gmail.com

² 4th year Student, Faculty of Liberal Arts, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, kanyaraksth@gmail.com

Introduction

After Marvel, an American entertainment company that produces superhero comics and movies, released *Iron Man* in 2008 and created Marvel Cinematic Universe (MCU), it became one of the most profitable companies in America and worldwide for its exciting stories and characters. Marvel usually produces superhero movies, inspired by real events and real people; thus, the audiences can engage their feelings with the movies and the characters easily (Yenisey, 2018).

Black Panther first appeared in Marvel's *Fantastic 4* comic in 1966 and then was transformed into a movie, directed by Ryan Coogler, and released on February 16th in 2018. After the *Black Panther* movie had been released, the movie gained massive interests because the leading casts and production teams were all black while the white characters and production staff members were the minority contrasting to previous Marvel's movies where all heroes are white (Reid-Cleveland (2018). The movie included a large number of black people: Ryan Coogler (director), Ruth E. Carter (costume designer), Chadwick Boseman (T'Challa/Black Panther), Michael B. Jordan (Erik Killmonger), Angela Bassett (Ramonda/Queen Mother), Letitia Wright (Princess Shuri), Lupita Nyong'o (Nakia/T'Challa's lover), Danai Gurira (Okoye), Daniel Kaluuya (W'kabi/Broder tribe's leader), and Winston Duke (M'Baku/Jabari tribe).

The movie's core plot involves claiming the rights of African people living worldwide, not just in the African continent. An article, based on analysis of intertextuality and

socio-historical context, suggests the plot may be linked to the concept of Pan-Africanism and its movement.

Therefore, the method of textual analysis, namely, intertextuality and socio-historical context, was applied in order to explore the supporting ideas for the Pan-Africanism concept and to analyse how the movie is related to real events and main activists in history. The focus was on the utterances and characterization of the main characters in the movie.

Results

Pan-Africanism

As defined by Cambridge Dictionary (n.d.), Pan-Africanism is "a belief that people from Africa and their descendants should be united, or a movement to achieve such unity".

Pan-Africanism is an idea of African origins and African Diaspora, African descendants who have not settled in Africa, for seeking unity. Pan-Africanism has represented the complexities of black political and intellectual thought over two hundred years. The movements of Pan-Africanism were often changed according to activists' focuses, such as politics, ideology, organisations and culture. It is a belief that all African people share not only a common history, but also a common destiny (Makalani, n.d.).

The definition above matches very well with the key plot of *Black Panther* where T'Challa who returns to his land Wakanda in order to succeed the throne after the death of his father, King T'Chaka but is challenged for the throne from Erik Killmonger, T'Challa's

cousin who was born and raised in the slums of Oakland, USA.

Erik Killmonger is the son of Prince N'Jobu, T'Chaka's brother who is sent to Oakland, USA for War Dogs assignment but Prince N'Jobu betrays Wakanda by disclosing the existence of Wakanda and smuggled Vibranium to America in order to give African Americans a tool with the hope to help them claim their equal rights in America. Prince N'Jobu, therefore, is killed by King T'Chaka.

Killmonger adopts his father's perspective and returns to Wakanda to challenge T'Challa for his rightful place of Wakanda's throne. Just as his father, his desire is to claim rights for black people in the world.

Even though, the movie is quite new, released in 2018, the situation of African people has not yet been improved and their suffering situations are reflected across the movie

Oginni and Moitui (2016) points out that "over decades, Pan-Africanism has been conceived as a viable instrument and ideology of political liberation while African Renaissance (a shared vision for the renewal of Africa, defined as the furtherance of Pan-Africanism within a global context) has recently emerged as a modern philosophy aimed at liberating African people from hyper-spiritual and mental colonization, and a hangover influence and hypnotic control, generally called neo-colonization. Given that African people have long suffered from anti-humanism, deprivations, dominations, suppressions and lynchings, it is unfortunate that the political independence of Africa has not brought far-reaching improvement to its citizens' well-being since 1960", (p.40).

The evidences to support Oginni and Moitui (2016)'s statement can also be found in many dialogues across the movie mainly through four main characters: N'Jobu, Erik Killmonger, Nakia and T'Challa.

The following conversation is taken from the scene that Prince N'Jobu gets caught for his betrayal. The concept of Pan-Africanism is explicit here as well as the difficult situation of African Diasporas all over the world.

1. *N' Jobu: I observed for as long as I could. Their leaders have been assassinated. Communities flooded with drugs and weapons. They are overly polices and incarcerated. All over the planet, our people suffer because they don't have the tools to fight back. With vibranium weapon, they could overthrow every country and Wakanda could rule them all the right way.*

The following conversations between T'Challa and Killmonger are taken from the scene where T'Challa becomes the King of Wakanda and Killmonger goes to Wakanda to claim his rightful place for the throne.

2. *Killmonger: Y'all sittin' up here comfortable. Must feel good. It's about two billion people all over the world that looks like us. But their lives are a lot harder. Wakanda has the tools to liberate them all.*
T'Challa: And what tools are those?
Killmonger: Vibranium. Your weapons.
T'Challa: Our weapons will not be used to wage war on the world. It is not our way to be judge, jury and executioner for people who are not our own.

Killmonger: But didn't life start right here on this continent? So aint' all people your people?

Killmonger's utterances above obviously show that he applies his father's will which is to form unity and equality for all African Diasporas. The hardship of African Diasporas is also outstanding through his utterances.

Apart from Killmonger and N'Jobu, another character who also represents the idea of Pan-Africanism is Nakia, T'Challa's lover. The following conversations are uttered by T'Challa and Nakia.

3. *Nakia: I found my calling out there. I've seen too many in need just to turn a blind eye. I can't be happy here knowing that there're people out there who have nothing.*
T'Challa: What would you have Wakanda do about it?
Nakia: Share what we have. We could provide aid and access to technology and refuge to those who need it. Other countries do it, we could do it better.
T'Challa: We are not like these other countries, Nakia. If the world found out what we truly are what we possess, we could lose our way of life.
Nakia: Wakanda is strong enough to help others and protect ourselves at the same time.

The words "people out there" refers to African Disporas. At the beginning, Nakia is the only Wakandan who is determined to help African people outside Wakanda.

Based on dialogues 2 and 3 above, it is clear that T'Challa, at first, is against to the idea

of Pan-Africanism. The excerpt from dialogue 2 "...It is not our way to be judge, jury and executioner for people who are not our own..." can be analysed that T'Challa considers people inside Wakanda nation are his responsibility while those living outside are not.

However, at the end of the movie, after the death of Killmonger, T'Challa's perspective is changed. He decides to open Wakanda to the world and provides aid to help African Disaporas.

The following conversation is taken from the scene at the end of the movie. T'Challa and his sister, Shuri, go to the abandoned buildings, located in Oakland, USA, where Prince N'Jobu and Killmonger used to live.

4. *King T'Challa: I bought this building. And that building. And that one over there. This will be the first. Wakandan International Outreach Center. Nakia will oversee the social outreach. And you will spearhead the science and information exchange.*

All conversations above illustrate the concept of Pan-Africanism, but with different movements. However, they are all aware of the difficult life of African Disaporas who have still been treated unequally. They; therefore, have the same goal which is to reunite and help all African people all over the world which fits well with Pan-Africanism's aforementioned definition.

According to Adi and Sherwood (2003), Pan-Africanism can be represented in many various ways as a group of perspectives and actions, a social and political movement, an ideology, or a general philosophy in order to

protect the right of African Disaporas from the colonization and racial discrimination.

The Atlantic Slave Trade

Black Panther movie also mentions one of the most significant events in the African people history, the Atlantic Slave Trade, which is linked to Pan-Africanism's concept.

The following utterances are said by T'Challa and Killmonger before Killmonger dies.

5. *T'Challa: Maybe we can still heal you.*
Killmonger: Why? So you can just lock me up? Nah. Just bury me in the ocean with my ancestors that jumped from the ships. 'Cause they knew death was better than bondage.

Uzoigwe (2008) asserts that "Studying the African Diaspora and Pan-Africanism particularly is a complex, often frustrating task. For thousands of years people of African origin had found themselves in foreign lands for a variety of reasons and impulses. But their dispersals were, for most of this long period, isolated, hardly noticeable, developments because they occurred in trickles. It was not, however, until the period of the trans-Atlantic slave trade that the movements became more purposive and gradually climaxed in a flood before ebbing in the nineteenth century" (p.4).

Pan-Africanists

All the characters, namely, N'Jobu, Killmonger, Nakia and T'Challa, can represent the main Pan Africanists in the history.

Amongst a number of Pan-Africanism, Du Bois' ideas are strongly relevant to the main

plot of the movie which reflects through two of the characters, Prince N'Jobu and Killmonger.

Prince N'Jobu is sent to California, the United States, for a War Dog Assignment. He falls in love with an American woman. They, later, have a child, Killmonger, was then born and raised in the United States. Both Prince N'Jobu and Killmonger have a chance to witness the situation of African people outside Wakanda which radicalises their perspectives and; therefore; urge them to fight for the right of African people outside the continent. It can be claimed that both Prince N'Jobu and Killmonger represent African American people.

According to Biography.com Editors (2019), William Edward Burghardt Du Bois, who was better known as W.E.B. Du Bois, was also born and lived in America, at Great Barrington, in Massachusetts, the United States. It was said that Du Bois was "an influential African American rights activist" during the early 20th century. He was also the first African American who earned a Ph.D. from Harvard University.

Du Bois was sometimes referred to "the father of Pan-Africanism" as he co-founded the National Association for the Advancement of Colored People or NAACP in 1909 in the United States (Napier, 2013).

His work included numerous pieces of famous writings, not only for academics, but also articles for the popular press involving the struggle in life of African American people. One of the books that became popular calling for national attention was *The Souls of Black Folk* (1903) (W.E.B. Du Bois Papers, 2017).

The Souls of Black Folk presented the idea of Double Consciousness which refers to the individual sensation of feeling and thought that one's identity is divided into several parts, making it difficult or impossible for individual to have one unified identity. Double Consciousness forces African Americans to devalue themselves by whites' judgments and society (Kuryla, 2003).

Gearey (2012) suggested "Du Bois' understanding of the Negro as both part and not part of European civilisation-"integral" and "rejected"-is perhaps an elaboration on the doubleness that defines the souls of black folk" (p.267).

After Killmonger defeats T'Challa, he drinks the Heart-Shaped Herb which gives him the powers of the Black Panther and take him to the Ancestral Plane which will lead him to meet his ancestors.

Unlike T'Challa who meets his father, King T'Chaka, and other ancestors at the place located somewhere in Wakanda nation, Killmonger goes to America where he lives with his father, Prince N'Jobu.

The following is the conversations between Killmonger and Prince N'Jobu.

6. *Prince N'Jobu: What did you find?*

Killmonger: Your home.

Prince N'Jobu: I gave you a key hoping that you might see it someday.

(Killmonger opens his mouth to show the Wakanda sign.)

Prince N'Jobu: Yes, The sunsets there are the most beautiful in the world. But I fear you still may not be welcome.

Killmonger: Why?

Prince N'Jobu: They will say you are lost.

Killmonger: But I'm right here.

Prince N'Jobu: No tears for me?

Killmonger: Everybody dies. It's just life around here.

Prince N'Jobu: Well, look at what I have done. I should've taken you back long ago. Instead, we are both abandoned here.

Killmonger: Well, maybe your home is the one that's lost. That's why they can't find us.

The conversations above reflect the concept of Du Bois's Double Consciousness. While Killmonger comes to Wakanda in order to claim for his rightful place as the King of Wakanda, he still considers America as his home, which is why Ancestral Plane takes him there.

According to Williams (2018), Killmonger was said to be "the only black in the film". He is an African American in Oakland who is judged to be black for his skin colour in a white country while Wakandan are not. Killmonger can represent a Wakandan diaspora who returns to Wakanda to seek for his real home as well as his identity, but he would never be accepted as a Wakandan, as he is a "lost child" or African descendent who was not born and raised in the Africa continent. Even though his body is African, his mind is American. He adopts whites' brutality and uses it against white people.

In addition, other two famous Pan Africanists in the 1960s were Martin Luther King Jr. and Malcolm X. According to Carson and Lewis (2019), both King and Malcom X were

the leaders of the 1960s Civil Rights Movement. However, they adopt different approaches. Martin Luther King Jr. was a member of the Student Nonviolent Coordinating Committee (SNCC). His historical speech "I Have a Dream" was given in Washington on 28th August 1963 in order to promote equality. On the other hand, Malcolm X preferred violence. He urged his followers to defend themselves against white action by any means necessary.

Referred to Carson and Lewis (2019), four main characters in *Black Panther* can be divided into two groups. The first group includes T'Challa and Nakia who can represent the idea of Martin Luther King Jr. where non-violent approaches are preferred. The second group involves Prince N'Jobu and Killmonger who reflect Malcolm X's perspective of violence.

According to Duncan (2018), after the death of Malcolm X, Huey P. Newton and Bobby Seale adopt Malcolm's idea and founded the "Black Panther Party for Self-Defense" on October 15th in 1966, in West Oakland, California. The party aimed to protect African Americans from police brutality by arming African Americans to protect themselves and their neighborhoods.

Based on *Black Panther* movie, Prince N'Jobu and Killmonger also live in Oakland, California, the same location of Black Panther Party. Therefore, it can be claimed that the movie title is related to Black Panther Party. The purpose of the foundation is also the same as Prince N'Jobu and Killmonger's objective as they wish all African Diasporas to be armed with Vibranium, the powerful substances, so

that they can protect themselves and be freed from the oppressors.

Conclusion

It can be claimed that *Black Panther* explicitly promotes the idea of Pan-Africanism which can be seen across the movie through its core plot and characters. The real event that was said to be the onset of Pan-Africanism movement in the history, such as, the Atlantic Slave Trade, is obviously mentioned in the movie through the character, Killmonger. Four main lead characters: N'Jobu, Killmonger, Nakia and T'Challa can also be referred to Pan-Africanists. Even the movie title can also be linked to Black Panther Party which is one of the renowned foundations founded to fight for African American people's right.

The results found and presented in this article can benefit both *Black Panther* fans and general people as they can fully enjoy the movie once they learn and understand the concept and the history behind the story.

The difficult situation of African Diasporas is not new. Learning Pan-Africanism's concept through *Black Panther* can also encourage people which not only refer to only African people but to everyone to help make change in the society.

It can also trigger other researchers to dig deeper into other angles that are related to Pan-Africanism. As the article mainly focuses on Pan-Africanism, other researchers may explore other ideas that are embedded in the movie, such as, Slavery, Biracialism, Racism, and Afrofuturism, etc. for further fruitful discussions and thoughts.

References

- Adi, H., & Sherwood, M. (2003). *Pan-African history: Political figures from Africa and the Diaspora since 1787*. Routledge.
- Biography.com Editors. (2019). W.E.B. Du Bois Biography. Retrieved from <https://www.biography.com/activist/web-du-bois>
- Cambridge Dictionary official website. (n.d.). *Pan-Africanism*. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/pan-africanism>
- Carson, C. & Lewis, D. L. (2019). Martin Luther King Jr. Retrieved from <https://www.britannica.com/biography/Martin-Luther-King-Jr>
- Duncan, A. G. (2018). Black Panther Party. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/Black-Panther-Party>
- Gearey, A. (2012). W. E. B. Du Bois' Ambiguous Politics of Liberation: Race, Marxism and Pan Africanism. Retrieved from <https://ezproxy.tulibs.net/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsbas&AN=edsbas.275EDA72&site=eds-live>
- Kuryla, P. (2003). Pan-Africanism. *Encyclopedia of African American society*. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/Pan-Africanism>
- Makalani, M. (n.d.). Pan-Africanism. Retrieved from <http://exhibitions.nypl.org/africanaage/essay-pan-africanism.html#intro>
- Napier, D. (2013). Pan-Africanism. In Manson, L. P. (Ed.), *Encyclopedia of race and racism* (pp. 291-294). Detroit, M.I. Retrieved from <http://link.galegroup.com/apps/doc/CX4190600338/GVRL?u=rdg&sid=GVRL&xid=64da1bd1>.
- Oginni, O. S., & Moitui, J. N. (2016). African Renaissance and Pan-Africanism, a Shared Value and Identity among African Nationals. *Journal of Pan African Studies*, 9(1), 39-58. Retrieved from <https://ezproxy.tulibs.net/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=113894694&site=eds-live>.
- Reid-Cleveland, K. (2018). 12 Black Marvel characters everyone should know. Retrieved from <https://www.dailydot.com/parsec/black-marvel-characters-mcu/>
- Uzoigwe, G. N. (2008). A Matter of Identity: Africa and Its Diaspora in America Since 1900, Continuity and Change. *African & Asian Studies*, 7(2/3), 259-288. doi:10.1163/156921008X318718
- W.E.B. Du Bois Papers. (2017). *Journal of Pan African Studies*, 10(9), 395-399. Retrieved from <https://ezproxy.tulibs.net/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=129980669&site=eds-live>
- Williams, D. (2018). Three theses about Black Panther. *Africology: The Journal of Pan African Studies*, 11 (9) 27-30. Retrieved from <http://www.jpanafrican.org/docs/vol11no9/11.9-special-5-Williams.pdf>
- Yenisey, Z. (2018). Here's scientific reason why people like Marvel movies more than Dc movies. Retrieved from <https://www.maxim.com/entertainment/why-marvel-movies-are-better-than-dc-movies-study-2018-2>

ความเชื่อทางพุทธศาสนาในวรรณกรรมเรื่อง “Heikemonogatari”

Buddhist Beliefs in “The Tale of Heike”

ปฐมภรณ์ วรศิริ¹

Pathamaphon Varasiri¹

Received: 28 August 2019

Revised: 30 September 2019

Accepted: 22 October 2019

บทคัดย่อ

พุทธศาสนานับเป็นวิถีหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยอดีตมาจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมเรื่อง “เฮเกะโมโนะกาทาริ” (Heikemonogatari หรือ Tale of Heike) เป็นวรรณกรรมสงครามอิงประวัติศาสตร์ที่เขียนจากบันทึกประวัติศาสตร์ในช่วง ค.ศ. 1200 ซึ่งความเชื่อทางพุทธศาสนาได้เผยแพร่ไปยังทุกระดับชั้นของคนในสังคม วรรณกรรมเรื่องนี้จึงสะท้อนสภาพความเป็นจริงรวมถึงความเชื่อทางพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในสมัยดังกล่าวอันเป็นฉากหลังของวรรณกรรม

จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องเฮเกะโมโนะกาทาริ คือ ความไม่จีรังและกฎแห่งกรรม อันเป็นแก่นเรื่องหลักและแก่นเรื่องรอง ความเชื่อทั้งสองถือเป็นฐานในการบอกเล่าความเป็นไปจากจุดสูงสุดสู่ความล่มสลายของตัวละครหลักในเรื่องซึ่งก็คือตระกูลไทระ (Taira) รวมถึงยังปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับแดนสุขาวดี แดนของผู้ที่มีศรัทธาในพระมหาปณิธานของพระอมิตาภะ อย่างแรงกล้าเท่านั้น และปรากฏความเชื่อเรื่องยุคปลายแห่งธรรม (Mappou) ซึ่งเป็นเสมือนกรอบในการดำเนินเรื่องที่เกิดความวุ่นวายจากศึกสงครามและการเปลี่ยนขั้วอำนาจการปกครอง ดังนั้น การศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนาในวรรณกรรมเรื่องนี้จึงสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนาในแง่มุมประวัติศาสตร์ อันนำไปสู่การเข้าใจเรื่องราวในวรรณกรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : เฮเกะโมโนะกาทาริ พุทธศาสนา ตระกูลไทระ

Abstract

Buddhism throughout recorded history has been a way of life for Japanese people, historical literature, such as “The tale of Heike” tells a story about life in Japan around 1200, the period when the Buddhism belief structure propagated to all levels of society. Therefore, this literature implies the way of life and Buddhist thought during this early period.

The study found that Buddhism beliefs, implied in “The tale of Heike”, are “impermanence” and “the law of karma” which are respectively the principle and sub theme of the story. These beliefs describe the fate of the main character, The Taira clan, who went from glory to downfall.

¹ อาจารย์ประจำ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

E-mail: PATHAMAPORN.VA@KMITL.AC.TH

¹ Lecturer, Faculty of Liberal Arts, King Mongkut’s Institute of Technology Ladkrabang

Their thoughts of Nirvana, the Pure Land for those who had strong faith in Bodhisattva, were presented in the story. Awareness of apocalyptic notion (Mappou) was implied through warfare and a dramatic change in political power in the story. This study could bring a deeper understanding of Buddhism beliefs in the period and history itself.

Keywords: Heikemonogatari, Buddhism, Taira Clan

บทนำ

เฮเกะโมโนกาตารีเป็นวรรณกรรมสงครามอิงประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นปลายสมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1185) ซึ่งมีคุณค่าอย่างมากต่อการบอกเล่าเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นจริงไปจนถึงสงครามครั้งใหญ่ที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนผ่านอำนาจไปสู่อีกยุคสมัยหนึ่ง การศึกษาประวัติศาสตร์พุทธศาสนาที่เชื่อมโยงกับตัววรรณกรรม ทั้งพุทธศาสนาในปลายสมัยเฮอันที่เป็นฉากของเรื่องและพุทธศาสนาในสมัยคามกุงะซึ่งเชื่อกันตามหลักฐานว่าวรรณกรรมนี้เขียนขึ้นในสมัยดังกล่าว จะทำให้เข้าใจได้ว่าความเชื่อทางพุทธศาสนาใดปรากฏผ่านเฮเกะโมโนกาตารี และวรรณกรรมนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่ออย่างไร ดังนั้น การทำความเข้าใจพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับตัววรรณกรรมให้มากขึ้น นอกจากจะเป็นการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลในสมัยนั้นจริงตามประวัติศาสตร์แล้ว ยังเป็นการเพิ่มมุมมองในการอ่านวรรณกรรมด้วยแง่มุมทางศาสนาพุทธ ซึ่งย่อมทำให้เข้าใจวรรณกรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประวัติและที่มาของเฮเกะโมโนกาตารีแบบสังเขป

เฮเกะโมโนกาตารีแบ่งกว้างๆ เป็น 3 ฉบับ ได้แก่ 1) ฉบับดั้งเดิมซึ่งเป็นเหมือนบันทึกทางประวัติศาสตร์ แม้ไม่มีหลักฐานแน่ชัดแต่สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 13 และผู้เขียนชื่อยูกิเงะ (長野野一, 1976, p.258) 2) ฉบับ

สำหรับอ่าน ฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดเรียกว่าเอ็นเงียวซึ่งเรียกตามชื่อปี่ญี่ปุ่นในช่วงที่เขียนขึ้นคือ ค.ศ. 1309 มีจำนวน 12 เล่ม 3) ฉบับสำหรับเล่า ฉบับที่เหมาะสมในการใช้เล่าเรื่องที่สุดเขียนขึ้นโดยอาคาชิ คะคุอิจิ ใน ค.ศ. 1371 (Butler, K., 1966, p.7) มีจำนวน 13 เล่ม จุดมุ่งหมายการประพันธ์วรรณกรรมเรื่องนี้เพื่อ 1) บันทึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ บอกเล่าความขัดแย้งทางอำนาจที่เกิดขึ้นในปลายสมัยเฮอันผ่านความเป็นไปของตระกูลไทระ โดยแทรกความขัดแย้งทางอำนาจอันเป็นปรากฏการณ์ในยุคปลายแห่งธรรม (Mappou) 2) เพื่อปลอบประโลมดวงวิญญาณของตระกูลไทระ (Mayo, C.M., 2007, p.15)

เรื่องย่อเฮเกะโมโนกาตารี

เรื่องราวการต่อสู้ของตระกูลไทระและมินาโมโตะ โดยครั้งแรกเน้นไปที่ผู้นำตระกูลไทระหรือไทระ คิโยโมริ ผู้มีอำนาจในราชสำนักและรุ่งเรืองสูงสุดเมื่อบุตรสาวหรือโทคุชิขึ้นเป็นมเหสีของจักรพรรดิทาคาคุระ มีลูกชายซึ่งต่อมาคือจักรพรรดิอันโตกุ ไทระ คิโยโมริจึงมีสถานะเป็นถึงตาของจักรพรรดิและขึ้นเป็นโตโจโตจิน (ค.ศ.1167) ตำแหน่งสำคัญทางการทหารและขุนนางตกเป็นของคนตระกูลไทระ ต่อมา คิโยโมริเริ่มขัดแย้งทางการเมืองกับจักรพรรดิสละราชย์โกะชิรากาวะ โดยจักรพรรดิสละราชย์เป็นรูปแบบการปกครองหลังมานุรูปแบบหนึ่ง แม้สละราชบัลลังก์แล้ว แต่ยังข้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองและมีฐานอำนาจทางการเมือง ทว่าขุนนางต่างไม่พอใจตระกูลไทระ จึงลอบวางแผนทำลายแต่ไม่สำเร็จ

การต่อต้านตระกูลไทรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยอาศัยกำลังทหารจากตระกูลมินาโตะที่เคยพ่ายแพ้แก่ตระกูลไทรในสงครามก่อนหน้า ภายหลังจากเมื่อไทรคิโยโมริเสียชีวิตลง (ค.ศ.1180) สงครามระหว่างตระกูลไทรและตระกูลมินาโตะหรือที่เรียกว่าสงครามเก็มเปอิกก็ได้เริ่มขึ้น เหล่าตระกูลไทรที่แพ้ศึกในแถบคันโตนั้นถูกเครือข่ายของฝ่ายตระกูลมินาโตะไล่ล่าตามถึงเมืองหลวงจนต้องหนีออกจากเกียวโต (ค.ศ. 1183) ไปตั้งรับเพื่อทำศึกที่บริเวณแถบเซโตะโน (ทะเลในซึ่งคั่นกลางระหว่างเกาะฮนชู เกาะชิโกกุ และเกาะคีวชู สามเกาะหลักของประเทศญี่ปุ่น) เรื่องราวจบลงที่ชัยชนะของตระกูลมินาโตะในศึกดันโนะอูระ (ค.ศ.1185) และการล่มสลายของตระกูลไทร เหลือไว้แต่เพียงโทคุชิบุตรสาวของคิโยโมริที่ออกบวชเพื่อสวดภาวนาให้เหล่าคนในตระกูลที่ตายในสงคราม

พุทธศาสนาที่มีอิทธิพลในช่วงเวลาที่เกี่ยวเนื่องกับวรรณกรรมเฮกะโมโนกาตาริ

พุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องหรือแพร่หลายในช่วงเวลาที่เรื่องนี้เขียนขึ้นนั้น มีหลายนิกาย โดยมุ่งเน้นไปที่นิกายสุชาวดี การอธิบายถึงนิกายอื่น ๆ มีขึ้นเพื่อทำความเข้าใจและเสริมความเข้าใจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของนิกายสุชาวดี

1. พุทธศาสนาแบบดั้งเดิม

พุทธศาสนาแบบดั้งเดิมคือ พุทธศาสนานิกายต่างๆ ที่ได้รับจากเกาหลีในช่วงแรกในสมัยอะซึกะ (ค.ศ.538-710) โดยมีตระกูลขุนนางโซงะเป็นผู้อุปถัมภ์ ต่อมา จักรพรรดิเริ่มหันมาเลื่อมใสอย่างจริงจังในสมัยนารา (ค.ศ.710-794) รวมทั้งหมดมี 6 นิกายด้วยกัน ได้แก่ นิกายริทสี นิกายคุมะ นิกายโจะจิทสี นิกายซันรอน นิกายโฮชโซะ และนิกายเคงง (จักรราภา อากาศ, 2003, น.19)

กล่าวได้ว่ายุคพระธรรมรุ่งเรืองเริ่มตั้งแต่ช่วงปฏิรูปศาสนาครั้งใหญ่ในสมัยจักรพรรดิชิซุอิโกะ (ค.ศ.554-628) โดยเจ้าชายไซโตกุ ซึ่งมียาตะ เค

(Miyata, K., 2001, p.124) แสดงทรรศนะว่าเจ้าชายไซโตกุเข้าใจหลักธรรมอย่างท่องแท้และเป็นผู้ก่อตั้งพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยนำหลักธรรมมาเป็นหลักกฎหมายปกครองบ้านเมือง ประกาศอุปถัมภ์พระรัตนตรัย สร้างวัดต่างๆ เช่น วัดชิเทนโน วัดโทไดจิ วัดประจำแคว้น รวมถึงพระพุทธรูปขนาดใหญ่ นับได้ว่าเป็นช่วงที่ใช้พุทธศาสนาสร้างความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคง และความสงบสุขแก่ชาติ จนกระทั่งเข้าสู่สมัยของจักรพรรดิชิไซโตกุ (ค.ศ.749-758, 764-770) ก่อนย้ายเมืองหลวงมายังเฮอันหรือเกียวโตในปัจจุบัน

ช่วงปลายสมัยนารา การบวชหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อชื่อเสียงเกียรติยศของเหล่าขุนนางอย่างหนึ่ง จักรพรรดิคัมมุ (ค.ศ. 737-806) จึงคิดปฏิรูปศาสนาขึ้น โดยเน้นการเคร่งปฏิบัติให้พระมีทั้งการศึกษาและศีลธรรมอันดีงาม ไม่ข้องแวะกับการเมืองหรือชีวิตทางโลก ดังนั้นจึงเกิดนิกายใหม่ขึ้นในสมัยเฮอัน

วัดสำคัญที่ถือเป็นพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมที่มีบทบาทในเรื่องเฮกะโมโนกาตาริคือ วัดโทไดจิ แห่งนิกายเคงง และวัดโคฟูกุจิแห่งนิกายโฮชโซะ

2. พุทธศาสนานิกายเท็นได

ผู้มีบทบาทเผยแผ่คือพระไซโจ เกิดจากการตีความคัมภีร์ในนิกายเคงงใหม่ เน้นการฝึกสมาธิในที่สงบเงียบ เคารพศีลธรรม ไม่ปะปนในวิถีกฤหัสถ์ มีศูนย์กลางอยู่ที่วัดเอ็นเรียวกุจินซาอิเอ (จังหวัดเกียวโตและจังหวัดชิงะในปัจจุบัน)

นิกายเท็นไดได้รับการสนับสนุนจากจักรพรรดิคัมมุจักรพรรดิองค์แรกในสมัยเฮอัน (ค.ศ. 781-806) ที่ต้องการนิกายเน้นความเคร่งในศีลธรรมเพื่อไม่ให้พระมาก้าวร้าวทางการเมือง ผนวกกับการย้ายเมืองหลวง จึงทำให้ผู้มีอำนาจในพุทธศาสนานิกายดั้งเดิมในสมัยนาราลดบทบาทลงไป

ภายหลังลูกศิษย์ของพระไซโจได้แตกเป็นหลายสายและแบ่งนิกายเท็นไดออกเป็นหลายสำนัก สำนักที่ขัดแย้งกันและปรากฏในเรื่องเฮกะ

โมนโกตาริคือ สำนักขัมมแห่งวัดเอ็นเรียกอบเนา อิโอและสำนักจิมแห่งวัดมิโอเตรหรือวัดอนโຈิบบนเขานาการะ (จังหวัดชิงะในปัจจุบัน)

3. พุทธศาสนานิกายสุชาวดี

นับตั้งแต่ปลายสมัยเฮอันซึ่งเป็นช่วงเวลาคือเป็นฉากหลังของวรรณกรรมเรื่องนี้ จนมาถึงต้นสมัยคะมะกุระซึ่งเป็นช่วงเวลาที่วรรณกรรมเขียนขึ้นนั้น เพ็ชรี สุมิตร (2543, น.42) กล่าวว่าชาวญี่ปุ่นมีความเชื่อในพุทธศาสนามั่นคงมากเนื่องจากประเทศญี่ปุ่นในระยะดังกล่าวมีความขัดแย้งทางการเมือง สงคราม รวมถึงภัยพิบัติทางธรรมชาติเกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทำให้ผู้คนคิดหาทางพ้นทุกข์จากโลกที่วุ่นวาย พุทธศาสนานิกายสุชาวดีที่ให้ความเสมอภาคจึงถือกำเนิดขึ้น

3.1 พัฒนาการของนิกายสุชาวดี

แนวคิดของนิกายสุชาวดีมีต้นกำเนิดมาจากประเทศจีนโดยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนานิกายเท็นได เริ่มจากสมัยนารา (ค.ศ.710-794) ผู้คนถือปฏิบัติในเชิงพิธีกรรมแสดงความเคารพต่อวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อให้ไปสถิตในแดนสุชาวดีต่อมาสมัยเฮอันในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 9 เกิดการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในราชสำนัก เชื่อพระวงศ์และกลุ่มขุนนางที่ตกต่ำลงจึงรู้สึกถึงความไม่มั่นคงและคาดหวังชีวิตที่รุ่งเรืองในภพหน้า อีกทั้ง ฝ่ายชั่วคราวที่ชนะหวาดกลัววิญญานอาฆาตของผู้แพ้ม้าแก่แค่น จึงมีการสวดภาวนาตามแนวคิดสุชาวดีเพื่อให้วิญญานสงบและส่งวิญญานนั้นไปยังแดนสุชาวดี รวมถึงปิดเป่าตนเองจากสิ่งชั่วร้าย (จักรภา อากาศ, 2003, น.66-67) ในช่วงสมัยดังกล่าว ผู้บำเพ็ญเพียรเท่านั้นจึงสวดภาวนาได้และถือเป็นการสวดปฏิบัติทั่วไปในนิกายเท็นไดพิพาดา ยังเจริญ (2539, น.85) กล่าวว่าไว้ว่าความเชื่อของนิกายสุชาวดีนี้มีมาตั้งแต่สมัยนาราเพียงแต่ไม่แพร่หลายและไม่มียุทธบาทเท่านิกายอื่นจนเข้าสู่ช่วงปลายสมัยเฮอันที่เกิดภาวะสงครามจากความขัดแย้งทางการเมืองทั้งระหว่างขุนนางจักรพรรดิ พระทหาร รวมถึงการเกิดภัยธรรมชาติ

บ่อยครั้ง นับตั้งแต่ ค.ศ. 1118-1181 ทั้งพายุฝน อากาศหนาวเย็น และอุทกภัยอันนำมาซึ่งภาวะขาดแคลนอาหารและโรคระบาด (จักรภา อากาศ, 2003, น.57) ทำให้เกิดความทุกข์ยาก ความรู้สึกไม่จริง และความอนิจจังของชีวิต พุทธศาสนานิกายสุชาวดีที่ปลอบประโลมผู้คนได้จึงเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการใน ค.ศ.1175 โดยมีพระโฮเน็น (ค.ศ.1133-1212) เป็นผู้ก่อตั้งนิกาย แต่เดิม พระโฮเน็นศึกษาในพุทธศาสนานิกายเท็นได แต่มองว่าไม่สามารถช่วยเหลือผู้คนที่กำลังทุกข์ยากจากสงครามหรือภัยพิบัติได้จริง พระธรรมที่แท้จริงควรช่วยประชาชนได้อย่างเสมอภาคกัน พระโฮเน็นจึงศึกษาพุทธศาสนานิกายสุชาวดีและนำมาเผยแพร่อีกครั้ง เพราะมีคำสอนและหลักปฏิบัติที่ไม่ซับซ้อนและปฏิบัติได้ง่ายไม่ว่าใครก็ตาม กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักปฏิบัติที่เข้มงวดหรือความอดสาหัสเพื่อพ้นทุกข์ เพียงแค่ศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อพระอมิตาภะ โดยการสวดพระนามของพระองค์ หรือที่เรียกว่า “เน็มบุทสึ” ก็สามารถไปเกิดในแดนสุชาวดีได้ พุทธศาสนานิกายสุชาวดีจึงเป็นที่นิยมและเติบโตรวดเร็วจนเป็นเหตุให้พุทธศาสนานิกายอื่นๆ ไม่พอใจ นำไปสู่การถูกต่อต้าน (ค.ศ. 1200) โดยมองว่านิกายนี้เป็นอันตรายต่อสังคม จนพระโฮเน็นและลูกศิษย์ถูกเนรเทศออกจากเมืองหลวงใน ค.ศ. 1207 เช่น พระโฮเน็นถูกเนรเทศไปยังโทสะ (จังหวัดโคจิในปัจจุบัน) ซึ่งพระโฮเน็นมองว่าเป็นโอกาสที่จะได้เผยแพร่คำสอนในภูมิภาคอันห่างไกล (จักรภา อากาศ, 2003, น.73) หลังจากที่พระโฮเน็นเสียชีวิต ผู้มีบทบาทต่อนิกายสุชาวดีคือพระชินรัน (ค.ศ. 1173-1262) ลูกศิษย์พระโฮเน็น ซึ่งเป็นหนึ่งในลูกศิษย์ที่โดนเนรเทศเช่นกัน หลักคำสอนและความเชื่อของพุทธนิกายสุชาวดีจึงไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะบริเวณเมืองหลวง (เกียวโต) ดังเช่นนิกายอื่น แต่แพร่กระจายออกไปยังคนทุกแบบทั้งชาวนาชาวไร่คนยากจน คนไม่มีศีล คนบาปคนในท้องถิ่นอื่นๆ เช่น โทสะ (จังหวัดโคจิในปัจจุบัน) เอจิโกะ (จังหวัดนิงงะตะในปัจจุบัน)

อินาดะ (อยู่ในจังหวัดอิบารากิในปัจจุบัน) ซึ่งพระชินริ้นเน้นการเผยแพร่ตามท้องถนนมิใช่ในวัดดังเช่นนิกายอื่น อีกทั้งยังตั้งสำนักการสวดเน้มนุทลีขึ้นที่ราบคันโต และได้กลับมาเผยแผ่ที่เกี่ยวข้องในภายหลังจนกระทั่งพระชินริ้นมรณภาพใน ค.ศ. 1262

3.2 หลักคำสอนและหลักปฏิบัติของนิกายสุชาวดี

พระอมิตาภะเป็นรูปแบบของการแสดงออกซึ่งความกรุณาอันหาที่เปรียบมิได้ของพระพุทธเจ้าที่ต้องการช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ กล่าวคือพระอมิตาภะเมื่อชาติหนึ่งในอดีตเคยตั้งปณิธานไว้ว่าจะช่วยเหลือมนุษย์ทั้งหลายให้ตรัสรู้และหลุดพ้นจากสังสารวัฏ ครั้นเวลาผ่านไปหลายกัลป์ พระองค์สั่งสมบุญบารมีและบำเพ็ญเพียรจนบรรลุนิพพานเป็นพระพุทธเจ้า ณ เวลานั้น พระโพธิสัตว์อมิตาภะได้เนรมิตสรวงสวรรค์ขึ้นในทิศตะวันตกให้ชื่อว่า “แดนสุชาวดี” และทรงสั่งสอนธรรมะอยู่ที่แห่งนั้นสืบมา (ประทุม อังกูรโรหิต, 2534, น.40) หากผู้ใดก็ตามมีศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อพระอมิตาภะและสวดพระนามของพระองค์หรือที่เรียกว่า “การปฏิบัติเน้มนุทลี” ซึ่งคือการเปล่งวาจาว่า “นะมุอมิตะ บุทลี” อันมีความหมายว่า “ข้าพเจ้าขออุทิศตนแด่พระอมิตาภะ” ประทุม อังกูรโรหิต (2534, น.40) ให้ความหมายไว้ว่า “ข้าพเจ้าขอนอบน้อมบูชาพระพุทธเจ้าอมิตาภะด้วยความศรัทธาอย่างจริงใจ” โดยผู้ปฏิบัติต้องตั้งจิตอธิษฐานขอให้ไปเกิดในแดนสุชาวดี การภาวนาอย่างตั้งมั่นจะได้รับความช่วยเหลือให้ไปเกิดยังแดนนั้น ได้รับฟังคำสั่งสอนจากพระอมิตาภะ และได้ตรัสรู้อันเป็นหนทางสู่การนิพพานหลุดพ้นจากวัฏสังสารในที่สุด

หลักคำสอนและหลักการปฏิบัติของนิกายสุชาวดีนั้นง่ายไม่ซับซ้อน จึงเข้าถึงคนทุกชนชั้นและเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจเพื่อใช้ชีวิตท่ามกลางภาวะสงครามและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ลักษณะคำสอนและหลักปฏิบัติแบ่งออกเป็น 2 สำนัก ดังนี้

3.2.1 สุชาวดีเดิม

ยึดหลักคำสอนของพระโชน เน้นการปฏิบัติเน้มนุทลีอย่างแน่วแน่และทุกขณะโดยปราศจากความแคลงใจสงสัย มีหลักสำคัญ 3 ประการคือ 1) บุคคลทุกรูปทุกนามสามารถไปเกิดในแดนสุชาวดีได้ทั้งสิ้น 2) “การปฏิบัติเน้มนุทลี” ใช้เพียงความศรัทธาหรือความวางใจในพระอมิตาภะเท่านั้น 3) “การปฏิบัติเน้มนุทลี” เป็นมรรควิธีเดียวที่ให้ผลสูงสุดในการเกิดในแดนสุชาวดี

3.2.2 สุชาวดีแท้

ยึดหลักคำสอนของพระชินริ้น ตีความและขยายความเพิ่มเติมจากหลักคำสอนเดิมของพระโชน สรุปดังนี้ 1) คำสอนเรื่องวิถีแห่งสุชาวดีเป็นหนทางที่แน่นอนหนทางเดียวที่จะนำมนุษย์ไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ในยุคปลายแห่งธรรม (Mappou) 2) พระมหาปณิธานของพระอมิตาภะที่ต้องการช่วยมนุษย์ให้พ้นทุกข์ครอบคลุมมนุษย์ทุกรูปทุกนาม 3) ศรัทธาในพระอมิตาภะเป็นหลักประกันการหลุดพ้นและการเกิดในแดนสุชาวดี 4) การสวดพระนามพระอมิตาภะหรือปฏิบัติเน้มนุทลีเป็นมรรควิธีเดียวสำหรับการเกิดในแดนสุชาวดี 5) การสวดพระนามพระอมิตาภะบังเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้ตีความต่างกัน โดยคำสอนของพระชินริ้นเน้นเรื่องยุคปลายแห่งธรรม (จะกล่าวในรายละเอียดต่อไป) และเน้นเรื่องการสวดพระนามเพียงครั้งเดียว ไม่จำเป็นต้องสวดในทุกขณะ จึงเป็นที่แพร่หลายในชาวบ้านที่หาเข้ากินคำไม่มีเวลาปฏิบัติภาวนา ซึ่งต่างจากคำสอนของพระโชน แต่ทั้งสองสำนักต่างตีความตรงกันว่ามนุษย์ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ ขอแค่มีศรัทธาอันแรงกล้าต่อพระมหาปณิธานของพระอมิตาภะว่ามีอยู่ในแดนสุชาวดี และการปฏิบัติเน้มนุทลีจะทำให้ไปเกิดในแดนนั้นและพ้นทุกข์ได้ไม่ว่าเพศใดชนชั้นใด ลักษณะทั้ง 2 ประการนี้ล้วนปรากฏในเรื่องเฮกะโมโนกาตาริซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

ความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ปรากฏ ในวรรณกรรมเฮกะโมโหกาทาริ

1. ความไม่จริง

ความไม่จริงหรืออนิจจังเป็นแก่นหลักของเรื่อง การดำเนินเรื่องที่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความล่มสลายของตระกูลไทระ รวมถึงมุมมองของผู้เขียนที่สันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในสมัยคามาคุระ ซึ่งสมัยดังกล่าวนั้นผ่านความวุ่นวายจากศึกสงครามและภัยพิบัติ มุมมองความตายจึงเปลี่ยนไปจากสมัยเฮอัน (Mayo C.M., 2007) กล่าวคือมีดมนขึ้นและรู้สึกได้จริงถึงความไม่แน่นอนของชีวิต

ความไม่จริงปรากฏตั้งแต่ต้นเรื่อง ผู้เขียนใช้เสียงระฆังเป็นสัญลักษณ์บอกความหมายความเป็นอนิจจังในตอนต้น

祇園精舎の鐘の声、諸行無常の響きあり。沙羅双樹の花の色、盛者必衰の理をあらはす。おごれる人も久しからず、ただ春の夜の夢のごとし。たけき者もついに滅びぬ、偏に風の前の塵に同じ。
(ตอน「祇園精」 อ้างอิงจาก <http://www.manabu-oshieru.com/daigakujuken/kobun/heike/01/0101.html>)

เสียงระฆังที่ตั้งจากวัดแฝงถึงความไม่จริงยั่งยืน โดยเสียงระฆังช่วยปลอบประโลมผู้ระทมทุกข์และนำทางวิญญาณของผู้กำลังจะตายไปสู่ภพภูมิหลังความตาย (แดนสุขาวดี) หากได้ยินเสียงระฆังทำให้ตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิต ทั้งการเจ็บป่วยและการตายจาก ซึ่งเป็นไปตามกฎธรรมชาติของชีวิตว่าทุกสิ่งล้วนเป็นอนิจจัง

นอกจากนี้ วิหารของวัดยังมีชื่อว่า มุโจโด (Mujoudou) อันหมายถึงความไม่เที่ยงแท้ ระฆัง 4 ใบที่แขวนอยู่ยังแสดงถึงกฎแห่งความจริง 4 ประการนั่นคือ ชีวิตนั้นทุกข์ มนุษย์ทุกข์เพราะพยายามครอบครอง แต่ไม่สามารถเป็นเจ้าของสิ่งใดได้ เพราะไม่มีสิ่งใดเป็นจริง สรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลง ไม่เที่ยงแท้ และไม่จริง (Varley, P.H., 1994, p.85)

2. การรับผลกระทบ

ความเชื่อเรื่องการรับผลกระทบเป็นเสมือนฐานรองรับเนื้อเรื่องในช่วงครึ่งหลัง กล่าวคือ นับตั้งแต่ที่ผู้นำตระกูล ไทระ คิโยโมริตายลง เหตุการณ์ต่างๆ แสดงให้เห็นว่า ตระกูลไทระเป็นฝ่ายเสียเปรียบในสงครามกับตระกูลมินาโมโตะจนกระทั่งพ่ายแพ้และถูกทำลายสิ้นในที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการตายในสนามรบ การฆ่าตัวตายด้วยการจมน้ำในศึกสุดท้ายที่ดันโนะอูระ ไปจนกระทั่งทายาทตระกูลไทระอย่างโรคุโตะ เหลนชายของคิโยโมริก็ถูกไล่ตามฆ่าไม่ให้เหลือหน่อ

กล่าวได้ว่า การล่มสลายของตระกูลไทระนี้เกิดจากผลกระทบที่เป็นปฏิปักษ์และทำลายเสาะหลักที่ค้ำจุนบ้านเมืองในสมัยนั้น นั่นคือ สถาบันทางศาสนา (Buppou) และสถาบันจักรพรรดิ (Oubou)

ความขัดแย้งกับสถาบันทางศาสนา เช่น การเผาวัดโทไดจิและพระพุทธรูป เผาวัดมิดะระ รวมถึงการปะทะกับสถาบันจักรพรรดิ เช่น การฆ่าเจ้าชายโมจิอิโตะ การลดอำนาจด้วยการจำกัดบริเวณจักรพรรดิสละราชย์โกะชิราคาวะให้อยู่แต่ในตำหนัก ล้วนถือเป็นการทำชั่ว สิ่งสมกรรมเลวจนต้องรับผลกระทบนั้นในที่สุด เช่น การตายอย่างทรมาณราวกับถูกไฟเผาของคิโยโมริ ชีวิตที่เคยรุ่งเรืองของตระกูลไทระเริ่มเสื่อมถอยจากการพ่ายแพ้ในศึกสงครามซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนต้องหนีออกจากเมืองหลวง ไปจนถึงการล่มสลายอย่างสมบูรณ์ในศึกสุดท้ายที่ดันโนะอูระ (ชายฝั่งเมืองชิโมโนะเซกิ จ.ยามากูจิ ทางตอนใต้ของเกาะหลักของประเทศญี่ปุ่น)

นอกจากนี้ ผลจากการทำชั่วและสิ่งสมบาปยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อว่าการรับผลกระทบขึ้นอยู่กับดวงชะตาและบุญที่ริร่อนไปจากกรรมชั่วที่เกิดขึ้น เช่น ตอนที่ไทระ ชิงโมริ ลูกชายคนโตของคิโยโมริกล่าวกับผู้เป็นพ่อที่กำลังจะนำทัพไปจับกุมจักรพรรดิสละราชย์โกะชิราคาวะว่า

「父上のそういうおことばを聞きますと、平家の運命も今はこれまでと思います。人の運命がかたむく時は、かならず悪事を思い立つものです。おそれおおくも法皇様を押しこめ同様にするなどとは、臣下としてこれほどの悪事はごさいますまい。」
(ตอน 「重盛、父をいさめる」 อ้างอิงจาก 長野長野 菅一, 1976, p.64)

ซิงโม่ริ กล่าวว่าเป็นพ่อกำลังประพฤติดีมีชอบ เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะดวงชะตาเริ่มตกต่ำ อีกทั้งได้เน้นย้ำว่าการกระทำผิดต่อจักรพรรดิเป็นสิ่งผิดอย่างมหันต์ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงกรรมชั่วที่คิโยโมริสั่งสมไว้ ชะตาที่ต้องเจอย่อมเกิดจากผลกรรมที่กระทำไว้ด้วย เมื่อทำชั่วย่อมต้องรับผลกรรมในเวลาต่อมา รัฟเฟิร์ต บีดี (Ruppert, B.D., 2001, p.48) ให้ทรรศนะว่า ซิงโม่ริเน้นเรื่องบาปกรรมซึ่งเกิดจากการที่คิโยโมริคิดทำร้ายผู้มีพระคุณอย่างจักรพรรดิผู้ที่ส่งเสริมให้ตระกูลไทรจะมีตำแหน่งบารมียิ่งใหญ่

3. ความเชื่อในแดนสุขาวัต

3.1 แดนสุขาวัตกับการปฏิบัติเน็มบุทสึ

บทพูดของมินาโมโตะ โยริมาสะ นักรบตระกูลมินาโมโตะซึ่งเป็นผู้นำการต้านตระกูลไทรระก่อนเกิดสงครามครั้งใหญ่แสดงให้เห็นความเชื่อดังกล่าว หลังจากทีซอให้เจ้าชายโมจิอิโตะ น้องชายของจักรพรรดิร่วมมือกับตนได้ เกิดการต่อสู้กับตระกูลไทรระจนต้องพาเจ้าชายหนีไปยังเมืองนาราเพื่อสมทบกับกองทัพพระทหารจากวัดโคฟูกุจิ แต่ทำไม่สำเร็จ เจ้าชายโมจิอิโตะถูกฆ่าระหว่างทาง ส่วนโยริมาสะเองเมื่อรู้สึกกว่าพ่ายแพ้ศัตรู จึงตัดสินใจกระทำการคว้านท้องตนเองในที่สุด

頼政は、極楽浄土のあるという西に向かって手を合わせ、<なむあみだぶつ>を十べんほどとなえたのち、しゃがれた声で一首の和歌をよみました。
(ตอน 「扇の芝」 อ้างอิงจาก 長野長野 菅一, 1976, p.105)

โยริมาสะหันไปทางทิศตะวันตก แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าแดนสุขาวัตตั้งอยู่ที่ทิศดังกล่าว ซึ่งมนุษย์จะเห็นพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า เมื่อ

พระอาทิตย์ตก มนุษย์จะได้พักผ่อนและพบความสงบซึ่งผสมกับความเชื่อที่ว่าพระอมิตาภะเนรมิตแดนสุขาวัตไว้ในทิศตะวันตก อีกทั้ง การสวดพระนามพระอมิตาภะ 10 ครั้งก็สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระโชนั้นคือการกล่าวซ้ำในทุกขณะด้วยศรัทธาแรงกล้าต่อพระมหาปณิธานของพระอมิตาภะ

3.2 สตรีเพศกับการปฏิบัติเน็มบุทสึ

หลักคำสอนอีกประการหนึ่งของนิกายสุขาวัตที่ต่างไปจากพุทธศาสนาดั้งเดิมก็คือ มนุษย์ทุกคนสามารถไปยังแดนสุขาวัตได้โดยปฏิบัติเน็มบุทสึ เป็นการให้ความเท่าเทียมและเสมอภาค เพราะทุกคนล้วนมีฐานะเป็นบาปเสมอกัน (จางง์ทองประเสริฐ, 2545, น.237) หลักคำสอนของนิกายนี้จึงค้ำหลักความเชื่ออื่นๆ ทั้งความเชื่อของลัทธิขงจื้อและความเชื่อของพุทธศาสนาดั้งเดิมที่มองว่าผู้หญิงเป็นมาร เป็นบ่อเกิดกิเลส และไม่สามารถนิพพานได้ ดังนั้น ผู้หญิงที่ศรัทธาต่อพระอมิตาภะแล้วปฏิบัติเน็มบุทสึด้วยศรัทธาย่อมสามารถไปยังแดนสุขาวัตและนิพพานได้เช่นเดียวกัน

「なむあみだぶつ、なむあみだぶつ・・・」
この世に希望を失った三人の女は、ひたすら死んでからゆくといい来世の幸福を祈ります。
(ตอน 「妓王」 อ้างอิงจาก 長野長野 菅一, 1976, p.30)

ผู้หญิงในฉากนี้คือ แม่และลูกสาว 2 คน โดยลูกสาวคนโตเคยเป็นนางรำคนโปรดของไทรระคิโยโมริ นามว่ากิโอะ แต่มีเหตุให้ต้องถูกไล่ออกจากเมืองจนเธอตรอมใจ หายที่สุด เข้าสู่ทางธรรมด้วยการบวชช้อยู่ในป่าห่างไกลผู้คนและปฏิบัติเน็มบุทสึภาวนาให้ได้พบความสุขในภพหน้า

3.3 ฝ่ายมินาโมโตะกับการปฏิบัติเน็มบุทสึ

ก่อน ค.ศ. 1207 ที่พระโชนั้นและพระชินรันจะถูกเนรเทศออกจากเมืองหลวง (เกียวโต) ความเชื่อนิกายสุขาวัตแบบพระโชนั้น (การพร่ำภาวนาหลายครั้ง) จะกระจุกและแพร่กระจายอยู่แถบ

บริเวณเมืองหลวง กล่าวคือ นิกายสุชาวดีก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1175 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ตระกูลไทระรุ่งเรืองและมีอำนาจแล้ว ดังนั้นจึงปรากฏการแสดงความเชื่อแบบนิกายสุชาวดี เช่น การปฏิบัติเนมบุทสึในตระกูลไทระที่อยู่ในเมืองหลวงมากกว่าตระกูลมินาโมโตะที่หลังจากพ่ายแพ้ในสงครามก่อนหน้า (สงครามเฮจิ ค.ศ. 1156) ก็กระจายไปอยู่ยังภูมิภาคอื่น

ทว่า ในตัววรรณกรรมนั้นมีนักรบฝ่ายมินาโมโตะหลายคนที่ถูกกล่าวเนมบุทสึอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในพุทธศาสนานิกายสุชาวดีซึ่งค่อนข้างขัดแย้งกับความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ ที่ว่าหลักคำสอนพุทธศาสนานิกายสุชาวดีช่วงก่อน ค.ศ. 1207 แพร่กระจายอยู่ในแถบเมืองหลวงเท่านั้น สันนิษฐานได้ว่าวรรณกรรมเขียนขึ้นในสมัยคามกุงะซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สงครามระหว่างตระกูลไทระและตระกูลมินาโมโตะจบลง ฝ่ายมินาโมโตะกลับมามีอำนาจ และพุทธศาสนานิกายสุชาวดีกลับมาแพร่หลายอีกครั้งซึ่งย่อมส่งอิทธิพลถึงผู้เขียนในช่วงเวลาดังกล่าว อีกทั้ง การที่นักรบฝ่ายมินาโมโตะกล่าวเนมบุทสึอาจสันนิษฐานได้อีกว่า ประการแรก นักรบนั้นอยู่ฝ่ายไทระในสงครามก่อนหน้าและยังอาศัยอยู่ในบริเวณเมืองหลวง ซึ่งตรงกับกรณีของมินาโมโตะ โยริมาสะ (อ้างอิงจากฉากที่สวดภาวนาเนมบุทสึซึ่งกล่าวไปแล้วในหัวข้อ “3.1 แดนสุชาวดีกับการปฏิบัติเนมบุทสึ”) ส่วนอีกประการหนึ่ง สันนิษฐานว่าเป็นการกล่าวแทนฝ่ายไทระที่กำลังจะตายอันเป็นเสมือนการสวดส่งวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับฉากที่คুমะกะเอะ นาโอซาเนะ จำต้องตัดใจฆ่าไทระ อัดสึโมริแม้จะสงสารและต้องการใช้ชีวิตเนื่องจากเห็นว่ายังเด็กและอายุเท่ากับลูกชายของตน

熊谷はあのようにはいたもの、あまりにいとおいしく、目もくち心も消えはてて、どこへ刀をたててよいかわかりません。

「なむあみだぶつ、なむあみだぶつ！」

熊谷は小声でそうつぶやきながら、目をつぶってついに首を取りました。

(ตอน 「諸将の最期」 อ้างอิงจาก 長野長野春一, 1976, p.192)

ตัวของคุมะกะเอะนั้น ตามประวัติศาสตร์ได้ออกบวชเป็นลูกศิษย์ของพระโฮเน็น (Varley, P.H., 1994, p.236) แม้ไม่ได้รับเบ็ดเตล็ดชัดเจน แต่สันนิษฐานว่าผู้เขียนนำความจริงดังกล่าวมาผูกเข้ากับเหตุการณ์ที่คุมะกะเอะสะเทือนใจและปลงอนิจจังเมื่อตนต้องฆ่าอัดสึโมริซึ่งมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับลูกชาย โดยในวรรณกรรมได้กล่าวไว้ว่าคุมะกะเอะออกบวชในภายหลังเพราะสำนึกผิดและเสียใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

4. ยุคปลายแห่งธรรมหรือยุคสิ้นโลก (Mappou)

ปลายสมัยเฮอันเข้าสู่ยุคปลายแห่งธรรมตามความเชื่อทางพุทธศาสนาแบ่งระยะเวลาของธรรมะออกเป็น 3 ช่วง คือ 1) โขโบหรือระยะเวลาของพระธรรมที่แท้จริง อันเป็นช่วงเวลา 500 หรือ 1,000 ปีแรก นับจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน หรือมาจนถึง ค.ศ. 552 ที่พุทธศาสนาเข้าสู่ญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการผ่านเกาหลี พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะยังคงรักษาความผ่องแผ้ว มีการปฏิบัติธรรมและบรรลุนิพพานหรือตรัสรู้ในหมู่มนุษย์ 2) โขโบหรือระยะเวลาที่พระธรรมเสื่อมลง ช่วงเวลา 500 1,000 หรือ 2,000 ปีต่อจากช่วงแรก มีหลักคำสอน พิธีกรรม หรือทรรคนะผิดๆ เข้ามา แม้ยังมีคำสอนกับการปฏิบัติธรรม แต่ไม่มีการบรรลุนิพพาน 3) มัปปอหรือยุคปลายแห่งธรรม เป็นช่วงระยะเวลาต่อเนื่องไปอีก 3,000 หรือ 10,000 ปี ซึ่งยุคปลายแห่งธรรมนี้เริ่มขึ้นใน ค.ศ. 1052 (堀一郎, 2005, p.129) พุทธศาสนิกชนชาวจีนและพุทธกำหนดวันสิ้นชีพของพระพุทธเจ้าไว้ที่ 949 ปีก่อนคริสต์ศักราช จึงเชื่อว่ายุคปลายแห่งธรรมจะเริ่มในช่วง ค.ศ.1052 (Hori, I., 1994, p.102) พระธรรมเสื่อมลงจนมนุษย์เต็มไปด้วยบาปและมลทิน เกิดความวุ่นวายไม่สงบสุข การแสวงหาความหลุดพ้นด้วยตนเองเป็นไปได้ยาก กล่าวคือไม่สามารถปฏิบัติธรรมและตรัสรู้ได้ด้วยตนเอง

4.1 แดนสุชาวดีกับยุคปลายแห่งธรรม

ด้วยความเชื่อเรื่องยุคปลายแห่งธรรมนี้ หลักคำสอนของนิกายสุชาวดีจึงเหมาะสมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของผู้คนได้เป็นอย่างดีในช่วงเวลาดังกล่าวที่เชื่อกันว่ามนุษย์ไม่สามารถหลุดพ้นได้ด้วยตนเอง อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องแดนสุชาวดีด้วย กล่าวคือ โลกปัจจุบันซึ่งอยู่ในยุคปลายแห่งธรรมนั้น เต็มไปด้วยกิเลส บาป และความวุ่นวาย จึงเป็นโลกเสื่อมทราม มนุษย์จึงปรารถนาที่จะไปยังแดนบริสุทธิ์ นั่นก็คือ การไปเกิดยังแดนสุชาวดี

4.2 กลไกของยุคปลายแห่งธรรม

ช่วงกลางสมัยเฮอัน ค.ศ. 1068-1087 ประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้นก่อร่างเสาหลักที่ค้ำจุนกัน นั่นคือกฎหรืออำนาจ 2 ประการ 1) สถาบันทางศาสนา (Buppou; Buddhist Law) 2) สถาบันจักรพรรดิ (Oubou; Imperial Law) โดยในกฎหมายสมัยดังกล่าวระบุไว้ว่าหน้าที่ของศาสนาพุทธคือปกป้องรักษาแผ่นดิน (Kuroda, T., & Stone, J. I., 1996, p.275) แต่เมื่อถึงยุคปลายแห่งธรรมความไม่สงบสุขจะเกิดขึ้น เหตุการณ์ที่รองรับความเชื่อ นั่นคือ อำนาจหลักทั้งสองข้างต้นที่ควรเกื้อกูลกันจะไม่สมดุลอีกต่อไป

ในปลายสมัยเฮอันซึ่งถือว่าอยู่ในช่วงยุคปลายแห่งธรรม ได้เกิดความวุ่นวายและการสู้รบขึ้น ซึ่งสภาพดังกล่าวสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่าเมื่อพระธรรมเสื่อม ความพิวาศจะบังเกิด โดยเริ่มจากอำนาจหรือเสาหลักอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมล่มสลาย จากที่อำนาจทั้งสองเกื้อหนุนกันกลับขัดแย้งกัน จนกระทั่งถูกทำลายลง เมื่ออำนาจทั้งสองเสื่อมสลาย ชาติบ้านเมืองก็จะล่มสลายไปในที่สุด ผู้คนในสมัยนั้นต่างมีความรู้สึกหวาดกลัวเช่นนี้อยู่ซึ่งเห็นได้จากบันทึกของชนชั้นสูงในสมัยนั้น (関口忠男, 2007, p.294)

4.3 เหตุการณ์ในเรื่องเฮเกะโมโนกาตาริตามกลไกของยุคปลายแห่งธรรม

4.3.1 การปะทะกันระหว่างสองเสาหลัก

ศาสนาพุทธในช่วงแรกนั้นนำเข้ามาเพื่อปกป้องรักษาบ้านเมือง เช่น ในสมัยจักรพรรดิชิซุอิโกะ มีการสร้างวัดชิเทนโนเพื่อปกป้องชาติบ้านเมือง สมัยจักรพรรดิโชมุมีการสร้างวัดโทไดจิ พระพุทธรูปสำริด รวมถึงวัดประจำแคว้น เพื่อสร้างความสงบสุขและปิดเป่าโรคภัย (สุปรีดา ประศาสน์ วินิจฉัย, 2509, น.73) แต่ต่อมาในปลายสมัยเฮอันอำนาจดั้งเดิมอันเป็นเสาหลักขัดแย้งกัน อำนาจของราชวงศ์ (Oubou) อันมีศูนย์กลางคือราชสำนักและจักรพรรดิสละราชย์ กับ อำนาจของพุทธศาสนาดั้งเดิม (Buppou) กล่าวคือ เกิดความขัดแย้งระหว่างจักรพรรดิสละราชย์โกะชิรากาวะกับพุทธศาสนานิกายเท็นไดแห่งเขาอิเอ

4.3.2 การปะทะกันระหว่างตระกูลไทระและสถาบันทางศาสนา

หลังจากเหตุการณ์กบฏของมินาโมโตะ โยริมาสะซึ่งมีเจ้าชายโมจิอิโตะเป็นผู้สนับสนุนเกิดขึ้น (ค.ศ. 1180) ท่าทีของคิโยโมริต่อวัดที่นารา (วัดโคฟุคุจิและวัดโทไดจิ) ก็แข็งกร้าวขึ้น ความสัมพันธ์เริ่มเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมากขึ้น ในที่สุดคิโยโมริจึงส่งน้องชาย ไทระ ชิเงอิระไปปราบพระทหารของวัดที่นาราจนเกิดการเผาวัดโทไดจิรวมถึงพระพุทธรูปใหญ่ในวัดนั้น และวัดโคฟุคุจิด้วยเช่นกัน กล่าวได้ว่า การเผาวัดที่นารา นอกจากเป็นการทำลายสถาบันทางศาสนาหรือหนึ่งในสองเสาหลักดั้งเดิมของบ้านเมืองแล้ว คำกล่าวของจักรพรรดิโชมุซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์การสร้างวัดโทไดจิที่กล่าวไว้ว่า “หากวัดของเราเจริญ อาณาจักรก็จะรุ่งเรืองด้วย หากวัดของเราล่มสลาย อาณาจักรก็จะเป็นเช่นเดียวกัน” (Varley P.H., 1994, p. 112) ยิ่งเป็นการเน้นย้ำถึงกลไกของความล่มสลายที่จะเกิดขึ้นตามความเชื่อในยุคปลายแห่งธรรม

4.3.3 การปะทะกันระหว่างตระกูลไทระและสถาบันจักรพรรดิ

หลังจากตระกูลไทระขึ้นมามีอำนาจ จนเกิดความขัดแย้งกับราชสำนักหรือฝ่ายจักรพรรดิ เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าตระกูลไทระ

ลัทธิลี้ภัยของจักรพรรดิอันเป็นอำนาจดั้งเดิมที่ปกครองบ้านเมือง (Oubou) คือ การจำกัดบริเวณจักรพรรดิสละราชย์โกะชิราคาวะให้อยู่แค่บริเวณในตำหนัก ซึ่งนับเป็นการดำนอนาจอของราชวงศ์ชัดเจน รวมถึงการผลิตชีพเจ้าชายโมจิอิโตะน้องชายของจักรพรรดิทาเคอุระในศึกที่สะพานข้ามแม่น้ำอูจิ ระหว่างทางจากวัดมิดะไปยังนาราซึ่งเป็นการต่อสู้ของตระกูลไทระกับพระทหารที่นำโดยมินาโมโตะ โยริมาสะก็เช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่าการที่ตระกูลไทระเป็นปฏิปักษ์ต่อจักรพรรดิทำให้ราชสำนักและสถาบันจักรพรรดิสละราชย์สูญเสียสิทธิและอำนาจในการปกครองที่เคยมี จึงถือเป็นการล้มล้างเสาหลักตามกลไกในยุคปลายแห่งธรรม

นอกจากนี้ ในศึกสุดท้ายที่ดันโนะอูระ ดาบศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นหนึ่งในสามเครื่องราชกกุธภัณฑ์ก็ได้จมลงสู่ทะเลไปพร้อมกับจักรพรรดิอันโตกุ

二位の尼は安徳天皇を抱いて立ち上がりました。うす黄の着物に白い袴のわきをはさみ、天皇を帯で自分のからだにしっかりと結びつけ、宝剣を腰にさし、伸爾(宝剣も伸爾も三種の神器)をわきにはさんで、船ばたへ立ちいでました。

(ตอน 「水底の都」 อ้างอิงจาก 長野長野菅一, 1976, p.236)

ดาบนั้นหมายถึงกำลังทหารในการปกครอง วาร์เลย์ พี เอช (Varley P.H., 1994, p. 86) แสดงทรรศนะว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเสมือนสัญลักษณ์ว่าอำนาจของจักรพรรดิล่มสลายและขาดสิทธิแห่งอำนาจในการปกครอง จำต้องมีชนชั้นนักรบมาช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับการเกิดรัฐบาลทหารหลังจากสงครามจบสิ้นลง โดยมีมินาโมโตะ โยริโทโมะเป็นโชกุนผู้มีอำนาจและกลายเป็นศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่คามากุระ

4.3.4 การปะทะกันระหว่างตระกูลไทระและตระกูลมินาโมโตะ

สงครามระหว่าง 2 ตระกูลนี้นับเป็นสงครามใหญ่เปลี่ยนชะตาแผ่นดินจากสมัยเฮอันสู่

สมัยคามากุระในทางประวัติศาสตร์ แน่หนอนว่าย่อมส่งผลกระทบ เกิดความวุ่นวาย และไม่สงบสุขไปทั่วชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณที่เกิดศึกสงครามต่างเดือดร้อน เช่น คนในเมืองหลวงลำบากยากแค้นขึ้น เพราะเกิดการเบียดเบียนอาหารของกองทัพตีโตะโยชิโนงะที่รบชนะและไล่พวกไทระออกไป

นอกจากนี้ จาก 3 ข้อข้างต้น กฎหลักหรืออำนาจดั้งเดิมที่เป็นเสาหลักทั้งสองถูกทำลายด้วยน้ำมือของตระกูลไทระ เป็นเสมือนการทำกรรมเลวของตระกูลไทระ การปะทะกันของ 2 ตระกูลจึงเป็นเสมือนบทลงโทษฝ่ายตระกูลไทระที่ได้พบกับความสูญเสียและความปราชัยในสงครามสุดท้ายครั้งนี้ เช่น การพ่ายแพ้โดยไม่ทันได้ต่อสู้ในศึกที่แม่น้ำฟูจิ ศึกที่ผาคุริคาเร ศึกที่ยาจิเมะ จนกระทั่งศึกสุดท้ายที่ดันโนะอูระ

もし、この夜、源氏に夜討ちをかけていたら、たとえ義経と伊勢三郎が見はっていたにせよ、大損害をあたえたにちがいません。(略) この絶好のチャンスのみすみす逃してしまうようでは、天はもう二度とふたたび平家にそれをあたえてはくれないでしょう。(略) こうなつては、もはや平家に勝ちめはありません。機会は永久に去つたのです。

(ตอน 「扇のまと」 อ้างอิงจาก 長野長野菅一, 1976, p.219)

สภาพหลังการสู้รบช่วงกลางวันที่ยาจิเมะ บริเวณเกาะชิโกะกุดันทะเลใน แสดงให้เห็นเรื่องดวงชะตาและผลกรรมที่ตระกูลไทระหนีไม่พ้น แม้มีโอกาสที่อาจโจมตีฝ่ายตระกูลมินาโมโตะให้เสียหายอย่างหนักได้เพราะฝ่ายตระกูลมินาโมโตะเดินทางข้ามทะเลมาจากเกียวโต เมื่อถึงฝั่งก็เดินทางข้ามเขามาอยู่ที่มั่นของฝ่ายตระกูลไทระและต่อสู้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ได้พัก ฝ่ายตระกูลมินาโมโตะจึงยอมเหน็ดเหนื่อยและอดโรยทั้งจากการเดินทางและการศึก แต่ฝ่ายตระกูลไทระกลับปล่อยให้โอกาสชนะหลุดลอยไปเพราะต่างโต้แย้งกันว่าใครจะบุกไปเปิดศึกคนแรก

บทสรุป

ความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ปรากฏเด่นชัดในวรรณกรรมเฮเกะโมโนกาตารีคือ “ความไม่จริง” และ “การรับผลกรรม” อันเป็นแก่นเรื่องหลักและแก่นเรื่องรองตามลำดับ ความเชื่อทั้งสองถือเป็นฐานในการบอกเล่าเรื่องราวความเป็นไปของตระกูลไทระจากจุดสูงสุดสู่ความล่มสลาย อีกทั้งยังปรากฏความเชื่อในเรื่องยุคปลายแห่งธรรม (Mappou) ซึ่งเป็นเสมือนกรอบในการดำเนินเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบโดยวางลำดับเหตุการณ์ให้สอดคล้องกับกลไกของการล่มสลายในยุคปลายแห่งธรรม ความเชื่อดังกล่าวยังเป็นคำตอบและที่มาของความวุ่นวายอันเกิดจากศึกสงครามในช่วงปลายสมัยเออันรวมไปถึงสาเหตุของการเปลี่ยนอำนาจจากราชสำนักไปสู่รัฐบาลทหารในสมัยคามูระได้เช่นกัน

อีกทั้ง ความเชื่อในยุคปลายแห่งธรรมนั้นสะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับแดนสุขาวดีตามความเชื่อพุทธศาสนานิกายสุขาวดี การปฏิบัติเนรมิตด้วยความสามารถในพระมหานิธานของพระอมิตาภะเพื่อตั้งมั่นไปเกิดยังแดนสุขาวดีอันอยู่ในทิศตะวันตกนั้น ปรากฏผ่านวรรณกรรมเฮเกะโมโนกาตารีตลอดทั้งเรื่อง ทั้งนี้เพราะเรื่องราวในต้นวรรณกรรมเป็นช่วงเวลาหลักคำสอนนิกายสุขาวดีเริ่มเป็นที่แพร่หลาย อีกทั้งตัววรรณกรรมก็เขียนขึ้นในช่วงสมัยที่หลักคำสอนในนิกายดังกล่าวแพร่กระจายและเข้าถึงทุกระดับชั้นของคนในสังคม การศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนาที่สะท้อนในวรรณกรรม ย่อมสร้างความเข้าใจในแง่มุมประวัติศาสตร์และเข้าใจการกระทำของตัวละครในวรรณกรรมได้ลึกซึ้งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จ่านงค์ ทองประเสริฐ, ผู้แปล. (2545). *บ่อเกิดลัทธิประเพณีญี่ปุ่น ภาค 1-4*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- จักรภา อาภากร, ม.ล. (2003). *การปฏิรูปพุทธศาสนาสสมัยคะมะกุระ (ค.ศ. 1185-1333)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาลัทธิธรรมศาสตร์.
- ประทุม อังกูโรहित. (2534). ศาสนาพุทธกับสังคมญี่ปุ่น. *ญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 21*, 34-62. กรุงเทพฯ: โกเบิ้ล เบทน.
- พิพาดา ยังเจริญ. (2539). *ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ชรี สุมิตร. (2543). *ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: โครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุปรีดา ประศาสน์วินิจฉัย, ผู้แปล. (2509). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Butler, K. (1966). The textual evolution of the Heike monogatari. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, 26, 5-51.
- Hori, I. (1994). *Folk religion in Japan: Continuity and change*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kuroda, T., & Stone, J. I. (1996). The imperial law and the Buddhist law. *Japanese Journal of Religious Studies*, 23, 271-285.
- Mayo, C.M. (2007). *Impermanence and retribution: A re-examination of two unifying themes in the "tale of the heike"*. (Doctoral dissertation, University of Kansas). Available from <http://search.proquest.com/docview/304858179?accountid=42455>

Miyata, K. (2001). The acceptance and impact of the Lotus Sutra in Japan. *Journal of Oriental Studies*, 11, 123-140.

Ruppert, B.D. (2001). Sin or crime? Buddhism, indebtedness, and the construction of social relations in early medieval Japan. *Japanese Journal of Religious Studies*, 28, 31-55.

Varley, P.H. (1994). *Warriors of Japan as portrayed in the war tales*. Honolulu: University of Hawaii Press.

Watson, B. (2006). *The tales of the Heike*. New York: Columbia University Press.

関口忠男. (2007). 平家物語と仏教思想. 佛教文化研究所紀要, 46, 287-301.

長野嘗一. (1976). 平家物語. ポプラ社.

堀一郎. (2005). 日本の宗教. 原書房.

平家物語 (原文・現代語訳) สืบค้นเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2562, ได้มาจาก <http://www.manabu-oshieru.com/daigakujuken/kobun/heike.html>

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเขตเทศบาลตำบล ท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

Guidelines for the Prevention and Solution of Drug Problems in the Community of Thasailuat Municipality, Maesod District, Tak Province

ภคมน เจริญสูง¹, เชิดชาย ดวงภมร¹, ณัฐพัชร์ สถิตพรชนชัย², รจนาภรณ์ ศรีช่วงโชติ²,
ดารารัตน์ รุ่งเรือง², พชร วรรณภิวพันธ์²

Pakamon Charoensalung¹, Cherdchai Doungpamorn¹, Nattaphat Sathitpornthanachai²,
Rotjanaporn Srichuangchot², Dararat Rungrueng², Patchara Wanpiwat²

Received: 18 June 2019

Revised: 14 August 2019

Accepted: 27 September 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหายาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด 2. เพื่อนำเสนอแนวทางในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาภาคสนามในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ชาวบ้านตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชน รวมทั้งหมด 32 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษพบว่า 1. พื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวดเป็นพื้นที่ ที่อยู่บริเวณชายแดนของประเทศติดกับประเทศเมียนมาร์ ยาเสพติดส่วนใหญ่ถูกขนข้ามแม่น้ำเมยมาจากทางฝั่งเมียนมาร์ สถานการณ์ยาเสพติดบริเวณด่านแม่สอดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลท่าสายลวดยังไม่รุนแรงเพราะมีมาตรการดูแลคอยตรวจตราบุคคลที่เข้าออกด่านนี้ตลอดเวลา ประชาชนและผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลมีความตระหนักในปัญหายาเสพติดและมีแนวคิดที่ว่าพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเมยก่อปัญหายาเสพติดค่อนข้างมาก 2. แนวทางในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด สรุปได้ 4 ข้อ ดังนี้ 1) การใช้เครือข่ายและองค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด 2) ร่วมกันสอดส่องดูแลของสมาชิกในชุมชนเดียวกัน 3) การพึ่งพาผู้นำชุมชนในการแก้ปัญหายาเสพติด 4) การร่วมมือกิจกรรมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติด

คำสำคัญ : แนวทางการป้องกันและแก้ไข, ปัญหายาเสพติด, ชุมชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

² อาจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

¹ Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Science, Kanchanaburi Rajabhat University

² Lecturer, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Science, Kanchanaburi Rajabhat University

Abstract

The objectives of this study were 1. Analyze drug problems at communities in Thasailuat Municipality and 2. Present guidelines for community operations that will prove successful in preventing and solving drug problems in Thasailuat Municipality. This qualitative research was a field work study project conducted in municipal areas of Thasailuat by participative and non-participative observation and in-depth interviews. Key informants were 32 people who were community leaders, government officials, people in the community and community organization representatives. The data collection was carried out by in-depth interviews. The data analysis was by content analysis. Result showed:

Thasailuat Municipality is located on the border area next to Myanmar. Drugs are transported across the Moei River from the Burmese side. Drug problems in the Thasailuat Municipality area are not severe, because there was strict inspection at all times of people who entered Maesod Border Checkpoint . The residents of the municipality are aware of the drug problem and agree that the area alongside the Moei River produces a lot of drug problems. In order for the guidelines for community operations to be successful in preventing and solving drug problems they must 1) utilize networks and community organizations in solving drug problems, 2) take care of one another in drug preventing network communities, 3) depend and cooperate with community leaders in drug prevention, and 4) participate in drug-preventing activities in the governmental projects or activities.

Keywords: Prevention and Solving Guideline, Drug Problems, Community

บทนำ

ปัญหาหายาเสพติดของประเทศไทยในปัจจุบัน จัดได้ว่าอยู่ในขั้นวิกฤต โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด ได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็ว และผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่นับจะทวีความรุนแรง ทั้งๆ ที่รัฐบาลของไทยหลายรัฐบาลมีการประกาศสงครามยาเสพติด มีมาตรการหรือมีนโยบายแก้ปัญหาหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง แต่ในอดีตที่ผ่านมานโยบายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเน้นเรื่องการปราบปรามเป็นหลัก หลายครั้งปัญหารุนแรงขึ้นหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบไป และยังเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและยากต่อการแก้ปัญหามากขึ้น

ทั้งนี้ ปัญหาหายาเสพติดเป็นปัญหาที่เรื้อรัง และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้นไม่ได้ลดลง จากสถิติผลการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ ปี 2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 181,806 คดี ผู้ต้องหา 193,555 คน จำแนกเป็นคดีไม่ทราบผู้กระทำความผิด 1,288 คดี ยาบ้า 132,410 คดี ของกลาง 248,163,639.28 เม็ด ไอซ์ 15,532 คดี ของกลาง 6,184.84 กิโลกรัม เฮโรอีน 772 คดีของกลาง 646.30 กิโลกรัม โคเคน 58 คดี ของกลาง 41.52 กิโลกรัม กัญชาแห้ง 8,629 คดี ของกลาง 31,701.70 กิโลกรัม กัญชาสด 834 คดี ของกลาง 1,224.56 กิโลกรัม ฝิ่นกระท่อม 20,560 คดี ของกลาง 94,425.37 กิโลกรัม และคีตามีน 295 คดี ของกลาง 549.90 กิโลกรัม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันปราบปรามยาเสพติด, 2561) จากสถิติพบว่า ผู้ติดยาเสพติดจำนวนมากจะเป็น

ผู้ก่อคดีอุกฉกรรจ์ ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสังคม ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศเป็นอย่างยิ่ง เป็นปัญหาระดับชาติที่ลุกลามอย่างไม่จบสิ้น นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติและปัญหาความมั่นคงแห่งชาติอีกด้วย (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2561)

สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดขึ้นในประเทศไทยพบว่าส่วนใหญ่มีจุดเริ่มต้นของปัญหาในระดับหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ เห็นได้จากการที่ผู้ค้า ผู้ขาย และผู้เสพเป็นผู้ที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน มีแหล่งมั่วสุมในพื้นที่ชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นชุมชนไทยที่จำเป็นต้องเร่งแก้ไขสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายของคนในท้องถิ่นชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นเดียวกัน สภาพความเป็นอยู่ และค่านิยมอันดีงามแบบพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำกิจกรรมชุมชนร่วมกัน และความเป็นผู้นำชุมชนที่ร่วมแก้ปัญหาพัฒนา ชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าลดเลือนหายไป กลายเป็นการแก่งแย่งชิงดีให้ได้มาซึ่งอำนาจ เงินทองในสังคมบริโภคนิยมได้เข้ามาทำให้ชุมชนไทยมีความอ่อนแอลงเป็นลำดับและเป็นเหตุให้ยาเสพติดเข้ามาเป็นตัวบ่อนทำลายชุมชนและสังคมประเทศได้ในที่สุด

อำเภอแม่สอดมีสภาพเป็นที่ราบเชิงเขา ประกอบกับมีประชากรหลายกลุ่มทั้งชาวไทยภูเขาไทยใหญ่ กะเหรี่ยงและคนพื้นราบในจังหวัดตากและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดซึ่งแพร่หลายไปทั่วอำเภอแม่สอดเข้าไปยังส่วนพื้นที่ชั้นในของประเทศโดยเฉพาะผู้ใช้แรงงานเยาวชนและประชาชนทั่วไป รวมทั้งคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

ดังนั้นจากสภาพภูมิประเทศและปัญหาดังกล่าวทำให้อำเภอแม่สอดเป็นอำเภอเป้าหมายที่มีการลักลอบลำเลียงยาเสพติดนำเข้าจากสหภาพ

เมียนมาร์และในช่วงฤดูหนาวที่แม่น้ำเมยขึ้นสามารถเดินข้ามไปข้ามมาได้สะดวกตามช่องทางแนวชายแดน ส่วนการค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติดยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง การที่มีพื้นที่ติดชายแดนและมีช่องทางเข้าออกตามธรรมชาติจำนวนมาก การลักลอบลำเลียงยาเสพติดจึงกระทำได้ทุกพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่แนวชายแดนติดต่อกับสหภาพเมียนมาร์ พื้นที่ที่ต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษได้แก่บริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์ เส้นทางลำเลียงยาเสพติดมีทั้งมาที่บรรจบรถทุกพีซผลการเกษตร รถเก๋งส่วนบุคคล รถราชการและใช้วิธีเดินเท้าเพื่อหลบการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ (ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดตาก, 2560)

บริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์ มีประชาชนเมียนมาร์ มาตั้งเพิงพักอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำเมย บริเวณตลาดริมเมย (ใต้สะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์) หมู่บ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด ซึ่งสภาพปัญหาในพื้นที่บนเกาะกลางแม่น้ำเมยที่เกิดขึ้นคือบริเวณที่ตั้งเพิงพักของคนต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์มีการลักลอบทำผิดกฎหมาย เช่น การโจรกรรม การค้าสินค้าผิดกฎหมายโดยเฉพาะ ยาเสพติด (ยาบ้า) ที่ปรากฏพฤติกรรมคนต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์ได้นำมาจำหน่ายจากประเทศเมียนมาร์โดยใช้พื้นที่บนเกาะกลางแม่น้ำเมยเป็นแหล่งพักและจำหน่ายยาเสพติด (ยาบ้า) บริเวณใต้สะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์ ให้กับราษฎรไทยและแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์ที่ทำงานในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (กฤษณ์ แสงม่วง, 2553)

ดังนั้นจากสถานการณ์ที่มีการลักลอบจำหน่ายยาเสพติด หรือนำเข้าบริเวณหมู่บ้านริมเมย ทั้งกลางวันและกลางคืน (กฤษณ์ แสงม่วง, 2553) พื้นที่เขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด นับว่ามีภาวะเสี่ยงสูงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิต ผู้ศึกษาจึงได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนในเขตเทศบาล

ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตากขึ้น เพื่อทราบถึงสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ วิเคราะห์ปัญหา ยาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งนำเสนอแนวทางในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการร่วมดำเนินการต่อต้าน ป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งชุมชนต้องมีส่วนร่วมกันตัดสินใจร่วมดูแลปกครองพิทักษ์ผลประโยชน์ของชุมชนหรือสังคมนั้น โดยการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งผลการศึกษาจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหา ยาเสพติดของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด
2. เพื่อนำเสนอแนวทางในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร สื่อสารสนเทศ และข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสังเกตในการบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ตัวแทนประชาชน ตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชนที่อยู่ในชุมชนของเทศบาลตำบล เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดรวมทั้งหมด 32 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตรวจสอบความแม่นยำตรงข้อมูล (Validity) และความเชื่อถือได้

(Reliability) ของข้อมูลภาคสนามในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ข้อมูลมีความหมายแม่นยำ และเชื่อถือได้มากที่สุด เพื่อ วิเคราะห์ปัญหา ยาเสพติดของชุมชนและศึกษาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของประชาชน

กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (criterion based selection) เลือกผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คือ ผู้แทนจากประชาชนที่มีความรู้และความเข้าใจในมิติต่างๆ ในพื้นที่ได้อย่างดี เป็นผู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ และมีวิถีชีวิตอยู่ในพื้นที่ โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ หรือสโนว์บอล (snowball technique sampling) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้นำชุมชนจำนวน 8 คน ฝ่ายปกครอง 2 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 คน เจ้าหน้าที่ทหาร 3 คน ชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชนหมู่บ้านละ 2 คน จาก 4 หมู่บ้าน ประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน จาก 4 หมู่บ้าน รวมทั้งหมด 32 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการสัมภาษณ์ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย สภาพพื้นฐานของชุมชน สภาพปัญหาและวิธีการป้องกันปัญหายาเสพติดของชุมชน แนวทางในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ของข้อความที่ถูกจดบันทึกจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ เพื่อค้นหา

ประเด็นหลัก (Theme) และแก่นความหมาย (Core meaning) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาข้อความที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างตัวข้อมูลและบริบทกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา สรุปประเด็นสำคัญ และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพปัญหาสุขภาพจิตของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

พื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวดเป็นพื้นที่ที่อยู่บริเวณ ชายแดนของประเทศติดกับประเทศเมียนมาร์ทำให้มีปัญหาเรื่องยาเสพติดซึ่งส่วนใหญ่ถูกขนข้ามมาจากทางฝั่งเมียนมาร์โดยการลำเลียงข้ามแม่น้ำเมย ทำให้ตรวจจับได้ยาก ยาเสพติดจะถูกส่งต่อไปขายให้กับผู้ซื้อในเมืองชั้นในตัวจังหวัดตาก และกรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันคงมีเฉพาะการจับกุมผู้เสพหรือผู้ค้ารายย่อยเท่านั้น แต่มีการจับกุมอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณตลาดริมเมยซึ่งมีประชาชนมากมายเข้าออกพื้นที่อยู่ตลอดเวลา ในพื้นที่ด้านตรงข้ามแนวชายแดน จังหวัดตาก ยังไม่มีแหล่งผลิตยาเสพติดขนาดใหญ่ คงเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดขนาดเล็กเหนือพื้นที่พิกยาเสพติดเท่านั้น ส่วนการลักลอบขนยาเสพติด จะพบบ้างแต่เป็นจำนวนไม่มาก โดยได้มีการลำเลียงข้ามแม่น้ำเมย ในหลายจุดแต่ก็มีการจับกุมเข้มงวดจากทางด้านและเมืองเมยวดี ประเทศเมียนมาร์ ซึ่งเป็นพื้นที่ติดชายแดน(ห่างประเทศไทยเพียงแค่นี้แม่น้ำเมยก็) ไม่ใช่พื้นที่แพร่ระบาดของยาเสพติด

สถานการณ์ยาเสพติดบริเวณด่านแม่สอดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลท่าสายลวดยังไม่รุนแรง เพราะมีมาตรการ ดูแลคอยตรวจตรา บุคคลทั้งชาวไทยและชาวเมียนมาร์ ที่เข้าออกด่านนี้ตลอดเวลา

ซึ่งก็มีการจับกุมอย่างต่อเนื่องแต่ก็เป็นจำนวนไม่มาก ซึ่งถือว่าเป็นรายย่อย ปัญหาสุขภาพจิตในพื้นที่เขตเทศบาลส่วนใหญ่แล้วถูกนำข้ามมาจากฝั่งเมียนมาร์เนื่องจากประเทศไทยไม่ใช่แหล่งผลิต โดยการลำเลียงผ่านแม่น้ำเมย ซึ่งโดยปกติยังมีไร่ยาใหญ่เนื่องจากสภาพของแม่น้ำเมยในช่วงหน้าแล้งค่อนข้างแห้ง และต้นخينจนสามารถเดินผ่านข้ามไปมาได้ ซึ่งพบว่าการข้ามแม่น้ำเมยในช่วงฤดูแล้งนั้นมีแต่ชาวเมียนมาร์เท่านั้นที่ข้ามมาฝั่งไทยไม่ปรากฏว่ามีชาวไทยข้ามแม่น้ำเมยไปฝั่งเมียนมาร์ เนื่องจากทางประเทศเมียนมาร์มีมาตรการจริงจังเด็ดขาดในการจับกุมคนไทยที่ข้ามแดนคนไทยที่ประสงค์จะข้ามแดนไปฝั่งเมียนมาร์ต้องติดต่อประสานงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น มิฉะนั้นจะถูกจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายเมียนมาร์ ในขณะที่คนเมียนมาร์ข้ามไปมาระหว่างไทยกับเมียนมาร์ได้โดยที่บางคนไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกประชาชนและผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลพบว่ามีความตระหนกในปัญหาสุขภาพจิตไม่ต่างจากข้อมูลที่ภาครัฐมีและมีแนวคิดที่ว่าพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเมยก่อปัญหาสุขภาพจิตค่อนข้างมาก

2. แนวทางในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งผู้นำชุมชน ตัวแทนประชาชน ตัวแทนกลุ่มองค์กรชุมชนที่อยู่ในชุมชนของเทศบาลตำบลเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตรวจสอบความแม่นยำตรงข้อมูลและความเชื่อถือได้ของข้อมูลภาคสนามในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ซึ่งแนวทางในการดำเนินงานของชุมชนให้

ประสบความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด สรุปได้ 4 ข้อดังนี้

2.1 การใช้เครือข่ายและองค์กร ชุมชนในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด

จากการศึกษาขององค์กรชุมชนในเขต เทศบาลตำบลท่าสายลวดพบว่า มีกลุ่มองค์กรชุมชน ที่เกิดจากการรวมตัวดำเนินกิจกรรมของคนใน ชุมชนเองดังนี้ กลุ่มผู้ผลิตจำหน่ายอัญมณีและ เครื่องเงิน กลุ่มสตรีบ้านสหกรณ์ กลุ่มสตรีบ้าน เหนือ กลุ่มสตรีบ้านใต้ กลุ่มสตรีบ้านใหม่สามัคคี กลุ่มสตรีบ้านมิตรสัมพันธ์ กลุ่มสตรีบ้านริมเมย กลุ่มสตรีบ้านหนองกิงฟ้า กลุ่มสตรีบ้านห้วยม่วง ชุดหน่วยการแพทย์ฉุกเฉิน(กู้ภัย) กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแอมโรบิก ส่วนกลุ่มที่มีการจัดตั้งโดยนโยบาย ของรัฐได้แก่ อาสาสมัครลูกเสือชาวบ้านและ ชุดรักษาความสงบภายในหมู่บ้าน (ชรบ.)

องค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการขยาย ฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน หรือพื้นที่ของตน สังคมที่เข้มแข็งหรือชุมชน ที่เข้มแข็งการรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่แห่งนี้ ยังไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะร่วมมือกันป้องกัน ยาเสพติดในพื้นที่ของตนชาวบ้านมีการรวมกลุ่มแต่ เป็นกลุ่มตามความสมัครใจ ส่วนใหญ่คือกลุ่มตาม ความชอบ ตามความสนใจซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มทาง เศรษฐกิจ และกลุ่มสตรีในชุมชนที่รวมตัวกันช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆไป ในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีการจัดงานด้านวัฒนธรรมในพื้นที่กลุ่มสตรี จากหมู่บ้านต่างๆ จะมารวมตัวกันจัดกิจกรรม เช่น จัดดอกไม้ ทำของชำร่วย เป็นต้น ดังนั้นการดำเนิน กิจกรรมหลักส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการตาม วัตถุประสงค์ของกลุ่มตน แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าทุกกลุ่ม ล้วนสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน เนื่องจากการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ไม่ได้เป็นภารกิจความรับผิดชอบหลักของ บางกลุ่ม จึงทำให้ไม่มีการร่วมแก้ไขในนามของกลุ่ม (แต่ความเป็นจริงแล้ว ผู้นำหรือผู้ที่ เป็นสมาชิกใน แต่ละกลุ่ม ก็จะมีตำแหน่งหน้าที่ และมีความ

เกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่นๆ อยู่แล้ว) และสมาชิกของ กลุ่มต่างๆ ยังเป็นสมาชิกของสังคมโดยรวมจึงร่วมมือกันในการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น ทั้งกิจกรรม ทั่วไปและกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากทาง เทศบาล แต่ยังไม่ปรากฏการรวมกลุ่มกันเป็นเครือ ข่ายต่อต้านยาเสพติดในเขตเทศบาลอย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ทุกกลุ่มล้วน สนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน แต่เนื่องจากการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ไม่ได้เป็น ภารกิจความรับผิดชอบหลักของบางกลุ่ม จึงทำให้ ไม่มีการร่วมแก้ไขในนามของกลุ่ม แต่ความเป็นจริง แล้ว ผู้นำหรือผู้ที่ เป็นสมาชิกในแต่ละกลุ่ม ก็จะมี ตำแหน่งหน้าที่ และมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่นๆ อยู่แล้ว เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน แม่โดยชื่อกลุ่มจะ ไม่เกี่ยวข้องกับปัญหา ยาเสพติด แต่ก็ เป็นสมาชิก กลุ่มประชาคมหรือเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็ทำให้ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดด้วย

ซึ่งผู้วิจัยพบว่า การดำเนินการป้องกัน ยาเสพติดในพื้นที่เทศบาลโดยการสร้างเครือข่าย และการตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการต่อต้านยาเสพติด ยัง ไม่มีความเป็นรูปธรรมมากนัก การดำเนินการส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการเฝ้าระวัง ร่วมกันช่วยกันสอด ส่องดูแลว่ามีผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในชุมชน หรือไม่ และหาวิธีการแจ้งเบาะแส ซึ่งการดำเนินการ ของชาวบ้านที่ร่วมมือร่วมใจกันสอดส่องดูแล คนในชุมชนที่มีใกล้ชิดกันเองโดยไม่มีการแยก เชื้อชาติ

2.2 ร่วมกันสอดส่องดูแลของ สมาชิกในชุมชนเดียวกัน

วิธีการของชุมชนจะบอกกล่าวกัน ระหว่างเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ชุมชนเดียวกัน และ บอกกล่าวมายังผู้ใหญ่บ้านเพื่อดำเนินการต่อไป จากการศึกษพบว่า การสอดส่องดูแลกันระหว่าง ชุมชนนั้นจะเกิดในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้ เคียงกัน โดยชาวบ้านเกรงว่าเมื่อมีผู้ยุ่งเกี่ยวกับยา เสพติในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนที่อยู่อาศัยจะ

ก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่นการลักขโมย ดังนั้นชาวบ้านอาจจะใช้วิธีการบอกกล่าวไปยังบ้านที่มีปัญหาเสพติดโดยตรงหรือใช้วิธีการบอกกล่าวไปยังผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านดำเนินการแก้ไขปัญหา

โดยชาวบ้านไม่ใช้วิธีแจ้งตำรวจ เนื่องจากเกรงกลัวว่าเรื่องจะถึงหูของผู้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและผู้แจ้งเบาะแสะจะเป็นอันตรายอันกระทบต่อความเป็นอยู่ในชีวิตครอบครัวได้ โดยเฉพาะกลัวว่าอาจจะพาดพิงถึงผู้มีผลประโยชน์และผู้ที่ได้รับผลกระทบเพราะเป็นเรื่องของยาเสพติด เพราะส่งผลถึงความมั่นคงของชีวิตตนเอง นอกจากนี้ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดจะต้องเป็นข้อมูลที่แท้จริง จึงจะสามารถนำมาสู่การป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทำให้คนในชุมชนไม่กล้าที่จะให้ข้อมูลว่าใครเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ไหน อย่างไร เพราะเกรงว่าจะไปส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ขณะเดียวกันก็กลัวความไม่ปลอดภัยที่จะส่งผลกระทบต่อตนเองเช่นกันซึ่งการที่ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเสพติดเนื่องด้วยสาเหตุ 4 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 กลัวว่าจะได้รับอันตรายจากผู้เสพผู้ค้าซึ่งโกรธแค้นผู้ที่นำชื่อมาเปิดเผย

ประการที่ 2 กลัวว่าเจ้าหน้าที่จะไม่ดำเนินการอย่างจริงจัง ไม่รักษาความลับ หรือรีดไถผู้ที่มีรายชื่อทำให้ข้อมูลได้รับอันตราย

ประการที่ 3 กลัวญาติพี่น้องลูกหลานของตนซึ่งเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะได้รับอันตรายหรือเสื่อมเสียชื่อเสียง เสียอนาคต

ประการที่ 4 กลัวมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนบ้านว่าจะทะเลาะเบาะแว้งอันนำมาซึ่งการอยู่อาศัยอย่างไม่ปกติสุข

2.3 การพึ่งพาผู้นำชุมชนในการแก้ปัญหาเสพติด

ผู้นำที่ชาวบ้านในพื้นที่พึ่งพาได้แก่ผู้ใหญ่บ้านเนื่องจากเห็นว่ามีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านนอกจากจะมีหน้าที่ในการ

ปกครองท้องที่ยังมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลในเรื่องนโยบายที่สำคัญจึงเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงที่ทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เข้ามาแก้ไขปัญหาเสพติด อย่างไรก็ตามการดำเนินการป้องกันยาเสพติดในเขตเทศบาลนอกจากจะพึ่งพาผู้นำที่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการคือผู้ใหญ่บ้านแล้วยังมีการพึ่งพาผู้นำธรรมชาติ พบว่า นอกเหนือจากผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันที่เป็นผู้นำโดยตำแหน่งยังมีบุคคลอื่น ๆ อีกที่ที่สามารถเป็นแกนนำในการรวบรวมชักชวนสมาชิกในชุมชนให้มาร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ที่เรียกว่า “ผู้นำธรรมชาติ” อยู่พอสมควร เช่นประธานกลุ่มต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสตรี/แม่บ้านในแต่ละชุมชนที่ช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะในชุมชน โดยมีการนำข่าวสารที่ได้รับเกี่ยวกับปัญหาเสพติดมาพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อหาทางป้องกันระหว่างการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน อย่างไรก็ตามหลังจากนั้นจะส่งข่าวสารที่ได้รับไปยังผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่ในเขตเทศบาลเพื่อหาทางแก้ไข ซึ่งแสดงถึงการร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านและการพึ่งพาผู้นำชุมชนในการป้องกันปัญหาเสพติด

2.4 การร่วมกิจกรรมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติด

ชุมชนมีการร่วมกิจกรรมกับภาครัฐในการป้องกันยาเสพติดที่ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการตามนโยบายในระดับบนของหน่วยงานทางการปกครองต่างๆ โดยมีการดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐ ซึ่งในชุมชนได้มีการจัดกำลังปฏิบัติงานของชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านริมเมยร่วมกับเจ้าหน้าที่ตามนโยบายของภาครัฐโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การแก้ไขปัญหาเสพติดในระดับพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม ตามแผนงานหรือโครงการป้องกันยาเสพติดโดยมีดำเนินการในเรื่องการลาดตระเวนเวลากลางวันและกลางคืน ในพื้นที่หมู่บ้านริมเมย และบริเวณพื้นที่เป้าหมายใกล้เคียง

ในเขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดที่มีปัญหายาเสพติด เพื่อสกัดกั้นยาเสพติดการลักลอบค้ายาเสพติดของคนต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์จากเกาะกลางแม่น้ำเมย การป้องกัน การเฝ้าระวังและเฝ้าสังเกต การจัดตั้งจุดตรวจและการตรวจค้น การสืบสภาพข่าวสารยาเสพติด การประชาสัมพันธ์ และการเสริมสร้างหมู่บ้านเข้มแข็ง ซึ่งการฝึกกำลังมีทั้ง เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลท่าสายลวด (อปพร.) ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) เจ้าหน้าที่อำเภอแม่สอด เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองตาก เจ้าหน้าที่ทหาร เจ้าหน้าที่อนามัยสาธารณสุข และหน่วยงาน องค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หอการค้าจังหวัดตาก สภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก ซึ่งการฝึกกำลังดังกล่าวชาวบ้านมองว่าทำให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรและขีดความสามารถของแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินการต่อการป้องกันปัญหาเสพติด ซึ่งลักษณะที่สื่อนี้ล้วนเป็นการดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจทางกฎหมายซึ่งมีผลทำให้ชาวบ้านที่ปกติแล้วจะไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับปัญหาเสพติดมากนักเนื่องจากเกรงว่าจะมีภัยมาถึงตัว มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันปัญหาเสพติด เนื่องจากมีกฎหมายและอำนาจรัฐปกป้อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษารายวิจัยจะเห็นได้ว่าในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลท่าสายลวดเป็นพื้นที่ที่อยู่บริเวณ ชายแดนของประเทศ และการที่ฝั่งประเทศไทยและทางฝั่งประเทศเมียนมาร์มีระดับความเจริญทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก ส่งผลให้ประชาชนจากฝั่งประเทศเมียนมาร์เข้ามาในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลท่าสายลวดซึ่งส่วนใหญ่เข้ามาขายแรงงานในพื้นที่ พบว่าแรงงานเหล่านั้นได้กลายเป็นประชากรแฝงในพื้นที่ที่ส่งผลให้

ประชากรในพื้นที่มีความแออัดแออัดมากขึ้น ด้วยการตั้งเพิงพักอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำเมย บริเวณตลาดริมเมย (ใต้สะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์) หมู่บ้านริมเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อสะดวกในการลักลอบทำการค้าขายสินค้า ผิดกฎหมายต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อติเรก พันเขียว (2559) พบว่า แรงงานต่างด้าวส่งผลกระทบต่อ เป็น ผลเสียมากกว่าผลดี ทำให้เกิดอาชญากรรม ความไม่ปลอดภัย และความมั่นคง การแย่งงานคนในพื้นที่ การเสพและจำหน่ายยาเสพติด ชุมชนแออัด การทิ้งขยะมูลฝอย ทำลายสิ่งแวดล้อม ปัญหามหาชนและคนเร่ร่อน อีกทั้งไม่มีความรู้ด้านสาธารณสุข สุขอนามัยและ โรคติดต่อ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Benjamin Laughlin (2018) ว่ากรณีของสหรัฐอเมริกาและเม็กซิโก การย้ายถิ่นและการลักลอบขนของสิ่งผิดกฎหมาย เป็นส่วนหนึ่งของอาชญากรรมข้ามพรมแดน การสกัดกั้นโดยการสร้างรั้วชายแดนทำให้เกิดความตระหนกและมีความลำบากมากขึ้นต่อการลักลอบนำเข้าสินค้าบางอย่างจากบางพื้นที่ในเม็กซิโกและสอดคล้องกับการศึกษาของ Payan (2006) ว่ายาเสพติดและสิ่งของที่ผิดกฎหมายถูกลักลอบเข้าประเทศสหรัฐอเมริกาโดยแรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมายและถือเป็นตัวหลักในการเคลื่อนย้ายยาเสพติด แรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมายนี้ส่วนใหญ่ข้ามพรมแดนด้วยการเดินเท้าข้ามพรมแดนธรรมชาติหรือการซุกซ่อนสิ่งผิดกฎหมายไว้ในยานพาหนะโดยเส้นทางผ่านจุดตรวจผ่านแดน โดยในการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดต้องอาศัยเครือข่าย องค์กรชุมชนและคนในชุมชนร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเสพติดสอดคล้องกับเอกรัตน์ หามนตรี (2561) ที่ศึกษาแนวทางในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดในจังหวัดอ่างทอง พบว่าแนวทางในการแก้ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดโดยใช้หลักการหรือแนวทางการมี

ส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งปัจจัย ด้านประชาชนในชุมชน ครอบครัว เยาวชน กลุ่มเพื่อน ผู้ค้า

ยาเสพติด ผู้ติดยาเสพติด ผู้นำท้องถิ่น ร่วมกับปัจจัยภายนอกชุมชน คือ องค์กรหน่วยงานภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล ในรูปของการวางแผนดำเนินงานและติดตามประเมินผล

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรกฤษณ์ พิญญาพงษ์ (2550) เรื่องรูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน ตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่การแก้ไขปัญหาเสพติดต้องร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมการคิด รูปแบบการป้องกัน และเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน ต้องมุ่งเน้นการดำเนินงานภายใต้การตัดสินใจ และ ความต้องการของชุมชน ตามศักยภาพของท้องถิ่น ประชาชนสามารถคิดเอง ทำเองได้ มีอิสระ มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ วิเคราะห์ ปัญหาชุมชนร่วมกัน กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมตามศักยภาพของแต่ละกลุ่มที่อยู่ และให้ความสำคัญกับประชาชน เป็นผู้กำหนดและเลือกแบบแผนในการปฏิบัติของตนเอง ซึ่งถือเป็นพลวัต ของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานเป็นอย่างยิ่งและสอดคล้องกับ Andrew Peterson and Robert J.Reid (2003) ได้ทำการวิจัยโดยหารูปแบบการรับรู้ของประชาชน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ในการทำนายการเสริมสร้างอำนาจให้ประชาชน โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลของศูนย์ป้องกันการใช้สารเสพติดในชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัยพบว่ามีความจำเป็นต้องพัฒนาอำนาจการตัดสินใจของประชาชนในการป้องกันการใช้สารเสพติดโดยวิธีส่งเสริมให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดมากขึ้นโดยเน้นที่กลยุทธ์การเพิ่มความรู้สึกร่วมกันของ

คนในชุมชน เน้นให้คนในชุมชนรู้สึกมีความเป็นเจ้าของชุมชน

ผู้นำชุมชนมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน ร่วมตัดสินใจ เสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน และร่วมตัดสินใจ วางแผนการจัดสรรงบประมาณเพื่อป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับภคทา ทาสีเงิน (2558) ที่ศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ผู้นำชุมชนควรเข้ามาควบคุมดูแลและสอดส่องผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด และผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่องและจริงจัง หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนเข้ารับการอบรมสัมมนา เกี่ยวกับการให้คำแนะนำ ปรึกษาเชิงจิตวิทยาแก่ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดและครอบครัว และควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนของตนเองอย่างจริงจัง

อีกทั้งหน่วยงานราชการควรมีการประชุมชี้แจงในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ชุมชนยังพึงพาผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดสอดคล้องกับคำกล่าวของปาริชาติ วลัยเสถียร (2549) ว่าผู้นำหรือกลุ่มแกนนำมีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นเงื่อนไขสำคัญ ต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นมาโดยตลอดทุกยุคสมัย อาจเป็นผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางการ และเป็นได้ทั้งผู้นำทางความคิด และผู้นำทางการจัดการหรือการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรมีมาตรการรักษาความปลอดภัยแก่ผู้แจ้งปัญหาเสพติดและเอาจริง

เอาจึงกับนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหา
เสพติด

1.2 ควรส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตย
ในท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้คนในสังคมมีจิตสาธารณะ
เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

2.1 ชุมชนควรร่วมกันค้นหาผู้นำ
ธรรมชาติ หรือผู้ซึ่งชาวบ้านศรัทธาไว้วางใจขึ้นมา
เป็นผู้นำในคณะกรรมการต่างๆ ของชุมชน เพื่อ
เป็นที่พึ่งของชาวบ้านในการป้องกันยาเสพติด

2.2 ควรมีการสร้างเครือข่ายในชุมชน
ที่อาศัยอยู่และขยายความร่วมมือในการป้องกันยา

เสพติดมีกลไกการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างชุมชน
และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่เพื่อเฝ้า
ระวังยาเสพติด

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรง
คุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์
และตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย รวมถึงผู้นำ
ชุมชน ตัวแทนประชาชน กลุ่มองค์กรที่อยู่ในชุมชน
ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยที่กรุณาให้
ความร่วมมือเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ แสงม่วง. (2553). *การพัฒนารูปแบบการใช้กำลังชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านริมเมยที่เหมาะสมต่อการแก้ไขปัญหาเสพติด กรณีปัญหาเกาะกลางแม่น้ำเมย ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จักรกฤษณ์ พิญญาพงษ์. (2550). *รูปแบบการป้องกันและเฝ้าระวังการใช้สารเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือของผู้นำชุมชน กรณีตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์*. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2549). *กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ภาดา ทาสีเงิน. (2558). *แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของผู้นำ ชุมชน ในจังหวัดอุตรดิตถ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). อุตรดิตถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2561). *บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการสนับสนุนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนตามนโยบายรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทย*. โครงการสัมมนาทางวิชาการระดับชาติระหว่างวันที่ 27-29 เมษายน พ.ศ.2561.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันปราบปรามยาเสพติด, *ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศประจำปี 2560*. (2561). [เข้าถึงเมื่อ 25 เมษายน 2561] แหล่งที่มา: <https://www.oncb.go.th/DocLib/ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศปี 2560.pdf>
- ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดตาก. (2560). *ระเบียบวาระการประชุม คณะกรรมการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดตาก ครั้งที่ 6 / 2560*.
- อดิเรก พันเขียว. (2559). *การวิเคราะห์มาตรการป้องกัน บรรเทาและแก้ไขผลกระทบ จากปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. *วารสารวิจัยและพัฒนา*. 11 (ฉบับพิเศษ) : 75-83

- เอกรัตน์ หามนตรี. (2561). ความสำเร็จของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดในจังหวัดอ่างทอง. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*. 5(2) : 434-451
- Laughlin, B. (2018). *Border Fences and the Mexican Drug War* [cited 2018 Feb 21]; Available from: http://www.benjamin-laughlin.com/border_wall.pdf
- Payan,T. (2006). *The Drug War and the U.S.-Mexico Border*. Durham: Duke University.
- Peterson, N.A. & Reid, R.J. (2003). Paths to psychological empowerment in an urban community: Sense of community and citizen participation in substance abuse prevention activities. *Journal of Community Psychology* [cited 2018 Jun 10]; 31(1): Available from:<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jcop.10034/abstract>

ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านชาวมุขชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ Wisdom of Folk Medicine at Wat Salut Community, Bang Phli District, Samut Prakan Province

ศุภชัย ชุ่มชื่น¹

Supachai Chumchuen¹

Received: 8 July 2019

Revised: 10 September 2019

Accepted: 18 October 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของหมอพื้นบ้าน วิธีการรักษาแบบพื้นบ้านของหมอพื้นบ้าน และตำรับยาสมุนไพรที่เกี่ยวข้องในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้าน ในชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างเป็นหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลุด จำนวน 10 ราย เลือกแบบเจาะจงและเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า หมอพื้นบ้านในชุมชนแห่งนี้มีเพศชายมากกว่าเพศหญิง และเหตุผลที่เป็นหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยการรักษาแบ่งออกเป็น 5 แบบ คือ 1.) รับประทานยาต้มสมุนไพร 2.) การนวดด้วยน้ำมันตะกั่วพร้อมทองคำ 3.) การอาบยา 4.) การพอกยา และ 5.) การเช็ดตัวด้วยน้ำสมุนไพร ซึ่งตำรับยาสมุนไพรที่ใช้รวบรวมได้ 8 ตำรับ

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน, ชุมชนวัดสลุด, การนวดด้วยน้ำมันตะกั่ว, จังหวัดสมุทรปราการ

Abstract

The objectives of this research were to study the historical context of folk healers, their methods of treatment using folk medicines, and herbal medicine formulas related to the treatment of local healers in the community of Wat Salut. The sample consisted of 10 folk medicines in the community collected and analyzed by in-depth interviews and content analysis. The results revealed that there were more male than female practitioners. The treatments were divided into 5 types: as follows: 1.) treatment by taking decoction 2.) Scheduled massage with TaKao oil, 3.) Bathe with herb, 4.) Mask body and 5.) Wipe with herbal water. There were 8 herbal medicine formulas in the study.

Keywords: wisdom folk medicine, Wat Salut community, massage with TaKao oil, Samut Prakan provin

¹ เกษษกรไทย, บริษัทไทยเจริญไบโอเทคโนโลยี จำกัด

¹ Thai Tradition Pharmacist, Thaijarean Biotechnology Co., Ltd.

บทนำ

หมอพื้นบ้านเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง และอยู่คู่สังคมไทยมาตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัย (อนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุล, 2548) การรักษาของหมอพื้นบ้านจะมีการรักษาที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นโดยขึ้นกับวัฒนธรรมและภูมิประเทศที่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบในการวินิจฉัยโรคของไทยในสมัยโบราณที่เรียกว่า ประเทศสมุฏฐาน การรักษาของหมอพื้นบ้านเป็นมิติการรักษาที่รักษาทั้งใจและกายของผู้ป่วยโดยจะเห็นได้ว่าหนึ่งในการรักษาของหมอพื้นบ้านมีการใช้มนต์คาถาช่วยในการรักษา รวมถึงแสดงให้เห็นถึงการรักษาด้วยจิตใจ การรักษาจะยึดความเชื่อของบุคคลดังกล่าวในชุมชน การรักษาแบบหมอพื้นบ้านในสมัยโบราณมีการตรวจรักษาบนพื้นฐานของธาตุทั้งสี่ในร่างกายและให้การรักษาในลักษณะรู ล้อม และบำรุง (คมสันต์ ทินกร ณ อยุธยา, 2561) โดย การรู่ คือการกำจัดของเสีย (กรีสัง) ออกจากร่างกายเช่นการใช้ยาถ่ายเพื่อเป็นการเปิดช่องทางลมให้เดินสะดวก การล้อม คือการรักษาอาการที่จะตามมาจากการรู่ของเสียโดยใช้ยาต้มหรือหัตถการต่างๆ ในการรักษาตามความเหมาะสมของอาการ และการบำรุง คือ การทำให้การรักษามีประสิทธิภาพมากขึ้นซึ่งการรักษาในขั้นนี้มักจะใช้การรักษาโดยการจ่ายยาต้มคล้ายกับการบำรุงระบบไหลเวียนโลหิต (โลหิตตั้ง) ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นซึ่งในการรักษาโรค ในแต่ละโรคนั้นหมอพื้นบ้านจะมีตัวยาในการรักษาที่ไม่เหมือนกันตามสาเหตุการเกิดโรคของแต่ละบุคคลจึงเป็นที่มาของคำว่ายาต้มเฉพาะราย

ลักษณะพื้นที่ของชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการเป็นชุมชนเมืองซึ่งประชาชนส่วนมากปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับสังคมเมืองมากขึ้นทำให้จำนวนหมอพื้นบ้านในชุมชนดังกล่าวเริ่มลดลง (ศุภชัย ชุ่มชื่น, 2561)

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลให้จำนวนหมอพื้นบ้านลดลง เช่น พันธุ์พืชที่ใช้เป็นยาหายากขึ้น ตำรายามีการสูญหาย และการเข้ามามีบทบาทของการแพทย์แผนตะวันตก (แผนปัจจุบัน) ทำให้การแพทย์พื้นบ้านที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นเริ่มหายไปตามกาลเวลา ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ถ้าหากมรดกอันมีค่าของชุมชนจะต้องสูญหายไปตามกาลเวลา

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบริบทและองค์ความรู้ของแพทย์พื้นบ้านในชุมชนวัดสลุดแห่งนี้เพื่อเข้าใจถึงวิถีความเป็นอยู่ของหมอพื้นบ้านเพื่อนำมาซึ่งแนวทางในการดำรงองค์ความรู้ของแพทย์พื้นบ้านไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย : เพื่อศึกษา

- 1) บริบทของหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
- 2) วิธีการรักษาแบบพื้นบ้านในชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
- 3) ตำรับยาสมุนไพรที่เกี่ยวข้องในการรักษาโรคของหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีการศึกษา

การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กลุ่มตัวอย่างคือหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลุด จำนวน 10 ราย อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 5-14 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างดังนี้ 1) เป็น

หมอพื้นบ้านมีประการณ์อย่างน้อย 15 ปีขึ้นไป
2) มีผู้มารับการรักษาใน 1 ปีที่ผ่านมาไม่ต่ำกว่า 50 ราย และ 3) ยินยอมให้ความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยกันแบบคือ 1) แบบสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านด้วยแนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป วิธีการตรวจโรค วิธีการรักษา และข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาเพิ่มเติมซึ่งแบบสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์พื้นบ้านจำนวน 5 ท่านและมีระดับความเที่ยงตรง (Validity) ตามการหาความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 0.86 และ 2) เครื่องบันทึกภาพ

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในแต่ละหมู่บ้านสำรวจหมอพื้นบ้านด้วยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ซึ่งพบว่ามีความถี่หมอพื้นบ้านทั้งหมด 15 รายให้ความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย 10 รายและ 5 รายที่เหลือไม่มีความประสงค์จะเปิดเผยวิธีการรักษา ผู้วิจัยได้ลงชุมชนพร้อมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) สัมภาษณ์หมอพื้นบ้านได้รับการสัมภาษณ์ทุกคนรวมประมาณ 5 วันในระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2562 ถึง วันที่ 5 มีนาคม 2562

ผลการศึกษา

1. บริบทของหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 9 คน (ร้อยละ 90) และมีอายุส่วนใหญ่ในช่วง 50-60 ปี จำนวน 9 คน (ร้อยละ 90) หมอพื้นบ้านทั้ง 10 คน จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 100) มีอาชีพเป็นชาวประมงจำนวน 5 ราย (ร้อยละ 50) อาชีพค้าขายจำนวน 4 ราย (ร้อยละ 40) และ อาชีพหมอนวดจำนวน 1 ราย (ร้อยละ 10) โดยหมอ

พื้นบ้านทั้ง 10 ราย (ร้อยละ 100) นับถือศาสนาพุทธทุกคน สามารถอ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ทุกคน เหตุผลหลักของการเป็นหมอพื้นบ้านมาจากบรรพบุรุษจำนวน 7 ราย (ร้อยละ 70) และเกิดจากความศรัทธาในพระคุณของครูบาอาจารย์จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 30) วิธีการเรียนของหมอพื้นบ้านได้มาจากการถ่ายทอดปากต่อปากจากบรรพบุรุษโดยไม่มีการบินทีกเป็นลายลักษณ์อักษร จำนวน 9 ราย (ร้อยละ 90) และได้จากการฝันว่ามีครูมาบอกวิธีการรักษาและนำไปรักษาและได้ผลจำนวน 1 ราย (ร้อยละ 10)

บริบทของหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ส่วนมากเป็นเพศชาย ร้อยละ 90 มีอายุส่วนมากในช่วง 50-60 ปี ร้อยละ 90 หมอพื้นบ้านทุกคนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 100 อาชีพส่วนมากทำประมง ร้อยละ 50 นับถือศาสนาพุทธทุกคน ร้อยละ 100 ส่วนสาเหตุการเป็นหมอพื้นบ้านมาจากบรรพบุรุษส่วนมาก ร้อยละ 70 และมีวิธีเรียนแบบปากต่อปากโดยไม่มีลายลักษณ์อักษรส่วนมาก ร้อยละ 90

2. วิธีการรักษาแบบหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลุด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ นั้นหมอพื้นบ้านจะทำการตรวจร่างกายก่อนทำการรักษาทุกครั้ง สามารถแบ่งการตรวจรักษาตามกลุ่มโรคได้ 3 แบบดังนี้

แบบที่ 1 กลุ่มผู้ป่วยที่มีปัญหาด้านผิวหนัง กลุ่มนี้ส่วนใหญ่ผู้ป่วยจะมาด้วยอาการคันตามผิวหนังและมีผื่นขึ้น รวมถึงอาการของผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงิน โดยการรักษามีการตรวจร่างกายโดยตรวจศรีษะ การอ้งศรีษะซึ่งหมอพื้นบ้านบอกว่าเป็นการตรวจเพื่อดูการไหลเวียนของลมถ้าหากมีความร้อนแสดงว่าลมได้พัดพาตัวโรคถึงศรีษะแล้วเป็นผลให้การรักษาต้องจ่ายยาสมุนไพรเฉพาะโรคในทางตรงกันข้ามหากไม่พบความร้อนแสดงว่าโรคดังกล่าวยังไม่เคลื่อนตัวมาด้านบนให้เร่งทำการรักษาโดยใช้ยาพอกเพื่อกันโรคดีขึ้น ตรวจลม

หายใจ จะเป็นการตรวจโดยใช้มือของหมอสัมผัสลมหายใจของผู้ป่วยเป็นการประเมินการรักษา กล่าวคือ ถ้าลมหายใจเย็นแสดงว่าไม่สามารถรักษาด้วยยาต้มชนิดต้มได้เพราะยาไม่สามารถขับโรคออกได้ ให้ใช้การรักษาด้วยวิธีอื่น เช่น ยาอาบ ยาพอก เป็นต้น แต่ถ้าหากลมหายใจอุ่นถึงร้อนแสดงว่ายังสามารถให้การรักษาโดยใช้ยาต้มได้เพราะยาต้มดังกล่าวสามารถขับโรคออกได้ และ การตรวจผลเป็นการตรวจเพื่อทำนายการรักษาถ้าหากผลเป็นสีชมพูอ่อนถึงแดงแสดงว่าอาการหายยาก แต่ถ้าผลเป็นสีเทาเป็นขุยออกสีขาวแสดงว่าจะมีการรักษาให้หายได้ ที่ผู้วิจัยได้สอบถามหมอพื้นบ้าน และพบว่าการรักษาโรคที่เกี่ยวกับผู้มีปัญหาด้านผิวหนัง มีการรักษาด้วยกัน 3 วิธีคือ ยาต้มสมุนไพรสำหรับต้ม ยาอาบ และยาพอก

แบบที่ 2 กลุ่มที่มีปัญหาด้านกระดูกและกล้ามเนื้อ การสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านในกลุ่มอาการเหล่านี้หมอพื้นบ้านมีความเชื่อว่าเกิดจากความเสื่อมของร่างกายหรือเรียกว่าโรค กษัย ซึ่งสาเหตุคือการสะสมของสารพิษมาเป็นเวลานาน โดยผู้ป่วยที่มีอาการแสดงและเล่าว่า ปวดเมื่อย นอนไม่เต็มอิ่ม ท้องผูก อ่อนเพลีย ซึ่งการตรวจแบ่งออกเป็น 2 วิธีหลักๆ คือการตรวจระบบไหลเวียนโลหิตและการตรวจโดยการคลำกล้ามเนื้อ การตรวจระบบไหลเวียนโลหิตหรือเรียกว่าการตรวจเลือดนํา เป็นการตรวจโดยใช้หนึ่งข้อมาพันบริเวณแขนข้างซ้ายนานประมาณ 1 นาทีและสังเกตสีเลือดถ้ามีสีออกคล้ำถึงม่วงและขณะตรวจผู้ป่วยรู้สึกปวดแบบตึบๆ แสดงว่าเกิดจากของเสียสะสมในเลือดให้ทำการรักษาโดยการใช้น้ำสมุนไพรสกัดของเสีย ยาต้มสมุนไพรพอกเลือด และทำการนวดแบบไล่เลือดเสีย โดยการใช้น้ำมันตะกั่ว นวดตามร่างกาย 4 จุดคือตามข้อพับแขนทั้ง 2 ข้าง และข้อพับขาทั้ง 2 ข้าง นวดในลักษณะกดรีดลงจากบนสู่ล่าง ตามลำดับซึ่งขณะทำการนวดหมอมือพื้นบ้านจะท่องคาถาขณะทำการนวดซึ่งหากผลการ

ตรวจเลือดนําเป็นสีแดงปกติและไม่รู้สึกปวดขณะทำการตรวจแสดงว่าไม่มีการสะสมของเสียในร่างกายวิธีการรักษาใช้ยาสมุนไพรพอกเลือดเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยได้สอบถามหมอพื้นบ้านเพิ่มเติมพบว่าการรักษาโรคกษัยมีการรักษาด้วยกัน 2 วิธีคือ ยาต้มสมุนไพรสำหรับต้มและการนวดไล่เลือดโดยใช้น้ำมันตะกั่ว

แบบที่ 3 กลุ่มอาการไข้ หมอพื้นบ้านบอกว่าการรักษาปัจจุบันโรคไข้ดังกล่าวไม่ค่อยมีผู้มารับการรักษามากนักอาจเป็นเพราะผู้คนส่วนใหญ่จะนำบุตรหลานที่มีอาการดังกล่าวรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันมากกว่าแต่ก็ยังมีอยู่บ้างในรายที่รักษาแพทย์แผนปัจจุบันไม่หายจึงมาทำการรักษาโดยหมอพื้นบ้านซึ่งการตรวจของหมอพื้นบ้านจะมีการตรวจ 2 แบบ คือตรวจลิ้นดูความร้อนในร่างกาย ถ้าลิ้นแตกมากแสดงว่ามีความร้อนในร่างกายมากทำการรักษาโดยให้ดื่มยาคั้นสมุนไพรสด ถ้าหากลิ้นบวมอาจพบการสะสมของน้ำเสียในร่างกายซึ่งหมอมือพื้นบ้านเล่าว่าในรายที่พบการสะสมของน้ำเสียในร่างกายจะรักษายากมาก การรักษาคณกลุ่มนี้ทำได้โดยให้ดื่มยาคั้นสมุนไพรและกดเส้นลิ้นเพิ่มและการกดเส้นลิ้นต้องกดตรงบริเวณใต้คางของผู้ป่วยพร้อมท่องคาถาร่วมด้วยส่วนการตรวจผื่นตามร่างกาย หากพบมีผื่นขึ้นให้รีบทำการรักษาโดยการเช็ดตัวด้วยน้ำสมุนไพร ทำการพอกยา และดื่มยาคั้นสมุนไพร หากไม่พบผื่นขึ้นให้ทำการรักษาโดยให้ดื่มยาต้มสมุนไพร ผู้วิจัยได้สอบถามหมอพื้นบ้านเพิ่มเติมพบว่าการรักษาโรคไข้มีการรักษาด้วยกัน 4 วิธีคือ 1.) ยาต้มสมุนไพรสำหรับต้ม 2.) การกดเส้นลิ้น 3.) การเช็ดตัวด้วยน้ำสมุนไพร และ 4.) การพอกยา

3. ตำรับยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านปลูกเองในบริเวณบ้านและเป็นสมุนไพรในท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้ เช่น ต้นสามะงา หรือที่รู้จักกันว่าต้นสำลีงา เป็นพืชที่ชอบขึ้นตามบริเวณแหล่ง

น้ำซึ่งสอดคล้องกับสภาพของชุมชนวัดสลดแห่งนี้ เพราะเป็นพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำ และยังมีพืชสมุนไพร

อีกหลายชนิดซึ่งผู้วิจัยขอกว่าถึงเฉพาะสมุนไพรที่อยู่ในตำรายา ดังนี้

ตารางที่ 1 วิธีการรักษาผู้ป่วยด้วยการแพทย์แผนไทยของหมอพื้นบ้านชุมชนวัดสลด อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีการรักษา	กลุ่มอาการของโรค		
	ผู้ป่วยที่มีปัญหาด้านผิวหนัง	ผู้ป่วยที่มีปัญหาด้านกระดูกและกล้ามเนื้อ	ผู้ป่วยที่มีอาการไข้
การตรวจร่างกาย	1.ตรวจศรีษะ 2.ตรวจลมหายใจ 3.ตรวจแผล	1.ตรวจเลือดเน่า 1.1 เลือดเสีย 1.2 เลือดดี 2.ตรวจกล้ามเนื้อ	1.ตรวจลิ้น 2.ตรวจผื่นที่ผิวหนัง
การวินิจฉัยโรค	1.พบความร้อนหรือไม่พบ 2.ลมหายใจเย็นหรืออุ่น 3.แผลสีชมพูอ่อนอาการหายยากหรือสีเทาเป็นขุยอาการหายง่าย	1.1 มีเลือดเสีย จะพบว่าเลือดมีสีม่วงและรู้สึกปวด 1.2 เลือดมีสีแดงสดไม่รู้สีปวด 2.กล้ามเนื้อเกร็งปวด	1.ลิ้นแตกหรือลิ้นบวม 2.มีผื่นหรือไม่มี
การรักษา	1.ถ้าพบความร้อนให้ใช้ยาต้มเฉพาะรายหากไม่พบความร้อนให้ใช้ยาพอก 2.ถ้าลมหายใจเย็นรักษาโดยยาต้มดื่มแต่ถ้าลมหายใจร้อนรักษาโดย ยาอาบ หรือ ยาพอก 3.ยาต้มดื่ม ยาอาบ และยาพอก	1.1 ยาต้มดื่มสูตรกัดเลือดเสียและสูตรพอกเลือดเน่าไล่เลือดเสียโดยใช้ น้ำมันตะกั่ว 1.2 ยาต้มสูตรพอกเลือด 2. นวดโดยใช้ น้ำมันตะกั่ว	1.ลิ้นแตกให้ต้มน้ำคั้นสมุนไพรแต่ถ้าลิ้นบวมให้กดเส้นลิ้นร่วมด้วย 2.ถ้ามีผื่นให้ต้มน้ำคั้นสมุนไพร พอกยาและเช็ดตัวด้วยน้ำสมุนไพรถ้าไม่มีผื่นให้ดื่มยาต้ม

ตารางที่ 2 ตำรับยาและวิธีการใช้รักษาโรคต่างๆ

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	ขนาดที่ใช้	วิธีใช้	สรรพคุณ
กลุ่มโรคผิวหนัง				
1. ยาต้มสมุนไพรเฉพาะโรค				
ผักคูดม	เนื้อใน	ตามอาการแสดง ของโรค	ต้มสมุนไพรทั้งหมด ในหม้อต้มโดยใส่น้ำ ให้ท่วมตัวยาคือต้มเป็น เวลา 30 นาที ต้มทุก วัน วันละ 2 ครั้ง คือ เช้าและก่อนนอน	ลดความร้อนและ ถ่ายของเสียออก จากร่างกาย
ขันทองพยาบาท	แก่น			
เหงือกปลาหมอ	ต้นและใบ			
ไพล	เหง้า			
ฝาง	แก่น			
2. ยาอาบ				
ลำมะงา	ใบแห้ง	อย่างละ 3 กำมือ เป็นอย่างต่ำขึ้นกับ อาการของโรค	นำสมุนไพรทั้งหมด ต้มเคี่ยวสมุนไพร ดังกล่าวประมาณ 20 นาที ผสมน้ำอาบเข้า เที่ยง เย็น	- แก้อาการคันที่เกิด จากแผลสะเก็ดเงิน - แก้อาการพุพอง - แก้อาการผิวหนังหลุด ลอก
เหงือกปลาหมอ	ใบแห้ง			
ชุมเห็ดเทศ	ใบแห้ง			
3. ยาพอก				
สะเดา	ใบสด	ตามอาการแสดง ของโรค	นำใบสะเดาใส่น้ำ ประมาณ 1 แก้วแล้ว คั้นน้ำนำมาผสมกับ สมุนไพรทาที่ผื่นวัน ละ 1 ครั้ง ก่อนนอน ทาทั้งไว้พอยาแห้ง แล้วล้างออก	- แก้อาการพุพองจาก หนอง - แก้อาการจากแผลของ โรคผิวหนัง
ดินสอพองสด*	ผง			
ขมิ้นชัน	เหง้า			
กลุ่มโรคกระดูกและกล้ามเนื้อ				
4. ยาต้มแก้ของเสีย				
แกแล	แก่น	ตามอาการของโรค โดยใส่ใบส้มป่อย เป็นอีก 1 เท่าของ ตัวยาคือต้มรับ	นำสมุนไพรทั้งหมด ต้มโดยใส่น้ำให้ท่วม ตัวยาคือต้มประมาณ 20 นาที ต้มวันละ 1 ครั้งก่อนนอน	- แก้อาการมีหนอง - ท้องผูก - กัดพอกของเสีย ออกจากเลือด หมายเหตุ : ยาต้ม ชุดนี้ไม่เหมาะใน ผู้ป่วยที่เป็นโรค โลหิตจาง
ผักเป็ดแดง	ทั้งต้น			
ส้มป่อย	ใบ			
รางจืด	ใบสด			
ขี้เหล็ก	แก่น			

ตารางที่ 2 ตำรับยาและวิธีการใช้รักษาโรคต่างๆ (ต่อ)

ชื่อสมุนไพร	ส่วนที่ใช้	ขนาดที่ใช้	วิธีใช้	สรรพคุณ
5. ยาต้มฟอกเลือด				
ฝาง	แก่น	ตามอาการของโรค	นำสมุนไพรทั้งหมดมาต้มโดยใส่น้ำครึ่งหม้อต้มเคี่ยวประมาณ 10 นาที ต้มวันละ 1 ครั้ง ตอนเช้า	- บำรุงโลหิต - แก้อาการอ่อนเพลีย - ขับของเสียออกจากเลือด
คำแสด	ดอก			
สารส้มสะอาด*	ผง			
6. น้ำมันตะกั่ว				
มะพร้าว	น้ำมัน	อย่างละ 2 กำมือ โดยประมาณ	ตัวยาคจะถูกบรรจุในขวดแก้วสีน้ำตาล เข้ม การใช้จะใช้พร้อมกับทองคางาร่วมด้วย	ช่วยเปิดทางเดินลม แก้อืดเมื่อย
เถาเอ็นอ่อน	เถา			
หนาด	ใบแห้ง			
พริกไทยดำ	เม็ด			
กำลังวัวเถลิง	แก่น			
กลุ่มอาการไข้				
7. ยาคั้นน้ำสมุนไพร				
มะละกอ	ใบสด	จำนวน 3-5 ใบ	นำใบมะละกอสดมาตำโดยใส่น้ำอุ่น 1 แก้ว กรองน้ำดื่ม ครั้งละ 1 แก้ว 1 ครั้ง ตอนเที่ยง	- ลดอาการตัวร้อน - แก้อืดฝืนจากไข้เลือดออก - สูตรนี้ใช้ในกรณีที่คนไข้มีความร้อนมาก
8. ยาต้มสำหรับโรคไข้เลือดออก				
จันทร์แดง	แก่นแห้ง	ตามกำลังของโรค	นำสมุนไพรทั้งหมดต้มเดือด 15 นาที โดยใส่น้ำให้ท่วมตัวยารับประทาน 3 เวลา	- ลดไข้พิษ - ลดฝืนจากไข้เลือดออก - แก้อะหาหยน้ำ
มะยม	ใบสด			
คนที่เขมา	ใบสด			
เหง้าสับประรด	เหง้าแห้ง			
ทองพันชั่ง	ใบสด			

*สตฺ คือ การนำตัวยามาคั่วในหม้อดินเพื่อให้ตัวยามีฤทธิ์ลดลง

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องบริบทของหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลัก ทำให้ทราบว่าหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายเนื่องจากการบวชเรียนในสมัยก่อนจะสามารถทำได้ในชายไทย ศาสนาพุทธเพียงเท่านั้นและจากการสำรวจหมอพื้นบ้านยังพบว่าหมอพื้นบ้านทุกคนในชุมชนวัดสลัก นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับ พิสิฐฐ์ บุญไชย (2545) ที่ได้กล่าวไว้ว่า หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายที่ได้ผ่านการบวชเรียนมาแล้วเชื่อว่าเป็นผู้ผ่านการศึกษาแล้วจะเป็นผู้ที่มีจิตใจดีมีศีลธรรมเหมาะสมกับการรักษาผู้ป่วย จึงทำให้บทบาทของหมอพื้นบ้านในชุมชนแห่งนี้ยังคงมีบทบาทในการรักษาผู้ป่วยอยู่เนื่องจากผู้ป่วยมีความศรัทธาในการรักษาของหมอพื้นบ้านซึ่งสอดคล้องกับ ศุภชัย ชุ่มชื่น (2561) ที่กล่าวว่าพระพุทธรศานานอกจากจะเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนแล้วยังเป็นศูนย์รวมของของความศรัทธาต่าง ๆ ในชุมชนกระบวนการในการรักษาของหมอพื้นบ้านในชุมชนแห่งนี้เป็นการรักษาโดยเริ่มจากการตรวจร่างกายและวิเคราะห์โรคบนหลักของธาตุทั้ง 4 ซึ่งในการตรวจหาสาเหตุการเกิดโรคจะมีลักษณะการตรวจที่แตกต่างกันในแต่ละโรค ซึ่งเป็นอีกหนึ่งอย่างที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละที่ สอดคล้องกับ สุเนตร สุวรรณละออง (2558) ที่กล่าวว่า การกระทำที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนในแต่ละชุมชนเป็นผลทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งในชุมชนแห่งนี้มีการรักษาโรคที่เฉพาะอย่างคือการนวดโดยใช้น้ำมันตะกั่ว การอาบน้ำสมุนไพรโดยใช้สมุนไพรที่เป็นสมุนไพรเฉพาะถิ่นของชุมชน โดยการรักษาโรคในชุมชนนี้จะมีการรักษาสรุปได้ ดังนี้ 1.) การนวดรักษาพร้อมทั้งท่องคาถา 2.) การรับประทานยาสมุนไพร 3.) การพอกยา 4.) การอาบยา และ 5.) การเช็ดตัวด้วยน้ำสมุนไพร ซึ่งพบว่า หัตถการในการรักษาของหมอพื้นบ้านในชุมชนแห่งนี้มีการรักษาทั้งมิติร่างกาย

และจิตใจรวมด้วยซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สังคมเมืองยังคงหลงเหลือการรักษาแบบหมอพื้นบ้านอยู่ สอดคล้องกับ ปัทมานนท์ หินวิเศษ (2551) ที่กล่าวว่า การทำให้ผู้ป่วยเกิดความศรัทธาในหมอพื้นบ้านได้ต้องทำการรักษาทั้งด้านร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน

ตำรับที่ใช้ในการรักษาของหมอพื้นบ้านในชุมชนวัดสลักส่วนมากจะเป็นสมุนไพรที่อยู่ในบริเวณบ้านซึ่งมีการปลูกไว้อยู่แล้ว สอดคล้องกับ วุฒินันท์ พระภูจันง (2548) ที่ได้กล่าวไว้ว่า หมอพื้นบ้านส่วนมากจะใช้สมุนไพรที่หาได้ง่ายตามท้องถิ่นและที่ปลูกในรั้วบ้านมาใช้ปรุงยาสำหรับผู้ป่วย แสดงให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันของธรรมชาติอย่างลงตัว นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนแห่งนี้มีตำรับยาที่ใช้ในการรักษาผู้ป่วยหลากหลายรูปแบบ เช่น ยาต้มดื่ม ยาอบ ยาพอก และ ยาน้ำมัน โดยสัดส่วนการใช้ยาพบว่าจะมีการใช้สมุนไพรสำหรับต้มดื่มมากกว่าชนิดอื่นอันเนื่องมาจากหมอชาวบ้านมีสมมุติฐานว่าการเกิดโรคส่วนใหญ่เกิดจากการที่ร่างกายเรารับประทานของผิดสำแดงไปจึงต้องรักษาโดยการรับประทานยาต้มดื่ม อาการผิดสำแดงดังกล่าวจึงจะหายได้ซึ่ง ในกระบวนการจ่ายยาสมุนไพรเพื่อรักษาโรคแต่ละชนิดของหมอพื้นบ้านจะเลือกการตั้งตำรับยาโดยคำนึงถึงรสนิยมเป็นหลักและตามมาด้วยสรรพคุณสมุนไพร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีรสนิยมของศาสตร์การแพทย์แผนไทยที่ได้กล่าวถึงสรรพคุณยาทั้ง 9 รสที่มีตามคัมภีร์เวชศึกษา

สรุปผล

การรักษาโดยศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านในชุมชนวัดสลัก อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีการรักษาโดยใช้ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน ความเชื่อ ความศรัทธา และธรรมชาติในการรักษาผู้ป่วยในชุมชนโดยจะมีการตรวจและวินิจฉัยโรคของผู้ป่วยก่อนทำการรักษาทุกรายซึ่งแสดงให้เห็น

ถึงความใส่ใจและการคิดแบบมีหลักการในการรักษาและในกระบวนการตรวจและวินิจฉัยโรคจะมีเอกลักษณ์ที่เป็นของชุมชนดังกล่าวแตกต่างกันไปบนพื้นฐานของธรรมชาติ โดยหมอพื้นบ้านในชุมชนแห่งนี้จะเป็นคนตัดสินใจในการทำหัตถการในการรักษาผู้ป่วยแต่ละคนตามอาการของโรคโดยใช้สมุนไพรในชุมชนที่มีอยู่มาตั้งยาบนพื้นฐานของรสนิยมกับสรรพคุณของสมุนไพรชนิดดังกล่าวเพื่อประสิทธิภาพในการรักษาโดยการรักษา นอกจากการรักษาด้านร่างกายแล้วยังมีการรักษาทางด้านจิตใจร่วมด้วยซึ่งจะสังเกตได้จากการทอองคาถาขณะทำการรักษาผู้ป่วย ซึ่งเป็นการรักษาอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรนำเอาตำรายาต่างๆ ที่ใช้ในชุมชนวัดสลุดนั้น ศึกษาวิจัยเพิ่มเติมถึงประสิทธิภาพในการรักษาโรคเพื่อพัฒนาตำรายาต่อไป

2. สาธารณสุขจังหวัด สมุทรปราการ สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการรวบรวมหมอพื้นบ้านในจังหวัดเพื่อทำการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยให้ผู้สนใจต่อไป

3. องค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริม เพื่อความหลากหลายในการตรวจร่างกายและแนวคิดในการรักษาผู้ป่วยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญด้านแพทย์แผนไทยทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำด้านแบบสอบถาม ผู้อำนวยการ รพสต.วัดสลุดที่สนับสนุนการทำวิจัยนี้ เจ้าหน้าที่ รพสต.วัดสลุด อสม.ในชุมชนวัดสลุดทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ และหมอพื้นบ้านทุกท่านในชุมชนวัดสลุดนี้ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- คมสันต์ ทินกร ณ อยุธยา. (2561). *หลักการพื้นฐานของการแพทย์แผนไทยในราชสกุลทินกร*. กรุงเทพฯ : บางกอกน้อยพรินติ้ง. 85-99.
- พิสิฎฐ์ บุญไชย. (2545). *การใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของชาวกะเลิง จังหวัดสกลนคร*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการวิจัยการศึกษาการศาสนา และ การวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ; 2545. 18-25.
- ปัทมานนท์ หินวิเศษ. (2551). *การศึกษาหมอพื้นบ้านกับการรักษาผู้ป่วยด้วยสมุนไพร กรณีศึกษาตำบลขามป้อม อำเภอพระยีน จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย; 58-64.
- วุฒินันท์ พระภูจำนงค์. (2534). *การรักษาแบบพื้นบ้านโดย ใช้สมุนไพรของชาวชนบท อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม; 28-36.
- ศุภชัย ชุ่มชื่น. (2561). *การประกวดพื้นที่ต้นแบบด้านการแพทย์แผนไทย*. รายงานการประชุมการประกวดพื้นที่ต้นแบบด้านการแพทย์แผนไทย ประจำปี 2561 ของกระทรวงสาธารณสุข กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก; 4-5 ธันวาคม 2561. สมุทรปราการ : สาธารณสุขจังหวัดสมุทรปราการ. 79-98

- สุนทร สุวรรณละออง. (2558). *ศาสนาและวัฒนธรรมของไทย*. กรุงเทพฯ : บุรพาพริ้นติ้ง. 178-256.
- สุพัฒน์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ. (2556). *พืชสมุนไพรประจำถิ่นและภูมิปัญญาการประยุกต์ใช้สำหรับ การแพทย์พื้นบ้านในจังหวัดชายแดนใต้*. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. 123-125.
- สีลาภรณ์ นาคทรพรพ. (2538). *การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. เอกสารวิชาการประกอบหลักสูตร การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการนวัตกรรมประชาคมสุขภาพ*. ขอนแก่น : ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 59-63.
- อนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุล. (2548). *วัฒนธรรมการเย็บยารักษาโรค ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านอีสาน ชุดภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสุขภาพ 4*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์. 27-31.
- Moats, L.C. (1997). *A blueprint for Professional Development of Teachers of Early Reading Instruction*. California State Board of Education, Comprehensive Reading Leadership Program. 31-32.
- Quinn, R. E. & Cameron, Kim S. (1999). *Paradox and Transformation: Toward a Framework of Change in Organization and Management*. Cambridge, Mass: Ballinger. 39-45.
- Stone, C. M. (2003). *A Study of the Relationship Between Principals Leadership Behaviors and the School Culture as Perceived by the Teachers*. The dissertation Abstracts International University of Mississippi. 327-329.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์ บทความ หรือ บทความวิจัย

(Instructions for the Authors)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีนโยบายในการส่งเสริมเผยแพร่งานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาศิลปกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ภาษา วรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ ออกราย 2 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม – กุมภาพันธ์ / เล่ม 2 มีนาคม – เมษายน/เล่ม 3 พฤษภาคม – มิถุนายน/เล่ม 4 กรกฎาคม – สิงหาคม /เล่ม 5 กันยายน – ตุลาคม และ เล่ม 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา มี 3 ประเภท คือ บทความทั่วไป บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือ บทความวิชาการ และบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ซึ่งปกติจะมี Double Blind หรือ Triple Blind ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องมีการเป็นงานทบทวนความรู้เดิมและเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผลงานไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารใดๆ การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำ ดังนี้

การเตรียมต้นฉบับสำหรับบทความและบทความวิจัย

1. **ภาษา** เป็นภาษาไทยหรืออังกฤษก็ได้ ถ้าเป็นภาษาไทย ให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์หรือการเขียนทับศัพท์ให้ยึดหลักของราชบัณฑิตยสถาน พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ศัพท์ภาษาอังกฤษที่ปนไทย ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะซึ่งต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษ ควรให้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ
2. **ขนาดของต้นฉบับ** พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสัน ขนาด เอ 4 (216 x 279 มม.) ควรเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมืออย่างน้อย 40 มม. (1.5 นิ้ว) ด้านล่างและขวามืออย่างน้อย 25 มม. (1 นิ้ว) พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบอักษร browallia New
3. **จำนวนหน้า** บทความและบทความวิจัย **ไม่ควรเกิน 12 หน้า**
4. **การส่งผลงาน online** สามารถเข้าไปดูรายละเอียดที่ www.journal.msu.ac.th
5. หากจัดรูปแบบไม่ถูกต้อง ทางวารสารจะไม่รับพิจารณาผลงาน

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. **บทความวิจัย**
 - 1.1 **ชื่อเรื่อง (title)** ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อ ความยาวไม่ควร เกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้หน้าชื่อเรื่องภาษา

ไทยขึ้นก่อน

1.2 ชื่อผู้พิมพ์และที่อยู่ ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และระบุตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่อยู่ และ E-mail ของผู้พิมพ์ เพื่อใช้ติดต่อเกี่ยวกับต้นฉบับและบทความที่ตีพิมพ์แล้ว

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนืองกัน ไม่ควรเกิน 250 คำ หรือ 15 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา

1.5 บทนำ (introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีการศึกษา ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่น่ามาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการศึกษา (results) แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจน ใต้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตาราง แผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 วิจารณ์และสรุปผล (discussion and conclusion) ชี้แจงว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุผลใดจึงเป็นเช่นนั้น และมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือที่ประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูป รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมาย ได้สาระครบถ้วน ในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีที่เป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิ คำอธิบายอยู่ด้านล่าง

1.10 กิตติกรรมประกาศ ระบุสั้นๆ ว่าได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย และความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือใครบ้าง

1.11 เอกสารอ้างอิง (references) สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป คือ เอกสารอ้างอิงต้องเป็นที่ถูกตีพิมพ์และได้รับการยอมรับทางวิชาการ ไม่ควรเป็นบทคัดย่อ และไม่ใช้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ถ้ายังไม่ได้ถูกตีพิมพ์ ต้องระบุว่า รอการตีพิมพ์ (in press)

2. บทความทั่วไป

2.1 ชื่อเรื่อง ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.2 ผู้แต่ง ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- 2.3 บทคัดย่อ ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 2.4 คำสำคัญ ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 2.5 บทนำ
 - 2.6 เนื้อหา
 - 2.7 บทสรุป
 - 2.8 เอกสารอ้างอิง
3. บทวิจารณ์หนังสือ
- 3.1 ข้อมูลทางบรรณานุกรม
 - 3.2 ชื่อผู้วิจารณ์
 - 3.3 บทวิจารณ์

เอกสารอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิง (APA Style)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

ก. กรณีที่เป็นรายงานวิจัย มีรูปแบบและการเรียงลำดับดังนี้ : ชื่อผู้เขียน (ในกรณีภาษาไทย ใช้ชื่อและนามสกุล และในกรณีภาษาอังกฤษ ใช้นามสกุลและชื่อ). ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. ชื่อย่อของวารสาร. เล่มที่พิมพ์ ฉบับที่พิมพ์: เลขหน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของเรื่อง. ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 6 คน ให้ใส่รายชื่อผู้เขียนทั้ง 6 คนแรก แล้วตามด้วยคำว่า “ และคณะ” หรือ “et al”

ตัวอย่าง

อมรรัตน์ จงสวัสดิ์ตั้งสกุล, ลัดดา เหมาะะสุวรรณ. (2002). Evidenced based maillard reeaction : focusing on parenteral nutrition. *วารสารโภชนบำบัด*. 13(1) : 3-11

Vega KJ, Pina I, Krevaky B. (1996). Heart transplantation is associated is with an increase risk for pancreatobiliary diseases. *Ann Intern Med*. 124(11) : 980-3

ข. กรณีที่เป็นหนังสือ มีรูปแบบและการเรียงลำดับ เหมือนเอกสารอ้างอิงที่เป็นรายงานวิจัย (ในข้อ ก.) ยกเว้น ใช้ ชื่อหนังสือ เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์ แทน ชื่อย่อวารสาร

ตัวอย่าง

วิญญู มิตรานันท์. (2538). *พยาธิกายวิภาค*. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์ . 629-78.

Ringsven MK, Bond D.(1996). *Gerontology and leadership skills for nureses*. 2nd ed. Albany (NY) : Delmar Publishers. 100-25.

ค. กรณีที่เป็นรายงานการประชุมและสัมมนา มีรูปแบบการเรียงลำดับ คือ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อเอกสารรวมเรื่องที่ได้จากรายงานการประชุม. วัน เดือน ปีที่จัด : สถานที่จัด : สำนักพิมพ์ หรือ ผู้จัดพิมพ์. เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ณัฐนันท์ สิ้นชัยพานิช, วราภรณ์ จรรยาประเสริฐ, ยุพิน รุ่งเวชวุฒิวินทยา, มนต์ชูลี นิติน, สาธิต พุทธิพิพัฒน์ขจร. (2542). เกสัชกรพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง. รายงานการประชุมวิชาการเกสัชกรรม ประจำปี 2542 ของเกสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย ; 24-26 มีนาคม 2542. กรุงเทพมหานคร : เกสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย. 89-105.

Kimmura J. Shibasaki H, editors. (1996). *Proceeding of 10yh International Congress of EMG and/ Clinical Neurophysiology* ; 15-16 Oct 1995; Kyoto Japan. Amsterdam: Elsevier. 80-90.

ง. กรณีเป็นวิทยานิพนธ์ มีรูปแบบการเรียงลำดับ คือ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์. ชื่อวิทยานิพนธ์. สถาบันที่พิมพ์ : ชื่อสถาบันการศึกษา

ตัวอย่าง

อัมพร ณรงค์สันติ.(2541). การใช้ยาเจนด้ามยชินวันละครั้งเปรียบเทียบกับวันละสองครั้งในทารกแรกเกิดไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกสัชศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kaplan SJ. (1995). *Post-hospital home health care: the elderly's access and utilization* [dissertayon]. St. Louis (MO):Washington Univ.

ตัวอย่าง

จ. กรณีที่เป็นบทความในหนังสือพิมพ์ มีรูปแบบและการเรียงลำดับเหมือนเอกสารอ้างอิงที่เป็นรายงานวิจัย (ในข้อ 11.1.1. ก)

ตัวอย่าง

Lee G. (1996). Hospitalization tied to ozone pollution: study estimates 50,000 admissions annually. *The Washington Post* Jun 21.5.

ฉ. กรณีที่เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีรูปแบบและการเรียงลำดับ คือ ชื่อผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์ ชื่อเรื่อง. ชื่อวารสาร (ปี เดือน วันที่อ้างอิงถึง) เล่มที่ (ฉบับที่ : ได้มาจาก ชื่อ website

ตัวอย่าง

Morse SS. (1995). Factors in the emergence of infectious disease. *Emerg Infect Dis* [cited 1996 Jun 5] ; 1(1): Available from:URL// www. Cdc.gov/ncidod/Eid.htm

ใบสมัครสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

โปรดกรอรายละเอียดในใบสมัคร ดังต่อไปนี้

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ – นามสกุล

ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ถนนแขวง/ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์

โทรสาร E – mail

หน่วยงานสถานที่ทำงาน

ถนนแขวง/ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์โทรสาร

มีประสงค์ให้ออกใบเสร็จในนาม (โปรดระบุ).....

- สมัครเป็นสมาชิกรายปี 6 ฉบับ ค่าสมาชิก 240 บาท
- สมัครเป็นสมาชิกสองปี 12 ฉบับ ค่าสมาชิก 480 บาท

ส่งจ่ายผ่านเลขที่บัญชี 983-9-26661-6 ธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
(เงินรายได้) สาขาท่าขอนยาง มหาสารคาม
ทั้งนี้ขอให้ส่งหลักฐานการสมัคร(ใบสมัครนี้)และสำเนาการชำระเงินได้ที่ humanmsu@gmail.com
หรือ ส่งเป็นเอกสารทางไปรษณีย์มาที่ งานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กองส่งเสริม
การวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเริญ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด
มหาสารคาม 44150

